

T.C.

ÖZYEĞİN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

SPOR HUKUKUNDA DOPİNG

Sarp Doğa Tezonarıcı

Tez Danışmanı: Dr. Öğretim Üyesi Nihat Güman

Kasım 2018

İÇİNDEKİLER	ii
KISALTMALAR	vii
GİRİŞ	1

SPOR HUKUKUNDA DOPİNG

BİRİNCİ BÖLÜM

1. Doping Nedir?	3
1.1 Doping Kelimesinin Etimolojik Kökeni	3
1.2 Dopingin Tıbbi ve Biyolojik Tanımı	3
1.3 Dopingin Sportif Tanımı	4
2. Dopingin Tarihçesi	5
2.1 Antik Çağlarda Doping	5
2.2 Modern Dönemde İlk Doping Vakıaları	6
2.3 Yakın Dönemde Yaşanan Doping Skandalları	7
3. Doping Neden Yasaktır?	8
3.1 Sağlık Gerekçeleri	9
3.2 Ekonomik Gerekçeler	10
3.3 Etik Gerekçeler	10
4. Sporcuların Doping Yapma Sebepleri	11
5. Dopingle Mücadelenin Başlaması	12
6. WADA'nın Kuruluşu ve İlkeleri	14

İKİNCİ BÖLÜM

1. WADA'nın Doping Alanındaki Hukuki Düzenlemeleri	19
A) Yasaklı Maddeler ve Yöntemler	19
1. Yasaklı Maddeler	19
1.1 Yasaklı Maddelerin Belirlenmesi	19
1.2 Yasaklı Maddelerin Niteliği	20
1.2.1 Kullanımı Her Zaman Yasak Olan Maddeler	22
1.2.1.1 Performans Artırıcı Maddeler	22
1.2.1.2 Maskeleyiciler	23
1.2.2 Kullanımı Yalnızca Müsabaka Esnasında Yasak Olan Maddeler	24
1.2.3 Kullanımı Yalnızca Bazı Sportlarda Yasak Olan Maddeler	24
1.3 Yasaklı Maddelerin Niteliğinin Önemi	25
2. Yasaklı Yöntemler	25
2.1 Kan Dopingi	25
2.2 Gen Dopingi	26
B) Tedavi Amaçlı Kullanım İstisnası	26
1. Tanım	26
2. TAKİ İçin İzin Verilecek Haller	26
3. TAKİ Başvuru Prosedürü	27
3.1 Başvuru Mercii, Başvurunun Reddi veya Kabulü	27
3.1.1 Ulusal Seviyedeki Sporcuların TAKİ Başvurusunun Reddedilmesi	27
3.1.2 Uluslararası Seviyede Bir Sporçunun TAKİ Başvurusu	28
3.1.3 Büyük Organizasyonlarda TAKİ Başvurusu	29
3.2 WADA'nın TAKİ Başvuruları Konusundaki Yetkisi	29
3.3 Geriye Dönük TAKİ Başvurusu	30

3.4 TAKİ'nin Önemi ve Sonuçları	31
C) Sporcuların Biyolojik Pasaportları	31
2. Doping İhlalleri	32
2.1 Yasaklı Bir Maddenin, Metabolitin veya Belirtisinin Sporcunun Numunesinde Tespit Edilmesi	32
2.1.1 Yasaklı Maddeler	33
2.1.2 Metabolitler	34
2.1.3 Belirti	34
2.1.4 Bulguların Analizi	34
2.1.5 Fail ve Cezalar	34
2.1.6 Numune Alımı Hakkındaki Etik Tartışmalar	35
2.2 Yasaklı Bir Maddenin ya da Yöntemin Sporcu Tarafından Kullanılması veya Kullanılmasına Teşebbüs Edilmesi	37
2.3 Numune Vermekten Kaçınmak, Numune Vermeyi Reddetmek veya Numune Vermemek	39
2.3.1 Numune Alım Zamanı	40
2.3.1.1 Müsabaka İçi Numune Alımı	40
2.3.1.2 Müsabaka Dışı Numune Alımı	41
2.3.2 Fail ve Cezalar	42
2.4. Bulunduğu Yer Bilgisini Vermekten Kaçınma	42
2.4.1 Test Dağılım Planlaması	43
2.4.2 Bulunduğu Yer Bilgisinin İstenmesinin Amacı	43
2.4.3 Bulunduğu Yer Bilgisini Alma Yöntemi	43

2.4.4 Sporcuların Belirlenme Kriteri	44
2.4.5 Fail ve Cezalar	45
2.4.6 Sporcuların Bulunduğu Yer Bilgisini Paylaşmasına Dair Etik ve Hukuki Tartışmalar	45
2.5 Doping Kontrolünün Herhangi Bir Aşamasında Hile Yapmak veya Hile Yapmaya Teşebbüs Etmek	47
2.5.1 Doping Kontrol Görevlileri	47
2.5.2 Numune Alım Prosedürü	47
2.5.3 Hile Sayılan Eylemler	48
2.5.4 Fail ve Cezalar	49
2.6 Yasaklı Bir Maddeyi Veya Yasaklı Bir Yöntemi Bulundurmak	50
2.7 Yasaklı Bir Maddenin Veya Yasaklı Bir Yöntemin Yasadışı Ticaretini Yapmak Veya Yapmaya Teşebbüs Etmek	50
2.8. Herhangi Yasaklı Bir Maddeyi Veya Yasaklı Yöntemi Müsabaka İçinde Bir Sporcuya Vermek Veya Vermeye Teşebbüs Etmek, Müسابaka Dışında Kullanımı Yasak Olan Bir Madde Veya Yöntemi Müsabaka Dışında Bir Sporcuya Vermek.	51
2.9. İhlale İştirak	52
2.10. Yasak İşbirliği	52
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
Yargılama Usulleri ve Yargılamaya Hâkim Olan İlkeler	54
A) Doping Yargılamasının Hukuki Niteliği	54
B) Doping Konusunda Sportif Yapılanma	56
C) Doping İhlallerini Gerçekleştirebilecek Kişiler	58
1. Yetki	59

2. Bildirimler	60
3. Tedbir Kararları	61
4. Savunma Hakkı	61
5. Duruşmalar	62
6. İhlalin ve Kastın Belirlenmesinde İspat Yükü	63
7. İspat Yöntemi ve Karineler	64
8. Kastın ve Kusurun Tanımı	67
9. Cezada İndirim Sebepleri	69
9.1. İhmal veya Kusurun Bulunmaması	70
9.2. Bariz İhmal veya Bariz Kusurun Olmaması	71
9.3. Yaşanmış Doping İhlallerinin Ortaya Çıkarılmasına Yardımcı Olmak	73
9.3.1 Yargılama Sonuçlanmadan Önce	73
9.3.2 Yargılama Sonuçlandıktan Sonra Cezada İndirim Uygulanması	73
9.4. Sporcunun İtirafı Nedeniyle Cezada İndirim Yapılması	73
9.5. Cezada İndirim Öngören Yeni Hukuki Düzenleme Yapılması	74
10. Doping İhlalinin Sonuçları	75
10.1. Bireyler Üzerindeki Sonuçlar	75
10.2. Takım Sporlarına Dönük Yaptırımlar	77
11. İçtima Hükümleri ve Mükerrer İhlaller	78
12. Hayvanlara Doping Uygulanması	79
13. Zamanaşımı	80
14. Temyiz	80
14.1. Temyiz Edilebilen Kararlar	80
14.2. Temyiz Usulü	81
14.3. Ulusal Seviyedeki Sporcuların Temyiz Usulü	81
14.4. Uluslararası Seviyedeki Sporcuların Temyiz Usulü	84

14.5. Tahkim Kurulları ve CAS'ın Yargılamasındaki İlkeler	84
14.6. Temyize Başvuru Süresi	86
15. İnfaz	87
15.1. İnfazın Başlangıcı	87
15.2. İnfazın Kapsamı	88
15.3. İnfaz Süresinde Yasağın İhlali	89
16. Dopingle Mücadele Kuruluşları ve Devletlere Yönelik Yaptırımlar	89
SONUÇ	92
REFERANS LİSTESİ	95

Kısaltmalar

ADAMS	: The Anti-Doping Administration & Management System. (Dopingle M¼cadele Y¼netim ve İŖletim Sistemi)
CAS	: Court of Arbitration for Sports .(Uluslararası Spor Tahkim Mahkemesi)
FIBA	: F¼d¼ration Internationale de Basketball. (Uluslararası Basketbol Federasyonu)
FIFA	: F¼d¼ration Internationale de Football Association. (Uluslararası Futbol Federasyonu)
IAAF	: International Amateur Athletics Federation. (Uluslararası Amat¼r Atletizm Federasyonu)
IOC	: International Olympic Comittee. (Uluslararası Olimpiyat Komitesi)
SGM	: Spor Genel M¼d¼rl¼g¼.
TAKİ	: Tedavi Amaçlı Kullanım İstisnası.
TBF	: T¼rkiye Basketbol Federasyonu.
TCK	: T¼rk Ceza Kanunu.
TDMT	: T¼rkiye Dopingle M¼cadele Talimatı.
TFF	: T¼rkiye Futbol Federasyonu.
TMK	: T¼rk Medeni Kanunu.
TMOK	: T¼rkiye Milli Olimpiyat Komitesi.
UNESCO	: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. (BirleŖmiŖ Milletler Eēitim, Bilim ve K¼lt¼r ¼rg¼t¼)
WADA	: World Anti Doping Agency. (D¼nya Anti Doping Ajansı)

ÖZET

Bu çalışmada sporun ruhuyla ters düşen, âdil ve hakkaniyetli bir yarıştı engelleyen, buna rağmen spor müsabakalarından tamamen temizlenmesi mümkün olmamış dopinge dair hukuki yapılanmayı, usul ve esas kurallarını inceleyerek genel anlamda dopingin hukuki boyutunu incelemiş bulunuyoruz.

GİRİŞ

Spor müsabakalarındaki doping uygulamalarının sporun doğasına, yarışmadaki eşitlik ve adalet ilkelerine ters düştüğü, doping yapan sporcunun haksız şekilde diğer sporculara karşı bir avantaj sağladığı açıktır. Bu çalışmada günümüze kadar genellikle tıbbi ve farmakolojik yönü incelenmiş olan dopingin hukuk boyutunu zamanla değişen ve gelişen kurallar ve yargı kararları çerçevesinde inceleyeceğiz.

Spor hukuku hem özel hukuk hem de kamu hukukunun prensiplerini taşıyan kendine has nitelikleri olan bir hukuk dalıdır. Spor hukukunun altında yer alan dopinge dair hukuki durum da aynı şekilde kendine özgü prensiplere ve uygulamalara sahiptir. Bu çalışmamızdaki amacımız doping konusundaki hukuki yapılanmayı belirlemek, doping konusunda getirilen yasakları, doping kontrolüne ilişkin yöntem ve kuralları, doping ihlali gerçekleştirdiği tespit edilen kişilerin yargılamasına dair kendine has usul ve esas kurallarını incelemek ve yer yer bu konudaki hukuki durumun geçmişten bugüne nasıl değiştiğini tespit ederek dopingin hukukuna bir ışık tutmaktır.

Çalışmamızdaki temel yöntem; dopinge ilişkin usul ve yasakların araştırılması, bu kuralların ilişkili olanlarının birlikte değerlendirilmesi ve yargı kararlarıyla birleştirilerek nasıl uygulandığının tespit edilmesi şeklinde olmuştur.

Bu kapsamda çalışmamızın ilk bölümünde dopinge ilişkin arka plan açıklanarak dopingin tanımı, geçmişi, yasaklanma sebepleri açıklanacak ve dopinge mücadele başlangıcı incelenecektir. Çalışmamızın ikinci bölümünde dopinge ve doping kontrolüne yönelik usul kuralları ve tanımlanmış doping ihlalleri birlikte ele alınarak birbiriyle ilişkili olanlar beraber incelenecek, ilgili hukuki ve etik tartışmalar ele alınacaktır. Çalışmamızın üçüncü bölümünde yargılama usullerine dair kurallar özellikle yargı kararlarıyla beraber incelenerek doping ihlali gerçekleştiren bir kişinin yetkili kurullar önünde nasıl yargılandığı açıklanacaktır.

ABSTRACT

It is obvious that doping within sports is a violation to sports nature, equality and justice. Moreover, athletes who engage in doping gain an unnatural advantage over other competitors.

In sports, previous research have been extensively investigated medical and pharmacological dimensions of doping, and thus this study will approach the topic from a legal perspective.

Sports law is a special area which is impacted upon by both private and public law, and therefore, the law which underpins doping in sport has its own special principles in which private and public law principles are applied together.

In this study our aim is to reveal the structure of the regulations, procedures and prohibitions, and according to these rules, how subsequently an individual who commits a doping violation is judged by an authorised court. In addition, a discussion will be presented considering how the regulations have developed and changed over time.

The main method used within this study is to conduct research concerning the regulations surrounding doping, whilst discussing and interpreting the relevant laws with consideration for the court decisions.

Utilising this method, in the first chapter we'll reveal the background of doping, whilst discussing the reasons as to why it's prohibited and explaining the beginning of anti-doping regulations. Next, the second chapter will analyze the relevant prohibitions and procedures together with ethical and legal discussions and dilemmas about doping, whilst the last chapter will consider the judicial procedures with the relevant court decisions.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.DOPİNG NEDİR?

1.1 Doping Kelimesinin Etimolojik Kökeni

Doping kelimesi kökenini Afrika dillerinden almaktadır. Afrika’da kabilelerin savaştan önce tapınma törenlerinde uyarıcı olarak kullandıkları üzüm kabuğundan elde edilen alkollü bir içeceğin adı olan ‘‘dop’’ Flemenk diline geçmiştir. İngilizceye geçen ‘‘dope’’ kelimesi uyuşturucu, ilaç, ilaç uygulaması anlamını taşır. ‘‘İng’’ ekiyle beraber ‘‘doping’’ haline gelen kelime 20. Yüzyılın başlarında at yarışlarında performans artırmak amacıyla kullanılan maddeler için kullanılmaya başlamıştır¹.

1.2 Dopingın Tıbbi Ve Biyolojik Tanımı

Dopingın tıbbi ve biyolojik tanımı ilk olarak 26-27 Ocak 1963 tarihinde Fransa’da düzenlenen bir bilimsel kongrede yapılmıştır, bu tanıma göre;

‘‘Doping bir sporcunun fizyolojik hazırlanması değildir. Bu hazırlanma yaşamsal önemdedir ve tıbbi kontrol altında yapılmalıdır. Bir yarışma hedeflenerek veya bir yarışma sırasında, verimi arttırmaya yönelik, spor etiğine aykırı ve sporcunun beden veya ruh sağlığına zarar verebilecek, her türlü madde veya yöntem uygulamalarına DOPİNG adı verilir.’’

Bu tanımlama temel anlamda kapsayıcı olmakla ve halen kullanılmakta olan tanıma esas oluşturmakla beraber zamanla tanıma eklemeler yapılmıştır. Avrupa Konseyi, üye ülkelerin katkı sunduğu çeşitli tanımlamaları değerlendirdikten sonra şu tanıma yapmıştır;

‘‘Doping, bireyin bir yarışmaya katılımı nedeniyle yapay ve haksız şekilde performansını arttırmak amacıyla, organizmaya yabancı fizyolojik maddelerin, herhangi bir yöntemle yüksek dozda ve anormal yollardan, sağlıklı bir kişiye uygulanması veya kendisi tarafından kullanılmasıdır.’’³

¹ ATASÜ Turgay, YÜCESİR İlker, BAYRAKTAR Bülent (der.), ‘‘Dopingın Tarihçesi’’, *Dopingle Mücadele ve Futbolda Performans Artırma Yöntemleri*, Ankara: Ajansmat, 2011, s. 1.

² ERKİNER, Kısmet, *Hukuk Boyutunda Doping*, Ankara: Nobel Yayınevi, 1. Baskı, 2006, s. 8.

³ ERKİNER, s. 8.

1964 Tokyo Olimpiyatları sebebiyle toplanan bir bilimsel kongrede alınan karar ile, “bir sporcuya yarışmaya katılım esnasında niteliği, dozajı veya uygulama şekliyle bir sporcunun yapay ve haksız şekilde performansını arttıracak bir tıbbi müdahale zorunluluğu doğarsa, bunun da doping olarak kabul edilmesi gerektiği” kabul edilerek, doping tanımına eklenmiştir⁴.

Dopinge yönelik olarak ilk yıllarda sunulan bu açıklamalar, dopingin günümüzdeki tıbbi tanımına temel teşkil etmektedir. Günümüzde yapılan tanımlamalar bu prensiplerin üzerine inşa edilmiştir. Öyleyse dopingden bahsedebilmek için şu unsurların varlığı aranmaktadır;

- Sporcunun belirli bir müsabakayı hedef alarak performansını geçici olarak veya belirli bir müsabakayı hedef almadan kalıcı şekilde performansını arttıracak türden madde veya yöntem kullanması,
- Kullanılan bu madde veya yöntemlerin “yapay” olması,
- Kullanılan bu madde ve yöntemlerin kullanılması sonucunda ortaya çıkan performans artışının diğer sporcular ile kıyaslandığında “haksız rekabet” oluşturması.

1.3 Dopingin Sportif Tanımı

Doping zamanla ülkelerin ve uluslararası organizasyonların iç düzenlemelerine de girmiştir. Belçika ve Fransa 1965 yılında dopingi ulusal düzenlemeleriyle yasaklarken, 1967 yılında Uluslararası Bisiklet Federasyonu yasaklı maddeleri belirleyen ve müsabakalarından yasaklayan ilk uluslararası spor federasyonu olmuştur. Böylece, doping hakkında zamanla birbiriyle örtüşen ya da çelişen birçok tanımlama ortaya çıkmıştır.

Bunun üzerine Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi 1984 yılında dopingin tanımını şu şekilde yapmıştır: “Sporda doping, yetkili spor teşkilatlarının kurallarına aykırı şekilde, bunların yasaklamış olduğu madde veya madde sınıflarını kullanmaktır”. Ne var ki bu tanımın bir bağlayıcılığı bulunmamaktadır⁵.

Bu yüzden; sporcuların temel haklarını korumak, dünya çapında dopingsiz, sağlıklı eşit ve adil sporcular yetiştirebilmek, aynı zamanda da uluslararası alanda koordineli ve etkili bir biçimde doping ile mücadele edilebilmesi amacıyla yerel spor federasyonlarının ve uluslararası

⁴ ERKİNER, s. 8.

⁵http://www.coe.int/t/dg4/sport/doping/chronology_en.asp (Erişim tarihi 20.07.2017).

spor federasyonlarının yetkisini kabul ettiği bir organizasyon olan Uluslararası Anti Doping Ajansı (World Anti-Doping Agency), kısaltma adıyla WADA, 1999 yılında kurulmuştur.

WADA dopingin geniş çaplı bir sportif tanımını yapmıştır. Bu tanımlamalar tıbbi ve biyolojik tanımlamalara uzak olup dopingin sportif ihlallerini açıklamaktadır⁶.

Buna göre doping ihlalleri 10 başlıkta sayılmış ve doping geniş kapsamlı bir şekilde tanımlanmıştır. Bu 10 başlıktaki tanımlamalardan herhangi birine uyan bir davranışta bulunan kişi ‘‘doping ihlali’’ yapmış sayılmaktadır. Böylece dopingin yalnızca yasaklı bir maddenin kullanımını olarak tanımlanan hali değişmiş ve doping yapmanın tanımı daha geniş bir perspektif kazanmıştır.

2. DOPİNGİN TARİHÇESİ

2.1 Antik Çağlarda Doping

İnsanoğlunun tarihin ilk çağlarından beri kendisine doğal olmayan yollardan enerji veren maddeleri yiyerek, içerek, kimi zaman koklayarak kullandığına dair bilgiler günümüze kadar gelmiştir. Güney Amerika yerlilerinin koka yaprağı çiğneyerek enerji kazandıkları, jinseng kökü, kendir, kava gibi maddelerin de dünyanın çeşitli yerlerinde çeşitli toplumlarca kullanıldığı, kahve, kola, haşhaş gibi maddelerin bu amaçlarla insan hayatına girdiği, Zulu savaşçılarının savaşta güçlerini artırmak için üzüm kabuğundan yapılan alkollü bir içecek içtikleri bilinmektedir⁷.

Sporda doping de aynı şekilde neredeyse sporun tarihi kadar eskidir. Milattan önceki dönemlerde Romalıların atlı araba yarışlarında atların daha hızlı koşabilmesi için atlara özel içecekler içirdikleri tarihi kayıtlara yansımıştır. Arenalarda dövüşen gladyatörlerin acı hissini azaltmak ve dirençli kalabilmek için, günümüzde olduğu gibi Antik Yunan’da da bölgesel kahramanlar olarak görülen başarılı atletlerin, yarışmaları kazanabilmek için yarışmalardan önce performans artırıcı etkisi olduğuna inanılan bir takım iksirler içtikleri, çeşitli susam ve mantarlar yedikleri bilinmektedir.

⁶ World Anti-Doping Code, Article 1.

⁷ ÖNEN, Mert Eray, *Sporda Doping*, İstanbul: Akademi Basın ve Yayıncılık, 2. Baskı, 2014, s. 7.

Orta çağda ise şövalyelerin daha uzun süre uyanık, dirençli kalabilmek ve dikkatlerini kaybetmemek için uyarıcılar kullandıkları, kokain maddesinin de bu amaçla insan hayatına girdiği düşünülmektedir⁸.

2.2 Modern Dönemde İlk Doping Vakıaları

Spor müsabakalarının ve olimpiyatların kayıtlarının tutulmaya başlanmasının ardından doping sebebiyle yaşanan ilk ölüm, 1896 yılında Bordeaux – Paris bisiklet yarışından iki ay sonra hayatını kaybeden Galli bir bisikletçi olan Arthur Linton olarak kayıt altına alınmıştır⁹. Linton'un söz konusu yarışta morfin kullandığı anlaşılmıştır. Kayıtlara geçen en çarpıcı doping olaylarından biri ise 1904 Saint Louis olimpiyatlarında yaşanmıştır. Amerikalı Thomas Hicks aleni şekilde iki adet striknin iğnesi yaptıktan sonra yarışmaya katılmış ve yarışı kazanmıştır. Ancak o zamanın sportif düzenlemeleri böylesi bir eylemi engellemediği gibi kimsenin aklına bunun kural dışı bir eylem olduğu gelmemiş, bu yüzden de engellenmesi gerektiğini iddia edilmemiştir¹⁰.

Yarışmalardan önce ya da sonra doping kontrolünün yapılmadığı dönemlerde hangi sporcunun doping yapıp, hangisinin yapmadığını kontrol etmek mümkün olmasa da yarışmalar sırasında veya sonrasında hayatını kaybeden sporcuların otopsi sonuçları sporcular arasında dopingin ne kadar yaygın olduğunu gözler önüne sermiştir. Bu ölümlerden medyaya yansıyanların bazıları şunlardır;

- Danimarkalı bisikletçi Knud Enemark Jensen, 1960 Roma olimpiyatlarında hayatını kaybetmiş, otopsi raporu uzun zaman sonra açıklanmış ve vücudunda doping maddeleri bulunduğu ortaya çıkmıştır.
- 1963 yılında Billy Beno ve Jupp Elze isimli boksörler hayatını kaybetmiş ve vücutlarında eroin maddesi tespit edilmiştir.
- 1967'de İngiltere'nin en başarılı bisikletçilerinden biri olan Tom Simpson Fransa Bisiklet turu sırasında ölmüş ve vücudundan amfetamin başta olmak üzere bir çok farklı doping maddesi çıkmıştır¹¹.

⁸ ÜNAL Mehmet, ÖZER ÜNAL Durişehvar, *Sporda Doping Kullanımının Tarihçesi*, İstanbul Tıp Fakültesi Mecmuası 66:4, 2003, s. 261-267.

⁹ International Olympic Committee, *Doping*, 1999 s. 4.

¹⁰ ERKİNER, s. 10.

¹¹ ERKİNER, Kısmet, "Sporda Doping Gerçeği", <http://sporhukuku.org/makaleler/107-sporda-doping-gercei-av-ksmet-erkner.html> (Erişim Tarihi 11.06.2017).

Bunlara ilave olarak birçok sporcu özellikle dopingin yasaklanmadığı, kontrol edilmediği dönemlerde doping amacıyla kullandığı maddelerin kısa veya uzun vadeli etkileriyle erken yaşta hayatını kaybetmiş, sakat kalmış ya da sağlığı bozulmuştur.

Bireysel doping vakıalarının yanı sıra 1960'larda Doğu Almanya'nın spor ve doping politikası dopingin sadece bireysel bir tercih olmadığını, kimi zaman bir ülke politikasına dönüşebildiğini göstermiştir. Doğu Almanya, olimpiyatlarda ve büyük spor organizasyonlarında doping kullanarak başarılı olan sporcuları aracılığıyla kendisini dünyaya ispatlama, devletinin ve ideolojisini başarısını dünyaya yayma çabası içine girmiştir.¹² Her ne kadar zamanın doping kontrolleri bu gerçeği ortaya koymakta yetersiz kalmışsa da, kadın sporcuların fiziksel görünüşü, Doğu Almanya'nın 1964 olimpiyatları ile 1972 olimpiyatları arasında yaşadığı büyük madalya patlaması ve doping yapmaya zorlanan sporcuların doğu bloğunun dağılmasından sonra yaptıkları itiraflar büyük doping gerçeğini ortaya koymuştur¹³ (Doğu Almanya 1964 olimpiyatlarında 4 madalya kazanmış iken 1968'de 25, 1972'de 70 madalya kazanmıştır¹⁴). Bu konuda çarpıcı bir örnek 1986'da Avrupa gençler gülle atma şampiyonu olan Heidi Kruger'dir. Heidi Kruger düzenli olarak doping amacıyla aldığı testosteronun etkisiyle ilerleyen yıllarda cinsiyet değiştirmiştir. Yıllar sonra verdiği röportajda sürekli olarak bir takım ilaçları aldığını ama bunların testosteron olduğunu bilmediğini, antrenörüne sorduğunda ise bunların vitamin ve ilaçlar olduğunu söylediğini belirtmiştir¹⁵.

2.3 Yakın Dönemde Yaşanan Doping Skandalları

Günümüze yakın tarihlerde doping kontrollerinin yaygınlaşması ve tedbirlerin artmasıyla skandalların boyutları da artmıştır. Öyle ki büyük şampiyonlar olarak görülen sporcuların doping yaptıkları ortaya çıkmış, belki de bu kişilere hayranlık duyan, müsabakalara para ödeyerek giden veya televizyon başında bu sporcuları yıllarca izleyen milyonlarca insan aldatılmış, kandırılmış hissetmiştir. Bunlardan en fazla öne çıkan birkaç tanesinden bahsetmek gerekirse;

¹² DRINKWATER, Barbara, PFİSTER, Gertrud, "Women and the Olympic Games", *Women in Sport*, Oxford: Blackwell Sciences, 2008, s. 3-19.

¹³ERKİNER, s. 12.

¹⁴ <https://www.olympic.org/mexico-1968>, <https://www.olympic.org/munich-1972>, <https://www.olympic.org/tokyo-1964> (Erişim Tarihi 06.04.2017).

¹⁵<https://www.theguardian.com/sport/2005/nov/01/athletics.gdnspor3> (Erişim tarihi 06.04.2017).

- 1988 Seul olimpiyatlarında 100 metre dünya rekorunu kırarak altın madalyayı kazanan Kanadalı atlet Ben Johnson'un doping testi pozitif çıkmış, altın madalya ezeli rakibi Carl Lewis'e geçmiştir¹⁶.
- 1998 yılında Fransa Bisiklet Turunda Festine Bisiklet Takımının takım halinde koordineli ve organize bir şekilde doping yaptığı ortaya çıkmıştır¹⁷.
- Belki de en çarpıcı örnek 1999-2005 arasında 7 kez Fransa Bisiklet Turu'nu kazanan Lance Armstrong'dur. Kanseri yenerek spora dönmesi ile milyonlara ilham olan ve büyük bir şampiyon olarak addedilen Armstrong'un, 24 Ağustos 2012'de Amerikan Anti-doping Ajansı'nın kararıyla doping yaptığı gerekçesiyle aldığı cezanın ardından geçmişi tekrar incelenmiş, akabinde kendisinin itirafı üzerine kariyerinde elde ettiği tüm dereceleri geri alınmış ve ömür boyu spordan men edilmiştir¹⁸.

Bunun gibi sayısız örneğin insanların spora ve hayranlık duyduğu sporculara olan güvenini yitirmesine neden olduğu açıktır. Nitekim insanların aklına "Kim bilir kaç müsabaka daha adil olmayan bir sonuca ulaştı fakat saptanamadı?" gibi soruların gelmesi çok doğaldır.

3. DOPİNG NEDEN YASAKTIR?

Doping'in spor organizasyonlarından yasaklanmasının sebepleri, birbirine zincir şeklinde bağlanan sağlık-etik-ekonomik boyutlarıyla öne çıkmıştır. Her ne kadar doktrinde bazı yazarların performans artırıcı madde kullanımının yasaklanmaması gerektiği, hukuki düzenlemelerde bu maddelerin kullanımına izin verildiği takdirde sporun ruhu olarak görülen adil oyun duygusunu ihlal etmeyeceği, ayrıca kullanımın kapalı kapılar ardında yapılmaması durumunda sporcu sağlığını kontrol altında tutmanın mümkün olacağı görüşleri savunulmuşsa da¹⁹, günümüzde spor dünyasında bu görüş kabul edilmemekte ve doping kullanımı spor dünyası içerisinde "hile yapmak" olarak görülmek suretiyle kural dışı olarak nitelendirilmektedir.

¹⁶ International Olympic Committee, *Doping*, 1999, s. 8.

¹⁷ DAVID, Paul, *A Guide to the World Antidoping Code*, New York: Cambridge Univ. Press, 2. Baskı, 2013, s. 1.

¹⁸ <https://www.theguardian.com/sport/2013/jan/18/lance-armstrong-admits-doping-oprah-winfrey> (Erişim tarihi 12.04.2017).

¹⁹ SAVULESCU, Julian, FODDY, Bennett, CLAYTON, Martin, "Why We Should Allow Performance Enhancing Drugs in Sport", *British Journal of Sports Medicine*, 38 (2004): 666- 670.

3.1 Sağlık Gerekçeleri

Çalışmamızın önceki kısımlarında da bahsettiğimiz üzere, kontrolsüz ve bilinçsiz şekilde doping maddelerinin kullanımını birçok insanın sağlığının kalıcı şekilde bozulmasına, hatta bazen sporcuların ölümüne kadar varan etkilere sahiptir. Doping kontrollerinin yapılmadığı veya çok yetersiz olduğu dönemlerde sporcu ölümlerinin oranı da günümüze kıyasla hayli yüksektir. Dolayısıyla Uluslararası Olimpiyat Komitesi'nin (International Olympics Committee, IOC) dopinge karşı aldığı ilk önlemlerin temelinde sporcuların sağlığını koruma amacı yer almıştır. Özellikle 1960'lardan 1980'lere kadar doping etkisi olan amfetamin ve türevleri başta olmak üzere birçok uyuşturucu maddenin özellikle sporcular arasında ne kadar yaygın olduğu düşünüldüğünde, insanların sağlığını koruma kaygısıyla hareket edilmesi gayet doğal karşılanmalıdır²⁰.

Doping etkisine sahip maddelerin sporcular üzerinde kısa ve uzun vadede birçok yan etkisi de olmaktadır. Bunlardan bazılarını örnek vermek gerekirse;

Anaboliksteroidler; genelde etkilerini uzun vadede göstermektedir. Kaslarda tuz ve su tutulmasında artış, kalbin iş yükünde artış, kas krampları ve spazmlar, tendon zedelenmeleri ve kopmaları, karaciğer fonksiyon bozukluklar, tiroid hastalıkları ve cinsel bozukluklar başlıca yan etkilerdir.

Peptid hormonları; etkileri genelde kalp üzerinde görülür, kalp yetmeziği, damar içi pıhtılaşma sebebiyle ölüme kadar götürebilen etkilere sahiptir.

Büyüme hormonları; tiroid bozuklukları, kandaki yağda aşırı artış, iç organların aşırı büyümesi ve diyabet gibi etkileri vardır.

Beta 2 agonistler; titreme, yorgunluk, huzursuzluk, sinirlilik, baş ağrısı, kalpte ritim bozukluğu gibi yan etkileri vardır.

Uyarıcılar; baş ağrısı, baş dönmesi, iştahsızlık, kilo kaybı, kalp ritim bozukluğu, vücudun aşırı ısınması ve su kaybına bağlı olarak ölüme kadar götürebilen etkileri vardır.

Narkotikler; bulantı, kusma baygınlık gibi etkiler gösterebilmektedir²¹.

²⁰ ÜNAL / ÖZER ÜNAL, s. 261-267.

²¹ ÖNEN, s. 16-30

3.2 Ekonomik Gerekçeler

Sporcular her zaman için toplum içinde tanınan, örnek alınan kişiler olmuşlardır, ancak zaman içerisinde sporun ekonomik yönü ciddi şekilde güçlenmiş ve öne çıkmıştır. Spor artık ağırlıklı konumunu ticarileşerek ve başlı başına bir sektör haline getirerek sürdürmektedir. Değeri milyar dolarlarla ifade edilen bu sektörde sporla ilişkili birçok ürün sporcuların yüzleri ve kendileri kullanılarak pazarlanmaktadır²². Böylece özellikle başarılı sporcular aynı zamanda büyük para ödüllerine ve maddi refaha ulaşan kişiler haline gelmişlerdir. Sporcuların başarı elde etmesiyle yaptıkları kişisel sponsorluk anlaşmaları bir yana bırakıldığında, yalnızca uluslararası spor organizasyonlarının Avrupa Şampiyonaları, dünya şampiyonaları, olimpiyat oyunlarının para ödülleri ve devletlerin başarılı sporcularını ödüllendirmeye yönelik düzenlemeleriyle dahi ciddi maddi kazanç elde ettikleri görülmektedir²³. Bu bakımdan sporcuların ekonomik kaygılar ile haksız bir şekilde maddi bir kazanç elde etme yoluna gitme çabalarından bahsedilebilir. Doping konusundaki düzenlemelerin bir boyutu da işte bu haksız kazancı engellemek üzerine olacaktır.

Bir doping ihlaline ilişkin yaptırımın olduğu her vakıda profesyonel sporcuların kazançları bundan etkilenmekte ve sporcuların mesleklerini ve kariyerlerini etkileyen bu yaptırımlar, sporcuların çok büyük miktarlarda ekonomik kayıp yaşamalarına neden olmaktadır. Bunun yanı sıra yaptırımlar, yapılan reklam anlaşmalarını hükümsüz bırakmakta ve böylece yaptırımların etki alanı spor dışına da yayılmaktadır²⁴.

3.3 Etik Gerekçeler

Doping'in etik boyutundaysa, sporcunun insan onuruna yaraşır şekilde davranması gerekliliği yer almaktadır. Her ne kadar “etik” kavramı toplumdan topluma, insandan insana değişen bir kavram olsa da “adalet” kavramının evrensel bir anlayış olduğundan ve tüm insanlığın adalet içerisinde yaşama gayretinden bahsetmek yanlış olmaz. “Fair Play”, “Adil Müsabaka” kavramı sporda bu adaleti, dolayısıyla insanlığın yüksek ve evrensel değerlerini temsil etmektedir, bu durumda doğal olmayan bir şekilde performans arttırmak hile yapmak

²² DEVECİOĞLU Sabahattin, “Sporun Ekonomik Boyutu”, *Standard Ekonomik ve Teknik Dergi*, T.S.E, Yıl 43, Temmuz 2004, sayı 511, s. 1-11.

²³ Bu konuda Türkiye’deki düzenleme için bkz. Spor Hizmet ve Faaliyetlerinde Üstün Başarı Gösterenlerin Ödüllendirilmesi Hakkında Yönetmelik, Bakanlar Kurulu Karar Tarihi 13.09.2010, R.G. 3.11.2010.

²⁴ VİEWEG, Klaus (çeviri: DİLBER Alev), “Doping'in Tanımı Ve Anti-Doping Kuralı İhlalinin İspatının Alman Hukuku Bakış Açısına Göre İncelenmesi”, *Ankara Barosu Spor Hukuku Kurulu “Av. İsmail İnan” Armağanı*, Ankara: Ankara Barosu Yayını, 2013, s. 217.

anlamına gelecek ve sporun insani yapısına aykırı olacaktır. Halbuki sporcu yarışmada eşitliğe, hakça ve dürüstçe yarışmaya inanan kişi olmalıdır, ödülü bir amaç olarak değil, sportif anlamda sembolik bir temsil olarak görmelidir. Kaldı ki, sporcuların kendi çalışmalarlarıyla kendi sınırlarını ve insani sınırları zorlamaları esastır, doping yoluyla elde edilen, ancak tıp biliminin gelişmesiyle kendisini geliştiren sporcular aslında sporcu değil, bir anlamda robottur²⁵.

Bu etik gerekçeler arasında bir diğer bakış açısı olarak da eşitlik ilkesinden bahsedebiliriz. Spor organizasyonlarında eşitliğin ortadan kalkması ve bozulması halinde spor olayı da ortadan kalkar. Eşitlik sportif mücadelenin eşit koşullarda yapılmasını, böylece beceri ve güç anlamında daha üstün olanın galip gelmesini sağlar²⁶. Bu yüzden doping yapan sporcunun performansını haksız şekilde artırdığından, dolayısıyla spordaki eşitlik ilkesini ihlal ettiğinden bahsedebiliriz.

Temel anlamda bu üç başlıkta toplanan sebepler dahilinde dopingin spor organizasyonlarından yasaklanması yönünde kararlar alınmıştır.

4. SPORCULARIN DOPİNG YAPMA SEBEPLERİ

Antikçağ Ege Uygarlıklarında, Olimpiyat Oyunlarında şampiyon olan sporcular toplumda özel bir yer edinir ve birer halk kahramanı olarak görülürlerdi, öyle ki bu kahramanlık kimi zaman sporcuları tanrılaştırılmaya kadar ileri gidebilmekteydi. Sporcuların heykelleri dikilir ve sporcular insanlar üzerinde kimi zaman varlıklarıyla, kimi zaman heykelleriyle dahi kahramanca duygular uyandırıyorlardı. Günümüzde de tarihin her döneminde olduğu gibi başarılı sporcular toplumda öne çıkan özel kişilikler olarak görülmüşlerdir. Belki günümüzde olimpiyat şampiyonu olan, dünya rekoru kıran sporcuların tanrılaştırıldığı söylenemez, ancak evrenselleştirildiklerinden bahsetmek mümkündür²⁷.

Temelde bahsettiğimiz bu şöhret arayışının bir sonucu olarak bir kural ihlali sayılmasına rağmen sporcular halen farklı gerekçelerle doping yapmayı sürdürmektedir. WADA'nın yayınladığı 2015 istatistiklerine göre²⁸ WADA tarafından ya da WADA'nın akreditasyon verdiği kuruluşlarca kontrol edilen numunelerin yaklaşık %2'sinde "normal olmayan bulgu" saptanmıştır. Bu numunelerin tamamı WADA anti-doping düzenlemeleri uyarınca ihlal

²⁵ ÖNGEL, Hasan Bahri, "Sporda Etik Değerler Açısından Doping", *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi* II, 1997, 2: 68 – 79.

²⁶ ERDEMLİ, Atilla, *Temel Sorunlarıyla Spor Felsefesi*, İstanbul: E yayınları, 1. Baskı, 2002, s.71.

²⁷ ERDEMLİ, s.62.

²⁸ WADA Anti-doping Testing & Figures, 2015.

anlamına gelmemektedir çünkü bu numuneler arasında tedavi amaçlı kullanım istisnası olarak kullanılan maddeler de bulunmaktadır Bununla beraber Alman Federal Spor Bilimleri Enstitüsünün araştırmasına göre araştırmaya katılan sporculardan daha önce hiç doping yapmadığını belirten sporcuların oranı %53,4'tür, sporcuların yalnızca %5,9'u daha önce doping maddeleri kullandığını kabul etmekteyse de %40,7'si soruya cevap vermekten kaçınmıştır²⁹. Bir diğer deyişle sporcuların yaklaşık %47'sinin hayatında en az bir kere doping yaptığı konusunda kuşku vardır. Bu istatistiklerden de anlaşıldığı üzere sporcular doping yapmaya günümüzde de devam etmektedir.

Doping yapma sebeplerinin en başında sporcuların başarıya ulaşma arzusu ve ekonomik kazanç elde etme amacı gelmektedir. Buna bağlı olarak ve bu sebeplerin arkasından gelen diğer motivasyonları ise özgüven ve şöhret kazanmaktır. Ayrıca sporcuların ufak da olsa bir bölümünün yasaklı maddeleri kullanmaları için antrenörleri ve aileleri tarafından desteklendiği ve teşvik edildiği bilinmektedir.

Yasaklı madde kullanımının bir diğer sebebi ise daha masum bir sebep olarak görülebilecek olan tedavi amacıyla kullanım olarak tespit edilmektedir. Nitekim doping kurallarının ihlali olarak görülen bazı yasaklı maddeler ve yöntemler, aynı zamanda bazı sakatlık ve hastalıkların tedavisi amacıyla da kullanılmaktadır. Ne var ki usulüne uygun olarak izinlerin alınmadığı durumlarda sporcunun tedavi amacıyla yasaklı maddeleri kullanması da bir ihlal oluşturmaktadır³⁰.

5. DOPİNGLE MÜCADELENİN BAŞLAMASI

Dopingle mücadeleyi başlatan ilk kuruluş, 1928 yılında uyarıcı maddeleri yasaklayan Uluslararası Amatör Atletizm Federasyonu olmuştur, ancak dönemin teknolojik imkânları idrar veya kan örneklerinin incelenmesine el vermediği için buyasaklar son derece etkisiz kalmıştır³¹. 1966'da Uluslararası Bisiklet Federasyonu ve Uluslararası Futbol Federasyonu doping kontrolleri uygulamalarını başlatan ilk uluslararası federasyonlar olmuşlardır. Uluslararası

²⁹ Bundesinstitut für Sportwissenschaft, Dysfunktionendes Spitzensports: Doping, Match-Fixing und Gesundheitsgefährdungen aus Sicht von Bevölkerung und Athleten http://www.bisp.de/SharedDocs/Downloads/Publikationen/sonstige_Publikationen_Ratgeber/Breuer_Dysfunktion.pdf?__blob=publicationFile (Erişim tarihi 20.07.2017).

³⁰ MORENTE-SÁNCHEZ Jaime, ZABALA Mikel, "Doping in Sport: A Review of Elite Athletes' Attitudes, Beliefs, and Knowledge", *Sport Medicine*, Haziran 2013, sayı 43, s. 395-411.

³¹ ATASÜ, YÜCESİR, BAYRAKTAR, s..1

Olimpiyat Komitesi tarafından Doping ile mücadele konusundaki çalışmalar ise 1967 yılında başlamıştır. Doping ihlallerinin cezalandırılmasına zemin hazırlayan ilk hukuki metin “yasaklı madde veya metodların kullanılması” başlığıyla getirilmiş ve olimpiyatlardaki ilk doping kontrolleri 1968 Mexico City Olimpiyatlarında yapılmıştır. Doping hukuki boyutundaki ilk düzenlemeler ve yasaklar da Olimpik Hareket Medikal Kodu (OMADC) içinde yer almıştır³².

Henüz doping ile ilgili hukuki düzenlemeler dünyaya yayılmadığı için IOC'nin olimpiyat oyunları için getirdiği yasaklı maddeler listesi ve hukuki düzenlemelerin uluslararası federasyonlar tarafından kabul edilmesi kolay olmuştur³³. Zamanla ulusal ve uluslararası federasyonlar da doping ile mücadele etmek için doping kontrollerine başlamış ve kendi mevzuatları kapsamında hukuki düzenlemeler getirmişlerdir. Ancak her federasyonun kendince bir doping tanımı yapması ve farklı hukuki düzenlemeler getirmesi doping ile mücadelede dağınık ve birbiriyle örtüşmeyen bir yapı yaratmıştır. Birbiriyle örtüşmeyen bu hukuki düzenlemeler, sporcuların yasaklı maddeleri ve sorumlu oldukları hukuki düzenlemeleri takip etmesini zorlaştırmış, buna ek olarak doping ile ilgili ceza verme yetkisini elinde bulunduran yargı kurulları için uygulanacak hukuku belirlemek açısından çeşitli zorluklar yaratmıştır.

Nitekim her federasyon aynı fiilleri doping ihlali olarak belirlemediği gibi yasaklı maddelerin de hangi maddeler olduğu konusundada farklılıklar bulunmaktaydı³⁴. Kimi maddeler bazı federasyonlar için tamamen yasaklıyken, başka federasyonlar için yasaklı sayılmıyor bazıları ise yalnızca belirli bir miktarın üzerinde tespit edilmesi durumunda doping ihlali olarak sayılıyordu. Ayrıca uygulanacak cezalar bakımından da her ihlal her spor dalında aynı cezai yaptırıma neden olmuyordu, dolayısıyla bu durum da sporcular açısından bir adaletsizlik yaratmaktaydı³⁵.

³² DAVID, Paul, *A Guide to the World Antidoping Code*, New York: Cambridge University Press, 2013, s. 2.

³³ International Olympic Committee, *Doping*, 1999, s. 10.

³⁴ CAS 97 / 175, Kararda sporcunun numunesinde bulunan maddenin müsabakayı düzenleyen spor federasyonu tarafından yasaklı madde olarak sayılmamasına karşın, yaklaşık bir yıl önce Uluslararası Olimpiyat Komitesi tarafından maskeleyici özelliği sebebiyle yasaklı maddeler listesine alındığı, bu yüzden ilgili ulusal spor federasyonunun yasaklı maddeler listesinde yer alması dahi bir doping maddesi olarak kabul edileceği belirtilmektedir.

³⁵ CAS 2001/A/330, bu konuda örnek uluslararası kürek federasyonu diğer bir çok sporun aksine tek doping ihlalinde dahi sporculara ömür boyu men cezası uygulamaktaydı ve bu durum CAS tarafından da kabul edilebilir olarak görülmüş ve karar onanmıştır.

6. WADA'NIN KURULUŞU VE İLKELERİ

IOC doping alanındaki bu düzensizlik ve dağınıklığı gidermek için tekil bir dopingle mücadele yöntemi uygulamaya çalışmışsa da uyguladığı dopingle mücadele programlarının devletlerarası politik sorunlara yol açması ve bazen boykotlarla karşılaşması sebebiyle hedefine ulaşamadığı gözlenmiştir³⁶. Sporda yaşanan doping olaylarının artması, doping maddelerinin insanların sağlığını ciddi şekilde etkilemesi, sportif mücadelelerde fırsat eşitsizliği yaratması ve haksız rekabete yol açması sebebiyle 1999 yılında Lozan'da IOC tarafından Dünyada Dopingle Mücadele Konferansı toplanmıştır. Bu konferansın amacı tüm katılımcıların katkısıyla üye federasyonların yetkisini kabul ettiği doping konusundaki dağınık mevzuatın tek çatı altında birleştiği düzenlemeleri sağlamaktır. Konferansta alınan kararlar neticesinde uluslararası bir doping ajansının kurularak 2000 yılında yapılan 27. Olimpiyatlar olan Sydney Olimpiyatlarından başlamak üzere görev yapması konusunda karar alınmıştır³⁷.

Bunun üzerine 10 Kasım 1999'da Lozan'da Dünya Dopingle Mücadele Ajansı kurulmuştur. Kuruluşun amacı WADA Kodunda (WADA Code) dopingle mücadele etmek, dopingle mücadele konusunda araştırmalar yapmak, eğitim programları hazırlamak, numunelerin test ve analizi için teknik ve bilimsel yöntemleri koordine etmek olarak belirlenmiştir. Ajansın merkezi 2002 yılında Kanada, Montreal'e taşınmıştır.

WADA'nın kurulmasındaki bir başka motivasyon da uluslararası spor tahkim mahkemesinin kararlarıyla tespit edildiği üzere dopingle mücadelenin zor olması ve kesin kurallar gerektirmesidir. Bu kesin kuralları ve katı uygulamaları öncelikle kural koyucu ve kural uygulayıcıların kendilerine uygulamaları gerekmektedir. Doping ihlallerine ilişkin kararlar sporcuların kariyerlerini, prestijlerini ve geleceklerini tehlikeye atabilecek kararlardır. Doping ile ilgili kuralların sporcu tarafından bilinmesi gerekmektedir. "Açık olmayan kıyas yoluyla belirlenen kuralların sporcular tarafından bilinmesine imkan yoktur. Bu yüzden bu kurallar yetkili organlar tarafından konulmalı ve anayasal düzene uygun olmalıdır. Sporcular ve çevreleri dar bir zümrenin yıllar boyunca uyguladıkları, yalnızca kendilerinin bildikleri birbirinden türetilmiş kimi zaman tutarlı, kimi zaman tutarsız kurallarına muhatap edilmemelidir³⁸."

³⁶ ÖNEN, s.22.

³⁷ ATASÜ, YÜCESİR, s. 9-11.

³⁸ CAS 1994/129.

WADA'nın yetkisinin tanınması için uluslararası anlaşmalar hayata geçirilmeye çalışılmış, hem ülkelerin yasal ve sportif düzenlemelerinin bu anlaşmalara uygun şekilde düzenlenmesi, hem de devletler bakımından WADA'nın yetkisinin resmiyete kavuşması sağlanmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda 2003 yılında Kopenhag'da "Sporda Dopingle Mücadele Kopenhag Deklarasyonu" yayınlanmış ve bu deklarasyona çok sayıda ülke imza vermiştir, ancak bu deklarasyonun tek başına bir bağlayıcılığı bulunmamaktadır. İşte bu bağlayıcılığı sağlayabilmek için ise UNESCO tarafından 19 Ekim 2005 tarihinde Paris'te "Dopingle Mücadele Uluslararası Konvansiyonu" imzalanmıştır.

Günümüzde WADA'nın yetkisini Uluslararası Olimpiyat Komitesi, Uluslararası Paralimpik Komitesi de dâhil 660'dan fazla ulusal ve uluslararası spor federasyonu kabul etmiş durumdadır³⁹. Bir spor dalının IOC'nin altında yer alabilmesi ve olimpik bir spor olabilmesi için WADA'nın yetkisini ve kurallarını kabul etmesi ve muntazam şekilde uygulaması gerekmektedir⁴⁰. Sadece bu durum bile WADA'nın kapsamı ve yaptırım gücünün ne kadar büyük olduğunu gözler önüne sermektedir.

Türkiye, sporda dopingle mücadele konusunda hem Kopenhag Deklarasyonu'na hem de Dopingle Mücadele Uluslararası Konvansiyonu'na imza vermiş ve iç düzenlemelerini bu sözleşmelere uygun hale getirerek yükümlülüklerini yerine getirmektedir. Bu amaçla 6 Mayıs 2009 tarihli Resmi Gazete'de, imza vermiş olduğumuz 19 Ekim 2005 tarihli "Sporda Dopingle Karşı Uluslararası Sözleşme" yayınlanmıştır. Anayasamızın 90. maddesinin "*Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası antlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz. Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası antlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası antlaşma hükümleri esas alınır.*" hükmü gereği bu uluslararası sözleşme ülke içinde de hukuken sonuç doğurmaktadır.

Böylece uluslararası alanda doping ihlallerinin ne olduğu WADA'nın düzenlemeleriyle belirlenmiş durumdadır. "WADA Kodu (WADA Code)⁴¹" olarak anılan bu düzenleme tüm uluslararası federasyonlar için yol göstericidir. Kanaatimizce WADA Kodu'nun dünyadaki tüm

³⁹<https://www.wada-ama.org/en/what-we-do/the-code> (Erişim tarihi 03.04.2017).

⁴⁰ Olympic Charter, Article 25 - 43 - 44.

⁴¹ WADA Code için bazı kaynaklarda "uluslararası dopingle mücadele yasası" "anti-doping yasası" gibi ibareler kullanılmışsa da çalışmamızda "WADA kodu" şeklinde bir tabir kullanmayı uygun gördük.

spor organizasyonları için doping konusunda bir nevi anayasal nitelikte olduğu söylenebilir. İmzalanan uluslararası sözleşmelerin niteliği sebebiyle WADA Kodundaki düzenlemeler doğrudan imzacılarını bağladığı gibi, sözleşmeye taraf olan ulusal ve uluslararası federasyonlara da iç düzenlemelerini WADA koduna uygun şekilde yapmaları ve asli hiçbir değişiklik yapmamaları konusunda zorunluluk getirmektedir⁴². Bu yüzden ulusal ve uluslararası spor organizasyonlarının tamamı kendi müsabakalarında dopingle mücadele için koydukları kurallarda WADA Koduna çok yakın düzenlemeler yapmıştır⁴³. Bu dopingle mücadele talimatları her sporun kendine özgü yapısından kaynaklanan küçük farklılıklar (örneğin; sporun takım sporu ya da bireysel spor olmasından kaynaklanan farklar, ülkede konuşulan dilin yapısı, ülkenin ulusal spor yapılanmasındaki kurumların isimleri gibi) dışında aynıdır. Böylece doping ihlallerinin tanımlanması, numune alma prosedürü, sporcuların sorumluluklarının belirlenmesi, yargılama usulleri gibi konular standart hale getirilmiş ve doping ihlallerinin ne olduğu konusu küresel ortak bir zeminde birleşebilmiştir.

WADA kodu;

- Doping kontrolü,
- Dopingle mücadele konusunda eğitim ve araştırma,
- Görev ve sorumluluklar,
- Kodun kabulü, değişiklikler, uygulama ve yorum

olmak üzere 4 bölümden ve bunların altındaki 27 başlıktan oluşmaktadır. Kod İngilizce ve Fransızca yayınlanmaktadır.

Doping ihlaline neden olan yasaklı maddelerin hangi maddeler olduğu konusunda WADA kodunun belirlediği yasaklılar listesi kabul edilmiş, uluslararası federasyonlar bu maddeleri her sene güncelleyerek listeleri hazırlayan WADA “Yasaklılar Listesi”ne⁴⁴ atıf yapmıştır. Bu sayede uluslararası federasyonlar her sene tekrar yasaklı maddeler listesi hazırlama külfetinden kurtulmuş ve uluslararası federasyonlar arasında veya uluslararası federasyon ile yerel federasyon arasında olası bir listeler arası uyumsuzluk ihtimali de ortadan kalkmıştır.

⁴² WADA Code, Article 23.2.

⁴³ Bu konuda örnek Uluslararası Futbol Federasyonları Birliği (FIFA), Uluslararası Basketbol Federasyonları Birliği (FIBA), Uluslararası Atletizm Federasyonları Birliği (IAAF), Uluslararası Bisiklet Federasyonları Birliği (UCI) Doping Mücadele Talimatları.

⁴⁴ WADA Yasaklı Maddeler Listesi (prohibited list).

Ulusal veya uluslararası spor federasyonları ya da yetkili herhangi bir kurum, bir kişiyi doping ihlali gerçekleştirdiği gerekçesiyle yargıladığı takdirde, yargılamanın sonucu ne olursa olsun WADA'ya bu sonucu yargılamanın bir tarafıymış gibi Uluslararası Spor Tahkim Mahkemesi (CAS) önünde temyiz etme hakkı tanınmıştır⁴⁵.

Türkiye'nin de imza vermiş olduğu bu uluslararası sözleşmeler uyarınca ülkemizde Milli Olimpiyat Komitesi bünyesinde Türkiye Doping Mücadele Komisyonu kurulmuş durumdadır, ulusal anlamda en kapsayıcı doping düzenlemeleri de Milli Olimpiyat Komitesi'nin doping mücadele talimatında yer almaktadır. Bu düzenlemeler açıklamış olduğumuz gibi WADA koduyla çok büyük oranda benzerdir. Bununla beraber ülkemizdeki spor federasyonları WADA koduna uygun doping mücadele düzenlemelerini kendi talimatlarına koymuştur⁴⁶.

“WADA kodu yaşayan bir belgedir⁴⁷”, bu sebeple yıllar içinde değişikliklere uğramış ve gelecekte de mutlaka uğrayacaktır. İlk olarak 2003 yılında yayınlanmış, sonrasında 2009 yılında yenilenmiş ve 2015 yılında günümüzde uygulanan halini almış, yargı organlarının verdiği kararlar doğrultusunda kümülatif şekilde gelişmiştir. Bu değişikliklerde kimi zaman maddelere getirilen yorumlar değişmiş, kimi zaman çok küçük uyarlamalar yapılmış kimi zaman ise maddeler tamamen baştan aşağı yenilenerek yıllardır süre gelen doping yargılamasına dair uygulamalarda köklü değişiklikler yaşanmıştır.

WADA, kodun uygulanmasının sağlanması için yasaklılar listesinin yanı sıra;

- Numune alımının ve sporcuların denetiminin sağlıklı şekilde yapılması için “Doping Kontrolü ve Soruşturmalara İlişkin Uluslararası Standartlar”,
- Yasaklı maddelerin tedavi amacıyla kullanılabilmesini düzenleyen “Tedavi Amaçlı Kullanım İstisnasına İlişkin Uluslararası Standartlar”,
- Sporculardan alınan numunelerin analizlerinin yapıldığı laboratuvarları düzenleyen “Laboratuvarlara Dair Uluslararası Standartlar”,

⁴⁵ WADA Code, Article 13.2.3.

⁴⁶ Bu konuda örnek Türkiye Futbol Federasyonu Doping Mücadele Talimatı, Türkiye Basketbol Federasyonu Doping Mücadele Yönergesi, Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi tarafından hazırlanan Türkiye Doping Mücadele Talimatı.

⁴⁷ ERKİNER, s. 27.

gibi dopinge dair diğer dzenlemeleri de hayata geğirmektir. Bu dzenlemeler WADA kodunun uygulanabilmesi için öncelikle ve kod ile bir bütün olarak kabul edilmektedir⁴⁸.

Uluslararası standartlara dair dzenlemelerin yanı sıra WADA kodunu kabul etmiş dopingle mücadele kuruluşları için, sporcuların biyolojik pasaportları hakkında kılavuz, kan numunesi alımı için kılavuz, bilgi toplama ve paylaşımı hakkında kılavuz gibi başka yol gösterici ve açıklayıcı dzenlemeler de yapmaktadır. Kılavuzlar doğrudan bağlayıcı ve öncelikli olmamasına karşın uygulanmaları WADA tarafından dopingle mücadele kuruluşlarına önerilmektedir.

WADA'nın dzenlemelerine uymayan taraf ülkelere veya WADA'nın dzenlemeleri altında dzenlenen ülkesel çapta kapsayıcı dopingle mücadele talimatlarına uymayan ulusal ve uluslararası federasyonlara da yaptırım uygulaması mümkündür. Böylece söz konusu uluslararası sözleşmelerin ve WADA Kodu'na ilişkin atılan imzaların bağlayıcılığı artmaktadır.

⁴⁸ WADA Code, International Standarts.

İKİNCİ BÖLÜM

1. WADA’NIN DOPİNG ALANINDAKİ HUKUKİ DÜZENLEMELERİ

A) Yasaklı Maddeler Ve Yöntemler

1. Yasaklı Maddeler

WADA’nın her yıl yasaklılar listesinde belirlediği, müsabaka içi veya dışında sporcular tarafından kullanılması yasak olan maddelerdir. Listede maddelerin tıbbi isimleri yer almaktadır.

1.1 Yasaklı Maddelerin Belirlenmesi

WADA yılda bir kereden az olmamak üzere “Yasaklı Maddeler Listesi” belirler ve katılımcı ülkelerin görüş ve onayına sunar, yapılan görüşmeler sonucu belirlenen liste bütün katılımcı ülkeler ile WADA’ya kayıtlı laboratuvarlara gönderilir ve WADA’nın sitesinde yayınlanır. Bütün katılımcılar yayınlanan listeye uyulması için gerekli adımları atmakla ve bünyesindeki tüm kuruluşları bilgilendirmekle yükümlüdür. Yasaklı maddeler listesi herhangi bir gözden geçirme ya da değiştirme prosedürü geçirmediği sürece yayınlanmasından 3 ay sonra yürürlüğe girer⁴⁹.

Ulusal alanda da bu durum kabul edilmiş ve herhangi başka bir prosedüre gerek kalmadan bu listenin yasaklı madde ve yöntemleri düzenleyen liste olarak kabul edilmiştir⁵⁰. Eğer WADA yeni bir yasaklı madde belirlerse WADA yönetim kurulu bu maddenin niteliğini ve sınıfını da belirlemektedir⁵¹.

Bir maddenin yasaklı maddeler listesine alınması için şu üç koşuldaki ikisini sağladığının WADA tarafından tespit edilmesi gerekir.

- Söz konusu maddenin tek başına veya başka bir madde ile birleştiği takdirde performans artırıcı etkisi olduğunun ya da performans artırıcı etkisi olma ihtimalinin olduğunun tıbbi, farmakolojik veya benzeri bir yöntem ile ispatlanması.

⁴⁹ WADA Code, Article 4.1.

⁵⁰Örn. TBF Dopingle Mücadele Yönergesi 6.1, Milli Olimpiyat Komitesi Dopingle Mücadele Talimatı 4.2.1.

⁵¹ WADA Code, Article 4.2.3.

Eğer maddenin varlığı tek başına sporcunun performansını arttırmıyor ancak belirli başka maddelerle karışması durumunda performansın artması sonucunu doğuruyorsa, hangi maddeler ile beraber kullanılmasının yasaklandığı da listede belirtilir. Bu durumda yalnız başına alınan maddenin sporcu numunesinde tespit edilmesi bir ihlal oluşturmayacaktır.

- Söz konusu maddenin sporcu ve insan sağlığına potansiyel ya da ani risk oluşturduğunun tıbbi, farmakolojik veya herhangi bir bilimsel yöntemle ispatlanması.
- Söz konusu maddenin; WADA kodunun giriş kısmında belirtilen sporun ruhuna yönelik bir ihlal oluşturması⁵².

Eğer WADA bir maddenin bu niteliklere sahip olmamakla beraber numunede var olmasının bu etkilere sahip olan maddelerin tespit edilmesini engelleyici niteliklere sahip olduğunu tıbbi, farmakolojik veya başka bilimsel yöntemlerle belirlendiğine kanaat getirirse, bu madde de yasaklı maddeler listesine alır⁵³. Nitekim bu tarz maddeler için yasaklılar listesinde “maskeleyiciler” sınıfı yer almaktadır.

WADA bir maddeyi ya da yöntemi yasaklı maddeler listesine aldıktan sonra sporcular veya herhangi bir kişi tarafından bu maddenin ya da yöntemin sporun doğasına aykırılık teşkil etmediği, performans artırıcı veya performans artırıcı maddeleri maskeleyici etkisinin olmadığı yönünde bir itirazda bulunulamaz⁵⁴.

1.2 Yasaklı Maddelerin Niteliği

Yasaklı maddelerin hangilerinin sporcular için her zaman, hangilerinin sadece müsabaka içi yasaklı olduğu belirtilirken, hangi dopingli maddelerin performans artırıcı niteliği hangilerinin ise numunede yasaklı maddelerin bulunmasını maskeleyici özelliği sebebiyle yasaklanmış olduğunu listede belirtilir. WADA ayrıca bazı spor dalları için yasaklı maddeler listesini genişletebilir⁵⁵.

Anabolik ajan ve hormon sınıfına giren maddeler, yasaklılar listesinde belirtilen uyarıcı ve hormon antagonisti ve modülatör sınıfındaki maddeler hariç, bütün yasaklı maddeler

⁵² WADA Code, Article 4.3.1.

⁵³ WADA Code, Article 4.3.2.

⁵⁴ WADA Code, Article 4.3.3.

⁵⁵ WADA Code, Article 4.2.1.

“Tanımlanmış Maddeler” kapsamında olacaktır⁵⁶. Tanımlanmış maddeler sınıfı için getirilen bu durumun hukuki anlamda “numerus clausus” ilkesi teşkil etmektedir. Yani sayılan sınıflara dahil olmayan ve yasaklı madde olarak da ismi yasaklılar listesinde belirlenmiş olmayan bir maddenin numunede tespit edilmesi bir doping ihlaline neden olmayacaktır.

CAS’ın bu konudaki yorumu da bu doğrultuda olmuştur. Buna göre CAS veya sportif yargı kurulları birer ceza mahkemeleri değildir. Bir maddenin sağlığa zararlı olması veya kullanılmasının ceza hukuku bakımından suç teşkil edebilecek olması sportif yargı kurullarını ilgilendirmemekte ve ilgili maddeyi bir doping maddesi olarak saymasına neden olmamaktadır. Sportif anlamda bir doping ihlalden bahsedebilmek için maddenin yasaklı olduğunun belirlenmiş olması gerekmektedir⁵⁷.

Öyleyse ihlali gerçekleştiren kişi hakkında bir ceza uygulayabilmek için sporcunun numunesinde bulunan maddelerin ne oldukları ve nitelikleri belirlenecektir, belirlenen madde tanımlanmış madde sınıfına giren bir madde ise bu maddenin doping ihlaline neden olduğundan bahsedebilmek için maddenin mutlaka yasaklı maddeler listesinde bulunması koşulu aranırken, maddenin tanımlanmış madde sınıfına girmediği tespit edildiği takdirde yasaklı maddeler listesinde yer almasa dahi doping ihlaline neden olabilecek bir madde olduğu kabul edilebilecektir.

Bütün bunlarla beraber, WADA’nın yasaklı maddeler listesinde yer almayan ancak herhangi bir resmi sağlık kuruluşundan insan tedavisi ile ilgili onay alınmamış olan, örneğin; klinik gelişim aşamasındaki ilaçlar, üretimi durdurulmuş ilaçlar, tasarım ilaçlar, yalnızca veteriner hekimlerin kullanmasına izin verdiği ilaçlar gibi ilaçlar veya benzeri tüm farmakolojik maddeler daima yasaklanmış madde olarak ele alınmaktadır⁵⁸. Yani sporcunun numunesinde tespit edilen maddenin henüz tıp dünyası tarafından tanınmamış bir madde olması halinde bu maddenin yasaklı maddeler listesinde olması veya performans artırıcı etkisinin olup olmamasına bakılmaksızın sporcu doping ihlali yapmış sayılacaktır.

⁵⁶ WADA Code, Article 4.2.2.

⁵⁷ CAS Ad Hoc Division 98/002.

⁵⁸ WADA Prohibited List S1 1.a.

1.2.1 Kullanımı Her Zaman Yasaklı Olan Maddeler

1.2.1.1 Performans Artırıcı Maddeler

a) Anabolik Maddeler

Anabolik Androjenik Steroidler doğal erkeklik hormonu olan testosteronun kimyasal modifikasyonu sonucu sentez edilmiş maddeler olup performans artırıcı etkileri sebebiyle yasaklanmış durumdadır. Bu maddeler, vücut kas kitlelerini artırıcı etkileri sebebiyle ağırlıklı olarak kas gücünün ön plana çıktığı spor dallarında kullanılmaktadır⁵⁹. Vücudun doğal olarak ürettiği anabolik androjenik steroidlerin de vücuda dışarıdan uygulanması yasaklanmıştır⁶⁰.

Anabolik androjenik steroid sınıfına girmeyen diğer anabolik maddeler de yasaklanmıştır.

b) Peptid Hormonlar, Büyüme Faktörleri, İlgili Maddeler ve Mimetikler

Peptid hormonlar vücudun doğal olarak sentezlediği hormonlardır ve diğer hormonların salınımını kontrol ederler, alyuvar yapımını artırır, buna bağlı olarak da oksijen taşıma kapasitesini artırmaktadır. Büyüme hormonu ise vücut yağını azaltması, kas kitlesi ve gücünde artış ile yaralanmaların hızlı iyileşmesi gibi etkileri yüzünden yasaklanmıştır. Fiziksel güce dayalı sporlarda kullanılmaktadır⁶¹.

c) Beta 2 Agonistler

Kas kitlesinde artış, vücut yağ kitlesinde azalma ve hava yolu düz kaslarında dilatasyon yapıcı etkileri vardır. Temelde düzenli kullanıldığı takdirde etkileri anaboliksteroidlere benzer benzerdir. Genelde sporcular tarafından sürat ve kuvvet artırma yöntemi olarak kullanılırlar⁶².

⁵⁹ BAYSALING, Özer, *Sporda Her Yönüyle Doping*, İstanbul: İlpress Basın ve Yayın, 2000, s. 231.

⁶⁰ WADA Prohibited List S1 1.b.

⁶¹ ÖNEN, s. 22.

⁶² ÖNEN, s. 23.

d) Hormon ve Metabolik Modölatörler

Bu maddeler de sporcular tarafından testosteron üretimini arttırmak amacıyla kullanılmaktadır. Anti-östrojenik etkileri sebebiyle de anabolik steroid kullanan erkek sporcular tarafından göğüs büyümesinin engellenmesi amacıyla da kullanılmaktadır⁶³.

1.2.1.2 Maskeleyiciler

a) İdrar Söktürücüler

İdrar söktürücüler sodyum potasyum gibi elektrolitler vücuttan atılımını kolaylaştıran maddelerdir, yüksek kan basıncını düşürmek ödemi azaltmak kalp yetmezliğini tedavi etmek amacıyla kullanılırlar. Bu maddeler kendi başlarına performansı artırıcı etkiye sahip olmamakla beraber sporcular tarafından idrar oranını arttırarak idrardaki yasaklı maddenin yoğunluğu düşürmek ve analizde saptanmasını zorlaştırmaktadır. Müsabakaların ağırlık kategorilerine göre belirlendiği sporlarda ise kısa sürede ağırlık düşürme amacıyla kullanılmaktadır⁶⁴.

b) Maskeleyici Etkiye Sahip Diğer Maddeler

Bazı maddeler ise performans artıcı etkiye sahip olmamasına rağmen diğer yasaklı maddelerin numunede tespitini engelleyici etkileri sebebiyle yasaklı maddeler listesine alınmıştır. Bu maddelerin bazıları kimi zaman diğer maddelerle birleşerek kimi zaman ise doğrudan numune analizi sırasında yasaklı maddenin önüne geçmekte, bazıları yasaklı maddelerin vücuttan atılmasını zorlaştırmakta, bazıları ise idrarın vücuttan atılmasını aşırı hızlandırarak yasaklı maddelerin idrardaki oranını düşürmekte yani seyreltmektedir⁶⁵.

1.2.2 Kullanımı Yalnızca Müsabaka Esnasına Yasak Olan Maddeler

Bu maddelerin kullanımı yalnızca müsabaka içinde yasak olup, müsabaka dışı bir doping kontrolünde numunede tespit edilmeleri cezai bir yaptırıma neden olmamaktadır.

⁶³ YÜCESİR, ATASÜ, BAYRAKTAR. s. 60.

⁶⁴ YÜCESİR, ATASÜ, BAYRAKTAR. s. 60.

⁶⁵ ÖNEN, s. 25.

a) Uyarıcılar

Uyarıcılar, uyanıklığı ve konsantrasyonu artırdığı için yorgunluk hissini azalttığı gerekçesiyle kullanılmaktadır ancak uyarıcı maddeler sınıfına giren bazı maddeler basit hastalıkların tedavisinde kullanılan ilaçlarda da bulunabilmektedir⁶⁶.

b) Narkotikler

Narkotikler acı hissini azalttığı için özellikle dövüş sporlarında tercih edilen bir madde türüdür⁶⁷.

c) Kannabinoidler

Kannabinoid sınıfına giren maddeler diğer birçok doping maddesinin aksine performans artırıcı etkiye sahip değildir. Hatta tam tersi yorgunluk, isteksizlik, halsizlik gibi etkileri vardır bu maddelerin yasaklanmasındaki temel gerekçe sporcuların sağlığını korumaktır, nitekim bu maddeler altında spor yapmak sporcuların sağlığını ciddi şekilde riske atmaktadır⁶⁸.

1.2.3 Kullanımı Yalnızca Bazı Sporlarda Yasak Olan Maddeler

a) Alkol

Müsabaka öncesi alkol kullanımı sporcuların kendine güveninin artmasını, heyecan duygusunu bastırmasını, el titremesini engellemesini sağlamaktadır, ancak aynı zamanda psiko-motor fonksiyonlarının ve dengenin bozulmasına, el-göz eşgüdümünün kaybolmasına neden olacaktır.⁶⁹

b) Beta Bloke Ediciler

Böbrek üstü bezlerinden salgılanan adrenalin, noradrenalinin etkilerini, bu hormonlara duyarlı kalp, akciğer ve kan damarlarında bulunan hücreler düzeyinde engeller. Bu maddeler sinir ve stresi azaltma amacıyla kullanılmaktadır. Sporcuların doping amacıyla kullanmasının amacı ise sinirliliği kontrol etmek, kalp atım hızını, el titremesini önlemektir⁷⁰.

⁶⁶ ÖNEN, s. 27.

⁶⁷ ÖNEN, s. 31.

⁶⁸ ÖNEN, s. 32.

⁶⁹ ÖNEN, s. 35.

⁷⁰ ÖNEN, s. 44.

1.3 Yasaklı Maddelerin Niteliğinin Önemi

WADA her ne kadar doping ihlalin oluşması bakımından doping maddelerinin niteliğine göre bir ayırım yapmasa veya bir doping maddesini diğerinden daha tehlikeli ya da daha önemli addetmese de sporcuların kusur oranının belirlenmesinde ve ileriye dönük cezaların tayin edilmesinde kullanılan yasaklı maddelerin niteliğini, yani tanımlanmış maddeler sınıfına girip girmediğini her zaman göz önünde bulundurmaktadır. Çünkü WADA'ya göre tanımlanmış maddeler sınıfına giren maddeler performansı artırmak amacının dışında, bir sebeple sporcunun vücuduna girmiş olması daha muhtemel olan basit maddelerdir⁷¹. Buna karşılık tanımlanmış maddelerin dışında kalan maddelerin ise rastlantı eseri bir kişinin vücuduna girmesi pek olası görülmemektedir. Bu maddeler genelde enjeksiyon yoluyla alınan ve kas kütlesi ile performansı doğrudan artıran maddelerdir.

Çalışmamızın üçüncü bölümünün 7. başlığında açıklanmış olduğu üzere, gerçekten de WADA ispat yükünü belirlerken yasaklı maddelerin niteliğine büyük önem vermektedir ve karine olarak sporcunun kasıtlı veya kusurlu davrandığını kullanılan maddenin tanımlanmış madde sınıfına girip girmemesine göre belirlemektedir

2. Yasaklı Yöntemler

Bazı doğal olmayan yöntemler de tıpkı yasaklı maddeler gibi sporcuların performansını haksız şekilde artırarak haksız rekabet yaratması ve insan sağlığına muhtemel zararları sebebiyle yasaklanmıştır. Bu yöntemler kan dopingi ve gen dopingi olarak bilinmektedir.

2.1 Kan Dopingi

Kan dopingi, sporcudan kan alınarak dış ortamda 5-6 gün kadar bekletildikten sonra eritrosit miktarının ve dolayısıyla oksijen taşıma kapasitesinin artırılarak, sporcunun katılacağı müsabakadan bir süre önce tekrar kendisine enjekte edilmesidir. Bu yöntem ağırlıklı olarak büyük kas kütlelerinin uzun süreli olarak çalıştırıldığı kros kayağı, kürek, bisiklet, uzun mesafe koşuları gibi dayanıklılık sporlarında kullanılmaktadır⁷².

⁷¹ WADA Code, Article 4.2.2 comment.

⁷² GÜNER, Rüştü, "Yasaklı Madde ve Yöntemlerin Etki ve Yan Etkileri", YÜCESİR, ATASÜ, BAYRAKTAR, s.62.

2.2 Gen Dopingi

Gen dopingi, hücrelerin, genlerin ve genetik elementlerin tedavi edici olmayan kullanımını ve gen ifadesinin ayarlanması ile sporcu performans kapasitesinin artırılması şeklinde tanımlanabilir⁷³. Tıp dünyası, genlerin manipülasyonunun etkilerini henüz kontrol edebilmiş ve zararlarını önleyebilmiş değildir. Bu yüzden üst düzey fiziksel performans gösteren sporcuların genlerinde değişiklik yapmak, sporcuların hayatlarını ölüme kadar varabilecek ciddi riskler altına sokmaktadır⁷⁴.

B) Tedavi Amaçlı Kullanım İstisnası

1. Tanım

Tedavi Amaçlı Kullanım İstisnası (kısaca TAKİ), WADA'nın her yıl yayınladığı yasaklı maddeler listesinde bulunan bir madde veya yöntemin tedavi amacıyla sporcular tarafından kullanılmasına izin verilmesidir.

2. TAKİ İçin Gerekli Koşullar

- Kullanılan madde veya sporcunun akut bir hastalığını veya sağlığını ciddi bir şekilde tehlikeye sokabilecek bir durumu tedavi amacıyla kullanılmalıdır.
- Kullanılan yasaklı madde veya yöntem sporcunun sağlığını normal koşullarına geri döndürmek dışında sporcunun performansında olağanın üzerinde bir artışa sebep olmamalıdır.
- Yasaklı maddenin veya yöntemin kullanımının dışında alternatif başka bir tedavi yöntemi bulunmamalıdır
- TAKİ için gerek duyulan ihtiyaç, madde veya yöntemin kullanmasından sonra ortaya çıkmış olmamalıdır⁷⁵.

⁷³ EGESoy, Halit, GÜMÜŞDAĞ, Hayrettin, KARTAL, Alpaslan, "Gen Dopingi ve Sportif Performans", *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Haziran 2013, s. 74.

⁷⁴ TARAKÇIOĞLU, Sait, DOĞAN, Birol, "Spor Etiği Bağlamında Gen Dopingi", *Hacettepe Spor Bilimleri Dergisi*, 2013, 24 (1) s. 45-54.

⁷⁵ WADA Therapeutic Use Exemptions 4.1.

3. TAKİ Başvuru Prosedürü

TAKİ kapsamına giren bir maddeyi kullanarak müsabakaya katılacak sporcu bu konudaki başvurusunu acil durumlar ve istisnai haller dışında 30 gün önceden yapmalıdır⁷⁶.

Uluslararası spor federasyonunun doping kontrol havuzuna kayıtlı sporcular ve uluslararası spor federasyonunun bir müsabakasına katılacak olan sporcu, TAKİ başvurularını uluslararası spor federasyonunda bulunan TAKİ komisyonuna yapar. Bunun dışında kalan sporcular TAKİ başvurularını ulusal federasyon içerisindeki doping mücadele komisyonunun içinde yer alan TAKİ komisyonuna yapar⁷⁷.

Sporcu ADAMS sistemine kayıtlı bir sporcu ise başvuru bu sistem üzerinden yapılır, değilse WADA tarafından kabul edilen başka bir yol ile yapılabilir. Sporcu detaylı bir form doldurarak kullanacağı ilacı, dozajını, sıklığını ve kullanacağı süreyi, hakkında yapılan tıbbi teşhisi açıklar. Form aynı zamanda uzman bir hekim tarafından da doldurulur ve neden başka bir ilacın değil de TAKİ kapsamındaki bir ilacın kullanıldığı, sporcunun hastalık / sakatlık geçmişi uzman hekim tarafından açıklanır. Gerekli görüldüğü takdirde ek bilgi ve belgeler de komisyon tarafından sporcudan istenebilir⁷⁸.

3.1 Başvuru Merci, Başvurunun Reddi veya Kabulü

TAKİ komisyonları haklı görmemesi halinde başvuruyu reddetme hakkına sahiptir, başvurunun reddedilmesi halinde gerekçeleri sporcuya açıklanır⁷⁹.

3.1.1 Ulusal Seviyedeki Sporcuların TAKİ Başvurusunun Reddedilmesi

Ulusal seviyede bir sporcunun başvurusu kabul veya reddedildiğinde bu karar yalnızca ulusal düzeyde sonuç doğurur, başvuru reddedilir ise karar sporcu tarafından ulusal seviyede bağımsız başka bir kurum önünde temyiz edilebilir⁸⁰. Ülkemizdeki spor yapılanmasının gereği olarak Türkiye Futbol Federasyonu'na bağlı bir sporcunun TAKİ konusundaki başvurusu reddedildiği takdirde, bunu temyiz edeceği kurul Türkiye Futbol Federasyonu Tahkim

⁷⁶ WADA Therapeutic Use Exemptions, Article 6.

⁷⁷ WADA Code, Article 4.4.1.

⁷⁸ WADA Therapeutic Use Exemptions, Article 6.

⁷⁹ WADA Code, Article 4.4.3.1.

⁸⁰ WADA Code, Article 13.2.2.

Kurulu'dur⁸¹, futbol dışında kalan sporlarda ise bu kurul Gençlik Spor Genel Müdürlüğü nezdinde bulunan Spor Genel Müdürlüğü Tahkim Kurulu'dur⁸².

Temyiz kurulunun verdiği karara ise WADA tarafından 21 gün içerisinde itiraz hakkı tanınmıştır. TAKİ komisyonunun verdiği karara kimse tarafından itiraz edilmediği hallerde ise WADA'nın ve sporcunun ilgili olduğu uluslararası spor federasyonunun bu kararı CAS'a götürme hakkı vardır⁸³.

3.1.2 Uluslararası Seviyede Bir Sporcunun TAKİ Başvurusu

A) Sporcunun Önceden Ulusal Federasyondan Aldığı Bir TAKİ Yoksa

Uluslararası bir müsabakada yer alacak sporcu eğer ulusal federasyonundan daha önce bir TAKİ izni almadıysa TAKİ izni için doğrudan uluslararası federasyon nezdindeki TAKİ kuruluna başvurusunu yapmalıdır⁸⁴. Bu başvuru TAKİ kurulu tarafından TAKİ'ye dair uluslararası standartlara uygunluğu bakımından incelenir.

a. Başvuru kabul edilirse;

Bu durum sporcuya da ulusal spor federasyonuna da bildirilir, bu durumda ulusal spor federasyonunun kararı TAKİ'ye dair uluslararası standartlara uyulmadığı gerekçesiyle 21 gün içinde WADA incelemesine götürme hakkı doğar, karar temyiz edilmezse uluslararası spor federasyonunun kararı ulusal federasyon üzerinde de sonuç doğurur. Karar WADA incelemesine götürülürse, WADA'nın incelemesini bitirene kadar karar yalnızca uluslararası spor federasyonu nezdinde sonuç doğurur⁸⁵. WADA'nın incelemesi sonucu vereceği karar ise sporcu, ulusal spor federasyonu ve uluslararası spor federasyonu tarafından CAS nezdinde temyiz edilebilir.⁸⁶

b. Eğer sporcunun TAKİ başvurusu reddedilirse;

Karar sporcu tarafından doğrudan CAS nezdinde temyiz edilebilir⁸⁷.

⁸¹ TFF Tahkim Kurulu Talimatı md. 2.

⁸² Spor Genel Müdürlüğü Tahkim Kurulu Yönetmeliği m. 1 – m. 5 RG. 28187 28.01.2012.

⁸³ WADA Code, Article 13.2.3.

⁸⁴ WADA Code, Article 4.4.3.2.

⁸⁵ WADA Code, Article 4.4.3.2.

⁸⁶ WADA Code, Article 4.4.8.

⁸⁷ WADA Code, Article 4.4.7.

B) Sporcunun Önceden Aldığı Bir TAKİ Varsa

Sporcu bağlı bulunduğu uluslararası federasyona başvurarak kendisine daha önce ulusal federasyon tarafından verilmiş bir TAKİ izni kararının tanınmasını isteyebilir. Uluslararası federasyon bu başvuruyu TAKİ'ye dair uluslararası standartlara uygunluğu bakımından denetler. Uluslararası federasyon TAKİ konusunda uluslararası standartlara uyulmuş olduğunu saptaması halinde bu talebi kabul eder. Eğer talep reddedilirse bu karar sporcu ve/veya ulusal federasyon tarafından gözden geçirilmesi için 21 gün içinde WADA'ya götürülebilir. WADA'nın gözden geçirdiği süre boyunca TAKİ izni ulusal boyutta geçerli olmaya devam eder. WADA başvuruyu reddederse bu karar ulusal boyutta da sonuç doğurur⁸⁸. WADA'nın vereceği karar yine sporcu veya ulusal federasyonu tarafından CAS nezdinde temyiz edilebilir⁸⁹.

3.1.3 Büyük Organizasyonlarda TAKİ Başvurusu

WADA tarafından büyük organizasyonun tanımı; birden fazla spor dalının bir araya gelerek gerçekleştirdiği kıtasal ya da bölgesel uluslararası spor müsabakalar, şeklindedir⁹⁰.

Bir büyük organizasyonda TAKİ kullanmak isteyen sporcular için bir TAKİ komisyonu oluşturulur. Sporcunun ulusal ya da uluslararası federasyonundan aldığı bir TAKİ izni varsa sporcu bu kararın tanınmasını komisyondan isteyebilir, komisyon bu kararın TAKİ konusunda uluslararası standartlara uygun olduğunu saptaması halinde talebi kabul eder. Kabul etmezse bunu sporcuya gerekçeleriyle bildirir⁹¹. Bu komisyonun verdiği kararlar, yine büyük organizasyonun içinde oluşturulan bir tahkim kurulu nezdinde temyiz edilebilir. Temyiz kurulunun kararları nihaidir ancak verdiği ya da vermediği TAKİ izinleri yalnızca söz konusu büyük organizasyon için geçerli olup, bunun dışındaki spor organizasyonlarını ve federasyonların kararlarını etkilemez⁹².

3.2 WADA'nın TAKİ Başvuruları Konusunda Yetkisi

WADA kendisine yapılan bir uluslararası federasyonun TAKİ iznini kabul etme veya etmeme kararının başvurusunu incelemekle yükümlüdür. Bununla beraber TAKİ izniyle ilgili

⁸⁸ WADA Code, Article 4.4.3.1.

⁸⁹ WADA Code, Article 4.4.7.

⁹⁰ WADA Code, Appendix 1 Definition.

⁹¹ WADA Code, Article 4.4.4.2.

⁹² WADA Code, Article 4.4.4.3.

herhangi bir kararı, kendisine bir başvuru olmadığı takdirde dahi WADA'nın kendi inisiyatifi ile inceleme yetkisi vardır. WADA, bir TAKİ izninde uluslararası standartlara uyulmadığını tespit ettiği durumlarda kararı düzeltir.⁹³

3.3 Geriye Dönük TAKİ Başvurusu

- Sporçunun acil şekilde tedavi görmesini gerektiren hallerde, akut bir hastalığın tedavisi için bir yasaklı maddeyi kullanması durumunda veya,
- İstisnai durumlar için geçerli olmak üzere TAKİ komisyonuna başvuru yapmak için yeterli zaman bulunmaması durumunda veya,
- Sporçunun katıldığı organizasyonun düzenlemeleri geriye dönük TAKİ başvurusuna izin verdiği durumlarda veya,
- WADA'nın veya ilgili dopingle mücadele kuruluşunun geriye dönük TAKİ başvurusuna izin verdiği durumlarda,

geriye dönük TAKİ başvurusu yapılabilir.

Ancak bu hallerin tamamında mutlaka sporculardan kullandıkları maddeye dair tıbbi belgeler talep edilmektedir. Bu yüzden geriye dönük TAKİ son derece istisnai olarak uygulanan bir durumdur⁹⁴.

TAKİ izni verilmesi için gerekli görülen tüm bu katı usul kurallarına rağmen CAS, sporçunun TAKİ kapsamında değerlendirilmekte olan yasaklı bir maddeyi tedavi amaçlı kullandığının tartışmaya yer bırakmayacak şekilde ispatlanması durumunda sporcuya yaptırım uygulanmaması gerektiği görüşündedir. Buna göre; uzun dönemler boyunca diyabet, astım gibi kalıcı, uzun süreli hastalıklara sahip olduğu doktor raporlarıyla sabit olan sporçunun bu hastalıkların tedavisi için kullandığı TAKİ kapsamındaki bir ilaç için TAKİ başvurusunda bulunmayı unutması veya numune alımından önce verilen formda beyan etmeyi unutması durumunda dahi sporçunun yasaklı maddeyi kullanmaktaki amacının hastalığını tedavi etmek olması sebebiyle sporcuya ceza verilmemesi gerekir⁹⁵.

⁹³ WADA Code, Article 4.4.6.

⁹⁴ WADA, Therapeutic Use Exemptions 4.3.

⁹⁵ CAS 95/142, Sporcu çocukluğundan beri astım hastasıdır ve müsabakalara katıldığı ilk zamandan beri söz konusu maddeyi TAKİ kapsamında kullanmaktadır. Somut olayda ise kullandığı maddeleri beyan etmesi gereken formda bu maddeyi kullandığını beyan etmeyi unuttuğunu söylemektedir. CAS yargılama esnasında sporçunun

3.4 TAKİ'nin Önemi ve Sonuçları

Usul kurallarına riayet edilerek yapılmış bir TAKİ başvuru ve bu başvuruya uygun alınmış bir tedavi amaçlı kullanım izni mevcutsa o iznin kapsamı içinde kalan bir yasaklı maddenin sporcunun numunesinde tespit edilmesi veya o maddenin sporcu tarafından bulundurulması bir doping ihlaline neden olmayacaktır. Bu nedenle bulgular ve ihlaller analiz edilirken mutlaka sporcuların TAKİ konusunda güncel veya geçmişe dönük bilgilendirme istenmektedir.

C) Sporcuların Biyolojik Pasaportları

Biyolojik pasaport terimi ilk olarak 2000'lerin başında kan dopinginin üzerine yapılan çalışmalar sırasında kullanılmaya başlamıştır. Biyolojik pasaport terimi kişinin hematolojik yapısının tanımlanmasını ifade eder. WADA'nın dopingle etkin mücadele için geliştirdiği uygulamalardan biri olan biyolojik pasaportlar, 2009 yılından beri sporcuların alınan kan örneklerinden elde edilen verilerin analizi ve depolanması ile oluşturulmaktadır. Müsabaka dışı doping testleri için sporcuların seçilmesinde de biyolojik pasaportlardan elde edilen veriler kullanılmaktadır. Biyolojik pasaportlarda elde edilen veriler 3 kişilik bir uzman heyet tarafından değerlendirilmekte ve kan değerlerindeki değişikliklerin normal insanlardaki değişiklikler kapsamında mı yoksa bir doping uygulaması neticesinde oluşmuş olduğu sonucu analiz edilmektedir⁹⁶.

gerçekten ilgili maddeyi uzun zamandır kullandığına ve bunu ispatlayabildiğine kanaat getirerek hastalığın kalıcı bir hastalık olduğunu, bu yüzden somut olaydaki kullanımın aynı hastalığın tedavisi için kullanıldığı konusunda şüphe olmadığını belirtmiştir CAS sporcuya verilen cezayı kaldırılmıştır.

⁹⁶ WADA, International Standarts for Testing and Investigations.

2. DOPİNG İHLALLERİ

Açıklamış olduğumuz üzere WADA'nın belirlemiş olduğu bu ihlaller WADA'nın yetkisini tanımış tüm taraflar için genelgeçer kurallardır ve tüm ulusal ve uluslararası spor federasyonların dopingle mücadele düzenlemelerinde yer almaktadır. Çalışmamızın bu bölümünde yer alan her başlık bir doping ihlalini tanımlamakta olup, bu ihlallere dair hukuki uygulamaları, ilişkili oldukları diğer düzenlemelere dair detayları ve yer yer hukuki ve etik tartışmaları alt başlıklar dahilinde beraber inceleyeceğiz. Çalışmanın bu bölümünde "2.1" ve "2.2" başlıkları altında inceleyeceğimiz doping ihlalleri klasik anlamda sporcuların yasaklı bir maddeyi metabolizmasına almasına ilişkin düzenlemelerdir. Bunların dışında kalan düzenlemeler ise sporcuların doping maddelerini doğrudan kullanmamasına karşın WADA'nın getirmiş olduğu çeşitli yükümlülükleri ihlal etmelerine ilişkin düzenlemelerdir.

2.1 Yasaklı Bir Maddenin, Metabolitin veya Belirtisinin Sporcunun Numunesinde Tespit Edilmesi

Yasaklı bir maddenin vücuduna girmemesini sağlamak her sporcunun kendi kişisel sorumluluğundadır. Sporcular vücutlarında bulunan yasaklı madde, metabolit veya belirtisinden sorumludur. Buna göre sporcunun yasaklı maddeyi kasten metabolizmasına almasının bir doping ihlali oluşturacağı açıktır. Ayrıca numunede tespit edilen yasaklı maddeyi gerçekten ihmal veya hata sonucu kullanılmış olması da sorumluluğu ortadan kaldırmamaktadır⁹⁷. Böylece numunesinde yasaklı bir maddenin bulunduğu doping kontrolleriyle sabit olan sporcu doping ihlali yapmış sayılmaktadır.

Bu düzenlemeye göre sporcuların numunelerinde çıkan yasaklı maddeler bakımından hukuki anlamda "kusursuz sorumluluğu" olduğu anlamı çıkmaktadır. Buna rağmen, sporcunun kusuruna dayalı yasaklı madde kullanımını ile kasten yasaklı madde kullanımı arasındaki fark ceza yaptırımını belirlenirken yargı kurulları tarafından gözetilmektedir⁹⁸. Diğer bir ifadeyle, her ne kadar sporcular numunelerinde çıkan yasaklı maddelerden kusursuz olarak sorumlu olsa da, cezanın ve yaptırımların ağırlığının sporcunun kusur derecesine göre belirlenmesi gerekmektedir.

⁹⁷ WADA Code, Article 2.1.1.

⁹⁸ WADA Code, Article 2.1.1 Comment.

Bu kural çerçevesinde sporcunun yasaklı madde kullanarak kural ihlali yaptığının ispatı için önce sporcunun A numunesi kontrol edilmektedir. A numunesinde yasaklı madde tespit edilen sporcu durumdan haberdar edilir, sporcu B numunesinin açılmasından feragat ederse, B numunesi analiz edilemezse veya B numunesi A numunesini teyit ederse ya da B numunesi açılıp iki kaba ayrılan numunelerin ikinci kaptaki yer alanı birinci kaptakini teyit ederse sporcunun doping ihlali yaptığı kesinleşir⁹⁹.

Ancak bazı durumlarda yasaklı maddenin bir doping ihlali olarak sayılması için numuneden çıkan miktarın belli bir eşiğin üzerinde olması şartı getirilebilir. Bu durumda yasaklı madde için belirlenen eşik aşılmadığı sürece bu yasaklı maddenin numunedeki varlığı tek başına bir ihlal oluşturmamaktadır¹⁰⁰.

İstisna olarak yasaklı maddenin vücudun kendi başına (endojen olarak) ürettiği bir madde olması durumunda bu maddenin değerlendirilmesi hususunda ayrıca kriterler getirilebilir¹⁰¹.

Sporcunun B numunesinin analizinden feragat ettiği durumlarda, ilgili anti-doping ajansının gerek görürse B numunesinin açılmasına re'sen karar verme yetkisi vardır.

(B) numunesi mutlaka (A) numunesi ile aynı standartlar ve yöntemlerle analiz edilmelidir. (B) numunesinin kontrol edilmesinin amacı (A) numunesini doğrulamaktır, bu yüzden (B) numunesinin (A) numunesinden farklı standartlar ve yöntemlerle analiz edilmesi durumunda yapılan analiz bir geçerlilik taşımamaktadır. (B) numunesinin (A) numunesini kesin olarak doğrulamadığı durumlarda sporcunun yasaklı bir madde kullandığı ve bir doping ihlali gerçekleştirdiği ispatlanmamış kabul edilmektedir¹⁰².

2.1.1 Yasaklı Maddeler

Yasaklı maddeler WADA'nın her yıl yayınladığı yasaklılar listesinde yer alan maddelerdir. Çalışmamızın önceki bölümünde belirtildiği üzere, tanımlanmış madde sınıfına dâhil olmayan bir maddenin ismi listede açıkça yer almasa dahi yasaklı madde olarak kabul edilmektedir.

⁹⁹ WADA Code, Article 2.1.2.

¹⁰⁰ WADA Code, Article 2.1.3.

¹⁰¹ WADA Code, Article 2.1.4.

¹⁰² CAS 2001/A/343.

2.1.2 Metabolitler

Metabolitler metabolizmada kullanılan ya da metabolizma esnasında veya sonunda oluşan madde, metabolizma ürünü maddelerdir¹⁰³. Yani bir yasaklı maddenin vücutta geçirdiği biyotransformasyon sonucu ortaya çıkan maddelerdir.

2.1.3 Belirti

Yasaklı maddelerin insan vücuduna girdiğine delalet eden bu maddelerin insan vücudunda yarattığı bileşimlerdir¹⁰⁴.

2.1.4 Bulguların Analizi

Sporcuların numunelerinin analizi WADA akreditasyonlu laboratuvarlarda yapılır. Ancak numunelerin analizinin yapılmasında acele edilmesi gereken hallerde WADA'nın onay verdiği diğer laboratuvarlarda da inceleme yapılabilir. WADA ilgili izni vermeden önce bu laboratuvarların belirli asgari koşulları sağladığından emin olmak zorundadır¹⁰⁵. Dünyada, 2018 itibariyle 6 kıtanın farklı noktalarında WADA'nın akreditasyon verdiği 34, onay verdiği ise 3 laboratuvar bulunmaktadır. Türkiye'deki WADA akrediteli laboratuvar Ankara Hacettepe Üniversitesi'nde bulunan Türkiye Doping Kontrol Merkezi'dir.

2.1.5 Fail ve Cezalar

Bu madde kapsamındaki bir doping ihlalden yalnızca sporcular sorumludur. Sporcunun söz konusu maddenin yasaklılar listesinde olduğunu bilerek yani “kasten” vücuduna almış olduğunun ispatlanması durumunda alacağı ceza 4 yıl spordan men cezası olmaktadır. Ancak sporcunun yasaklı maddeyi kasten değil hata, kusur veya ihmal sebebiyle vücuduna aldığıının ispatlanması durumunda ise alacağı ceza 2 yıl spordan men cezasıdır¹⁰⁶.

Sporcu olmayan diğer kişilerden numune alınmadığı için bu madde kapsamında ceza almaları mümkün değildir.

¹⁰³ KOCATÜRK, Utkan, *Açıklamalı Tıp Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Nobel Tıp Kitabevi, 2010, s. 512.

¹⁰⁴ WADA Code, Definitions.

¹⁰⁵ WADA Code, Article 6.1.

¹⁰⁶ WADA Code, Article 10.2.

2.1.6 Numune Alımı Hakkında Etik Tartışmalar

Sporculardan müsabaka içinde veya dışında kan veya idrar numunesi alınması şüphesiz ki kişiden vücut sıvısı alınması anlamına gelecektir. Kişilerden vücut sıvısı alınmasına ilişkin hukuki düzenleme ise Türk Medeni Kanununda yapılmıştır. Ancak yazılı rızanın bulunması durumunda kişilerden vücut sıvısı almak mümkündür, ancak bu durumda dahi kişiler bu edimi yerine getirmeye zorlanamazlar¹⁰⁷.

Nitekim dopinge dair hukuki düzenlemelerde de sporcuların numune vermeye zorlanacaklarına dair bir düzenleme bulunmamaktadır. Bir başka deyişle sporcuların kendilerinden numune vermelerini isteyen doping kontrol görevlisini herhangi bir sebeple reddetmeleri durumunda doping kontrol görevlilerinin sporcuları numune vermeye zorlaması gibi bir durum söz konusu olmayacaktır. Ne var ki, doping kontrol görevlileri sporcuları numune vermeye zorlama yetkisine sahip olmasa da, numune vermeyen sporcunun daha sonrasında numune vermeyi reddetmesi sebebiyle 4 yıla kadar spordan men edilmesi ihtimali gündeme gelecektir. Bu durumda doğal olarak sporcunun verdiği rızanın niteliği bir etik tartışma konusu yaratacaktır.

Kişiden zorla numune alınamaması, ama buna rağmen numune vermeyen sporcuya ceza verilerek sporcunun mesleğinin ve ekonomik gelir kaynağının elinden alınması bir dengesizlik olarak görülebilir. Ancak dopingin sporun doğasına aykırı olması, rekabet ve yarışma ilkelerine kökten zarar vermesi sebebiyle bir hile niteliği taşıyan doping ihlalleri konusundaki mücadele olabildiğince etkin ve güçlü şekilde yapılmalıdır. Sporcuların yasaklı madde kullanıp kullanmadıklarını tespit etmek için günümüzde numune alımı ve bu numunelerin analizinden daha uygun bir araç ve yöntem bulunmamaktadır. Bu yüzden sporcunun kendisinden zorla numune alınamayacağı iddiasıyla numune vermektan kaçınması hakkın kötüye kullanılması anlamına gelecektir ve TMK 2/2 maddesi bu durumu açıkça “bir hakkın kötüye kullanılmasını hukuk düzeni korumaz” şeklinde düzenlemiştir.

Müsabaka içi veya müsabaka dışı sporculardan numune alınması sporcuların mesleklerinin bir gereği ve doğal sonucu olarak görülmeli ve profesyonel sporcu olmayı seçen bir kişinin bu mesleği seçerek numune verme konusundaki yükümlülükleri göze aldığı kabul edilmelidir. Öyle ki numune alımları kimi zaman sporcunun antrenman yaptığı tesise gidilerek,

¹⁰⁷ 22/11/2001 tarih 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu, R.G. 08.12.2011. m. 23 / 3.

takımı veya ekibiyle kamp yaptığı otele gidilerek yapılabileceği gibi, kimi zaman sabahın çok erken saatlerinde sporcunun evine gidilerek de yapılabilmektedir. Ancak böylesi ağır denetimler dahi sporcunun, yalnızca sporcu olmakla beraber kabul ettiği bir yükümlülüktür. Bu durum doktrinde ve spor hukukuna dair yargı içtihatlarında spor müsabakalarında yaşanan sakatlıklar ve yaralanmalar için kabul edilen “riski göze alma”¹⁰⁸ veya “tehlikeyi kabul” benzeri bir hukuka uygunluk nedeni¹⁰⁹ olarak görülmelidir. Kaldı ki müsabaka dışı doping kontrolleriyle numuneleri alınan sporcular kimi zaman makul şüphe altında bulunan sporcular olabildiği gibi, çoğunlukla yarıştıkları spor dalının en üst seviyesinde yer alan, şöhretlerini ve maddi kazançlarını bu spora ve spordaki başarılarına borçlu olan kişilerdir. Bu yüzden bu sporcuların yarıştıkları sporun doğasının ve itibarının korunması için bu tarz uygulamalara göz yummaları beklenmektedir¹¹⁰. Günümüzde sporcuların baskın bir çoğunluğu doping kontrollerini sporun içinde bulunan doğal bir prosedür olarak görmekte ve bu kontrollerin yapılmasının gerekli olduğunu düşündüklerini belirtmektedir¹¹¹.

Numune alımı konusunda tartışılması gereken bir başka husus da, numune alım prosedürü gereği idrar numunesi verilmesi esnasında doping kontrol görevlisinin idrarın vücuttan çıkışını net şekilde görmesinin kişinin cinsel dokunulmazlığı bakımından etkisidir.

Çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde daha detaylı açıklandığı üzere, numune verme işlemi sırasında doping kontrol görevlisi numunenin vücuttan çıkış anını bizzat görmelidir. Bu durum idrar numunesinin alındığı hallerde doğal olarak sporcunun cinsel organının bir başkası tarafından görülmesi sonucunu doğurur ki, bu da bir anlamda cinsel dokunulmazlığın ihlalini teşkil etmektedir. Ancak geçmişte birçok kez sporcuların numune verme işlemi esnasında sahte numune verme girişiminde bulunduğu göz önüne alındığında numune alım işleminin çıplak gözle görülmesi bir anlamda zorunluluk haline gelmektedir. Dolayısıyla sporcuların numune verme işlemi sırasında bir başkası tarafından çıplak gözle görülmelerinin de sporcuların

¹⁰⁸ Hackbart v. Cincinnati Bengals, Inc., 601 F.2d 516 (10th Cir. 1979) <http://law.justia.com/cases/federal/appellate-courts/F2/601/516/377615/> Kararda bir spor müsabakası esnasında sakatlık yaşayan bir sporcunun bu sakatlık neticesinde maddi ve manevi tazminat talep edemeyeceği çünkü sporcunun bir spor müsabakasına katılmış olmakla beraber bunun yanında getirdiği riskleri kabul etmiş olacağına hükmedilmiştir.

¹⁰⁹ DEMİRBAŞ, Timur, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Ankara: Seçkin Yayınevi, 7. Baskı, 2011, s.302.

Yazara göre spor müsabakalarında yaşanan sakatlık, yaralanma ve ölümler TCK bakımından bir hukuka uygunluk nedeni olarak görülmelidir.

¹¹⁰ ORHAN, Ümit, “Türk Hukukunda Doping Kontrol İşlemlerinin Kişilik Hakları Açısından Değerlendirilmesi”, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, Vol 11, No. 2, 2014, s.1374 <https://www.j-humansciences.com/ojs/index.php/IJHS/article/view/3094/1400> (Erişim tarihi 28.05.2017).

¹¹¹ ELBE, Anne-Marie, OVERBYE, Marie, “Urine doping controls: the athletes’ perspective”, *International Journal of Sport Policy and Politics*, London: Routledge, 6:2, s. 227-240.

mesleklerinin gereği olarak ortaya çıkan bir zorunluluk hali olarak değerlendirilmesi gerektiği kanaatindeyiz. Kaldı ki numune alımını yapan doping kontrol görevlisinin de idrarın vücuttan çıkış anını gözlemlemekteki amacı cinsel bir amaca yönelmediğinden doping kontrol görevlisinin hareketi yalnızca sportif kuralların bir gereği olarak ele alınmalıdır. Ancak doğal olarak numune alımı esnasında gerçekleşen bu durum sporcuları rahatsız edebilmektedir. Bazı sporcuların numune verme işlemi sırasında kendilerini rahatsız hissettikleri ve kimi zaman idrar vermekte zorluk çektikleri yapılan bir araştırmayla da ortaya koyulmuştur. Ayrıca “paruresis” olarak bilinen ve kişilerin kendilerini rahat hissetmedikleri ortamlarda, özellikle izlendikleri veya izlendiklerini düşündükleri zamanlarda veya kişilerin kendi evi dışında özellikle halka açık tuvaletlerde idrar yapmakta güçlük çekme sendromu da numune alımı ve doping kontrolleri açısından bir zorluk çıkarmaktadır ve bu durum insani bir durum olarak görülmeli¹¹² ve doping kontrol görevlileri tarafından sporculara maksimum hassasiyet ve anlayış gösterilmelidir.

Doping kontrol görevlisinin sporcunun numune vermesi esnasındaki hareketleri Ceza Kanunumuzdaki ‘Genital Muayene’¹¹³ suçu ile benzeştirilebilir. Tabiidir ki genital muayene suçunun hukuki niteliği ile doping kontrol görevlisinin hukuki durumu arasında derin farklar vardır ancak kanun maddesindeki düzenlemeye göre yetkili hakim veya savcının kişi üzerinde genital muayenenin zorunlu olduğuna kanaat getirdiği durumlarda genital muayene yapmak bir hukuka uygunluk nedenidir ve eylem suç olmaktan çıkmaktadır. Bu durum spor hukuku ve dopinge dair hukuki düzenlemelerle karşılaştırıldığında, dopingle mücadele kuruluşunun yazılı kurallar ve objektif yorumları çerçevesinde bir sporcuyu doping kontrolü için seçmesi durumunda, doping kontrol görevlisinin sporcunun numune verme işlemini gözlemlemesinin bir hukuka uygunluk nedeni olarak görülmesi gerektiği kanaatindeyiz.

2.2 Yasaklı Bir Maddenin ya da Yöntemin Sporcunun Tarafından Kullanılması veya Kullanılmasına Teşebbüs Edilmesi

Her sporcunun, yasaklı bir maddenin vücuduna girmemesini veya yasaklı bir yöntemin vücudu üzerinde uygulanmamasını sağlamakla yükümlüdür. Doping ihlalinin oluşması açısından yasaklı maddenin sporcunun vücuduna girmesinde ya da bu yasaklı yöntemin

¹¹² ELBE, OVERBYE, s. 227-240

¹¹³ 26.09.2004 tarih, 5237 sayılı, Türk Ceza Kanunu R.G 12.10.2004 m.287

üzerinde kullanılmasında sporcunun kasıtlı veya bilinçli olması ile kusurlu olması arasında bir fark yoktur¹¹⁴.

Yasaklı maddenin veya yasaklı yöntemin kullanılmasında başarılı olunması veya teşebbüs aşamasında kalması ihlalin gerçekleşmesi bakımından bir fark yaratmamaktadır. Bir başka deyişle, yasaklı maddenin ya da yöntemin kullanılmasına teşebbüs edilmesi tek başına doping ihlalinin oluşması için yeterlidir¹¹⁵. Yasaklı yöntemler yasaklılar listesinde belirtilen kan dopingi ve gen dopingidir.

WADA bu konuyu şu şekilde açıklamaktadır:

Bu yasaklı maddenin veya yasaklı yöntemin kullanılması hususu güvenilir her türlü araçla ispatlanabilir. Bu durum sporcunun numunesinde yasaklı madde çıkması durumundan farklı olarak numunesinde yasaklı madde çıkmamasına rağmen sporcunun itirafı, tanık beyanları, belgeli kanıtlar, sporcunun biyolojik pasaportu kapsamında toplanan veriler ile beraber yapılan boylamsal ölçümler ve başka analitik bilgiler gibi diğer yöntemlerle ispatlanabilir.

Yasaklı bir maddenin ya da yöntemin kullanılmasına teşebbüsün tespit edilebilmesi için sporcunun bu eylemi “doping yapma” niyetiyle yapmış olması gerekir. Ne var ki sporcunun numunesinde yasaklı maddenin çıkması durumu için belirlenen kusursuz sorumluluk ilkesi zayıflamış sayılmaz.

Müsabaka dışında kullanılması yasak olmayan bir madde müsabaka dışında kullanıldığı sürece doping ihlali oluşturmayacaktır. Ancak söz konusu madde, metabolitleri ya da belirteçleri müsabaka esnasında yapılan bir testte saptanırsa o zaman maddenin ne zaman alındığına bakılmaksızın sporcu doping ihlali yapmış olur¹¹⁶.

WADA kodu özellikle teşebbüs aşamasında kalan doping ihlalinin ispatı için güvenilir olmak kaydıyla numunenin alınmasının dışındaki başkaca yöntemleri de ispat aracı olarak kabul etmiş durumdadır. Teşebbüsün değerlendirilmesi bakımından ise sporcunun kastı aranmıştır. Yani doping yapma niyetiyle hareket eden ancak elinde olmayan nedenlerle yapamayan sporcu doping ihlali yapmış sayılacaktır. Buna rağmen yanlışlıkla dopingli bir

¹¹⁴ WADA Code, Article 2.2.1

¹¹⁵ WADA Code, Article 2.2.2.

¹¹⁶ WADA Code, Article 2.2 comment.

maddeyi bir şekilde metabolizmasına almanın eşiğine gelen ancak herhangi bir sebeple almayan bir sporcu doping ihlali yapmış sayılmamaktadır.

WADA'nın yasaklılar listesinde bulunan yasaklı yöntemler aynı zamanda tedavi amaçlı kullanılabilen yöntemlerdir. Bu yüzden yasaklı bir yöntemin kullanıldığı tespit edildiği durumlarda ayrıca yöntemin kullanılma amacı ve sporcu üzerindeki etkileri de göz önüne alınmalıdır. Sporcular tarafından bu yöntemin incelenebilmesi için tıbbi kayıtlarının tutulması gerekmektedir¹¹⁷.

2.2.1 Fail ve Cezalar

Bu madde kapsamındaki bir doping ihlalinin faili yalnızca sporcu olabilir. İhlalin kasten gerçekleştirilmesi durumunda sporcunun alacağı ceza 4 yıl spordan men cezası olacakken hata, kusur veya ihmalden kaynaklandığı ispatlanan ihlaller için ceza 2 yıl spordan men cezası şeklindedir¹¹⁸.

Her ne kadar bu madde altındaki ihlali sporcudan başkasının gerçekleştirmesi mümkün değil ise de sporcu destek personelinin yasaklı madde veya yöntemi haklı bir gerekçe olmadan kullanması spor federasyonları nezdinde bir disiplin ihlali oluşturabilir. Çünkü sporcu destek personelleri sporcunun örnek aldığı kişilerdir ve sporculara doping konusunda kötü örnek olmamaları gerekir¹¹⁹. Yasaklı maddelerin tedavi amaçlı kullanımı gibi durumlar haklı gerekçe olarak görülmektedir.

2.3 Numune Vermekten Kaçınmak, Numune Vermeyi Reddetmek veya Numune Vermemek

Usulüne uygun şekilde numune vermeye çağrılan sporcu numune vermeyi reddeder, herhangi haklı bir sebep göstermeden numune vermekten kaçınır veya herhangi bir sebeple numune vermezse doping ihlali yapmış olur¹²⁰.

Bir haklı sebebin var olması durumunda, sporcunun bu haklı sebebin ne olduğunu ve neden numune alımına engel olduğunu ispatlaması gerekir. Daha önce idrarını yapmış olmak dolayısıyla o an için idrar verme olanağının bulunmaması haklı bir gerekçe olarak

¹¹⁷ CAS 2002/A/389, 390, 391, 392 & 393.

¹¹⁸ WADA Code, Article 10.2.

¹¹⁹ WADA Code, Article 21.2.6.

¹²⁰ WADA Code, Article 2.3.

görülmemektedir. Sporcunun tekrar sıvı alımı yaparak numune vermeye uygun duruma gelmesi için beklenir¹²¹. Ancak numune alımını yapan doping kontrol görevlisinin numune verecek sporcuyla aynı cinsiyetten olmaması gibi bir durumun yaşanması ihtimalinde ise numune vermemek için haklı bir gerekçenin oluşacağı konusundaki doktrin görüşüne¹²² katılıyoruz.

WADA'nın bu maddeye ilişkin açıklamasına göre; numune vermektan kaçınmak veya reddetmek ancak sporcunun yetkili doping alım personelini kasten reddetmesi halinde gerçekleşebilirken, örnek vermemek sporcunun ihmal veya hatasından kaynaklanabilir.

2.3.1 Numune Alım Zamanı

Numune alımı ile yetkilendirilmiş federasyonca aksi belirtilmediği sürece bir müsabakadan 12 saat öncesinde ve 12 saat sonrasında yapılan numune alımı WADA tarafından müsabaka içi olarak değerlendirilmektedir¹²³. FIFA dopingle mücadele talimatında bu süre 24 saate yükseltilmiştir. Belirlenen sürenin dışında kalan numune alımları ise müsabaka dışı olarak değerlendirilmektedir.

2.3.1.1 Müsabaka İçi Numune Alımı

Hangi sporcuların numune vereceği ilgili spor federasyonun düzenlemeleri ile belirlenir. Bu prosedür sporun takım sporu ya da bireysel spor olmasından kaynaklanan sebeplerle farklılık göstermektedir. Bireysel sporların düzenlemelerinde numune alınacak sporcu; yarışma sonucu esasına göre, rastgele seçim yöntemi ile veya hedef seçme yöntemi ile belirlenir¹²⁴. Ancak spor dalında dünya rekoru uygulaması varsa rekoru kıran sporcu veya sporcular o müsabakadan sonra numune vermek zorundadır¹²⁵. Takım sporlarında ise takımlardan belirli sayıda oyuncu kura ile belirlenir ve sporculardan müsabaka sonrası numune vermesi istenir, futbolda bu sayı iki olarak belirlenmiştir. Takımlardan rastgele seçilen ikişer sporcu numune verir. Sporcunun sakatlık veya başka bir haklı bir sebeple numune verme işlemine katılamaması durumunda o sporcu yerine başka bir sporcudan yine çekilen kura sonucu numune vermesi istenir¹²⁶.

¹²¹ CAS 2013/A/3077.

¹²² ORHAN. s. 1376.

¹²³ WADA International Standard for Testing and Investigations.

¹²⁴ IAAF Anti-doping Regulations 3.11.

¹²⁵ IAAF Rules Book, Article 260 – 3/e.

¹²⁶ FIFA Anti-doping Regulations Annexe D 2.1.

Aksine bir düzenleme olmadıkça müsabaka içi doping testleri yalnızca bir dopingle mücadele kuruluşu tarafından yapılır¹²⁷.

2.3.1.2 Müsabaka Dışı Numune Alımı

Ulusal federasyonlar ve uluslararası federasyonlar kendi müsabakalarında yer alan sporculardan müsabaka dışında numune almaya yetkilidir. Ayrıca WADA'nın da bu konuda gerekli gördüğü takdirde numune alma yetkisi bulunmaktadır¹²⁸. Çalışmamızın ikinci bölümünün "2.4" başlığında daha ayrıntılı açıklanmış olduğu üzere ulusal federasyonlar, uluslararası federasyonlar ve WADA kayıtlı sporcuların dahil olduğu bir doping kontrol havuzu belirler ve test dağılım planlaması yapar. "Piramit yaklaşımı" adı verilen yöntem ile hangi sporcuların müsabaka dışında numunelerinin alınımının gerekli olduğuna karar vererek bu sporculardan numune alınımını gerçekleştirir. Olağanüstü durumlar dışında müsabaka dışı doping testleri önceden haber vermeden yapılır¹²⁹. Bu yüzden sporcunun kendisine bilgi verilmemiş olması sebebiyle numune vermeyi reddetmesi haklı bir gerekçe olarak görülmemektedir. Ancak müsabaka dışı numune vermesi istenen sporcunun doping kontrol havuzuna dahil olmaması veya havuza dahil olduğu konusunda bilgilendirilmemiş olması sebebiyle numune vermemesi haklı bir gerekçe olarak değerlendirilmektedir¹³⁰.

Müsabaka dışı kontrollerde öncelik "hedef belirleme" yöntemiyle numune alımı yapmaktır. Bu yöntem dahilinde dünya çapında performansı dikkat çekici şekilde artan sporcular, sporcularının doping testleri pozitif çıkan antrenörlerin sporcuları, bulunduğu yer bilgisini vermekten kaçınmış sporcular, haklarında güvenilir ihbar bulunan sporcular gibi makul şüphe altında bulunan sporcular öncelikli hedef olarak seçilmektedir¹³¹. Ne var ki makul şüphe altında olmayan sporculardan da "rastgele" belirleme yöntemiyle yapılan testler ile numune vermesi istenebilir. Bu bakımdan doping kontrol havuzuna dahil olduğunu bilen bir sporcu, kendisinin test dağılım planlamasında hedef olarak seçilmemesi gerektiği iddiasıyla veya kendisine diğer sporculara nazaran daha fazla müsabaka dışı doping testi yapıldığı gerekçesiyle numune vermeyi reddedememektedir¹³².

¹²⁷ WADA Code, Article 5.3.1.

¹²⁸ WADA Code, Article 5.2.

¹²⁹ WADA International Standard for Testing and Investigations 4.6.2.

¹³⁰ CAS 2015/A/4063.

¹³¹ WADA International Standard for Testing and Investigations 4.5.3.

¹³² WADA International Standard for Testing and Investigations 4.5.5.

Müsabaka dışı numune alımı sporcunun evinde, düzenli olarak antrenman yaptığı tesislerde veya yarışmaya hazırlandığı dönemlerde kamp yaptığı otel veya tesiste yapılabilir. Doping kontrol görevlisi numune alım işlemi için uygun bir yer seçerek burayı numune alım odası olarak belirler ve numune alımını gerçekleştirir.

2.3.2 Fail ve Cezalar

Bu madde kapsamındaki bir doping ihlalini yalnızca sporcu gerçekleştirebilir. Sporcunun numune vermektan kasıtlı olarak kaçınması veya kasten numune vermemesi durumunda alacağı ceza 4 yıl spordan men cezası olurken, numune vermemenin sporcunun hata, kusur veya ihmali davranışı sebebiyle gerçekleştiği durumlarda ceza 2 yıl spordan men cezası olarak tayin edilmektedir. Numune vermekle yükümlü olan kişiler sadece sporcular olduğu için sporcu dışında kalan diğer kişilerin bu madde kapsamında kalan doping ihlalini gerçekleştirmesi mümkün değildir.

2.4 Bulunduğu Yer Bilgisini Vermekten Kaçınma

Doping Kontrolü ve Soruşturmalarına İlişkin Uluslararası Standart¹³³ uyarınca uluslararası spor federasyonları ve ulusal dopingle mücadele kuruluşları nezdinde sporcuların kayıtlı olduğu bir Doping Kontrol Havuzu belirlenir ve havuza dahil edilen veya havuzdan çıkartılan sporculara bu durum bildirilir. Her dopingle mücadele kuruluşu kendi havuzuna kayıtlı sporcu üzerinde yetkiye sahiptir¹³⁴. Bu sporculardan 3 aylık dönemler içinde nerede olduğu bilgisi istenir. Elde edilen bu bilgiler bilgiyi alan ulusal federasyon, uluslararası federasyon ve WADA arasında paylaşılır, böylece sporcunun dahil olduğu doping kontrol havuzunda bir değişme yaşanması halinde önceden elde edilen bilgilerin kaybolmaması ve sağlıklı biçimde değerlendirilebilmesi amaçlanmaktadır¹³⁵.

Ulusal düzeyde Türkiye Dopingle Mücadele Komisyonu tarafından belirlenen bu kontrol havuzuna Türkiye'deki ulusal spor federasyonlarına kayıtlı bulunan tüm sporcular dâhil edilmektedir. Söz konusu sporcular arasında en üst seviyede bulunan sporcular ve uluslararası yarışmalara katılan sporcular aynı zamanda uluslararası spor federasyonu nezdindeki Uluslararası Doping Kontrol Havuzuna dâhil olur¹³⁶.

¹³³ WADA International Standard for Testing and Investigations.

¹³⁴ WADA International Standard for Testing and Investigations 5.4.2.

¹³⁵ WADA Code, Article 7.1.2.

¹³⁶ TDMT 5.6.

Oluşturulan Doping Kontrol Havuzlarından birine kayıtlı bir sporcu, doping kontrolü ve soruşturmalara ilişkin usulüne uygun olarak çağırılmasına rağmen 12 ay içinde numune vermeyi ya da nerede olduğu bilgisini vermeyi, toplamda 3 kez kaçırdığı takdirde doping ihlali yapmış olur¹³⁷.

2.4.1 Test Dağılım Planlaması

Dopingle mücadele kuruluşları dopingle mücadeleyi daha etkin bir biçimde yapabilmek, sporculardan numune alımının kolaylığını sağlamak amacıyla bir “test dağılım planlaması” yapar ve bu plan uyarınca doping kontrol havuza dahil olan sporculardan yıl içinde belirli dönemlerde numune alır. Bu planlama yapılırken öncelikle risk değerlendirmesi yapılır, buna göre doping ihlallerinin daha sık görüldüğü spor dallarına öncelik verilir. Dopingin sportif aktiviteye etkisi, testin yapılacağı spor organizasyonun seviyesi ve değeri, sporcuların antrenman dönemleri, sporcunun yaşı ve kariyerindeki dönemi gibi kriterler göz önüne alınarak test yapılacak sporcular belirlenir¹³⁸. Her ne kadar doping testleri tüm sporcular için olsa da, numunelerinde anormallik görülen ya da biyolojik pasaportlarıyla uyumsuzluk gibi durumlar tespit edilen sporculara yapılan bu testlerde öncelik verilmektedir¹³⁹.

2.4.2 Bulunduğu Yer Bilgisinin İstenmesinin Amacı

Esas olarak sporcunun bulunduğu yer bilgisinin istenmesi bir amaç değil araçtır. Bu bilgilerin sporcudan istenmesinin asıl amacı ise yarışma dışı doping kontrolünü efektif bir şekilde gerçekleştirmek ve sporcuya ulaşılmak istendiğinde kolayca ulaşarak gerekli numuneyi almaktır. Sporcudan alınan bu bilgiler yalnızca bu amaçla kullanılabilir¹⁴⁰.

2.4.3 Bulunduğu Yer Bilgisini Alma Yöntemi

Sporcuların numunelerinin test dağılım planlamasına uygun ve sağlıklı bir şekilde toplanabilmesi için bu havuzlara kayıtlı sporcular nerede oldukları bilgisini yetkili kuruluşlarla paylaşmak durumundadır. Ancak aynı anda birden fazla havuza dâhil olan sporcu nerede olduğu bilgisini yalnızca bir kuruluşa vermekle yükümlüdür¹⁴¹. Bu bilgi kimi zaman sporcudan doğrudan alınabildiği gibi takım sporlarında takımla hareket eden sporcunun takımından da bu

¹³⁷ WADA Code, Article 2.4.

¹³⁸ WADA International Standard for Testing and Investigations 4.2 – 4.4.

¹³⁹ WADA International Standard for Testing and Investigations 4.5.

¹⁴⁰ WADA International Standard for Testing and Investigations 4.8.1.

¹⁴¹ WADA International Standard for Testing and Investigations 4.8.6.

bilgiler edinilebilir. Bir takım sporcusunun takımla olmadığı dönemlerde ise yine sporcunun kendisi bu bilgiyi talep eden kuruluşla paylaşmak durumdadır¹⁴². Kuruluşlar doping testlerinin etkili bir şekilde yapılması ve değerlendirilebilmesi için gerekli gördüğü ölçüde sporcudan bilgi talep edebilir¹⁴³.

WADA nezdinde, doping kontrol havuzuna dahil olan sporcuların ve dopingle mücadele kuruluşlarının dahil olduğu internet tabanlı “Dopingle Mücadele Yönetimi ve İdare Sistemi” kısa adıyla “ADAMS” sistemi bulunmaktadır. Havuza dahil olan her sporcu bilgilerini gerçeğe uygun şekilde bu online sisteme bildirmekle ve gerekli olduğu takdirde güncellemekle yükümlüdür¹⁴⁴.

2.4.4 Sporcuların Belirlenme Kriteri

Çalışmamızın ikinci bölümünün “2.3.1.2” kısmında belirttiğimiz gibi müsabaka dışı doping testlerinde öncelik hedefe yönelmedir. Yani kuruluşlar bulunduğu yer bilgilerini ve doping testlerini öncelikli olarak ülkelerinin ulusal takımında, uluslararası müsabakalarda yer alan sporculardan, diğer üst seviye sporculardan veya herhangi bir sebepten (daha önce doping ihlali gerçekleştirmiş olmak, veya biyolojik pasaportunda şüpheli, sıra dışı bulguların bulunması gibi) makul şüphe altında bulunan sporculardan istemektedir. Kuruluşlar yaptıkları risk değerlendirmesine göre spor dalı, disiplinler ve ülkeler arası değerlendirme yaparak, bunların bazılarının daha riskli grupta bulunduğu, bu yüzden de daha sık numune alım işleminin yapılmasına karar verebilir¹⁴⁵. Buna “piramit yaklaşımı” adı verilmektedir. Buna göre piramidin en alt bölümünde yer alan spor dalında yarışmakta olan sporculardan çok nadiren nerede olduklarının bilgisini vermeleri istenir ya da hiç istenmeyebilir. Piramidin üst bölümlerine çıkıldıkça bulunduğu yer bilgisi istenen spor dalı ve sporcu sayısı azalacağı gibi, bu bilginin talep edilme ve güncellenme sıklığı da artmaktadır. Doping testlerini ve bulunduğu yer bilgisini talep eden kuruluş, bu sporcuların neye göre kategorize edildiğini de objektif kurallar çerçevesinde açıklamak durumundadır¹⁴⁶.

¹⁴² WADA International Standard for Testing and Investigations 4.8.2.

¹⁴³ WADA International Standard for Testing and Investigations 4.8.1.

¹⁴⁴ WADA International Standard for Testing and Investigations 5.6.

¹⁴⁵ WADA International Standard for Testing and Investigations 4.5.

¹⁴⁶ WADA International Standard for Testing and Investigations 4.8.3.

2.4.5 Fail ve Cezalar

Bu maddede açıkladığımız doping ihlali sporcu tarafından gerçekleştirilebileceği gibi, kendisinden sporcusu hakkında bilgi istenen spor kulübü yetkilileri tarafından da gerçekleştirilebilir. Bu madde kapsamında gerçekleştirilen bir doping ihlaline karşılık verilecek ceza 1 ila 2 yıl spordan men cezası olarak belirlenmiş ve cezayı tayin edecek dopingle mücadele kuruluşuna esneklik tanınmıştır.

Buna göre kendisinden istenen bilgileri paylaşmayan kişinin hata, ihmal veya kusurundan kaynaklanması durumunda belirlenecek ceza sporcunun kusur oranına göre 1 yıllık alt sınıra yakın belirlenirken, kişinin yapılması muhtemel bir doping kontrolünden kaçma amacıyla kendisinden istenen bilgileri paylaşmaması durumunda ceza 2 yıllık üst sınıra yakın verilir¹⁴⁷.

2.4.6 Sporcuların Bulunduğu Yer Bilgisi'ni Paylaşmasına Dair Etik ve Hukuki Tartışmalar

WADA'nın 2003 Koduyla sporcuların dünyasına getirdiği bulunduğu yer bilgisini bağlı oldukları spor federasyonlarıyla paylaşması gerekliliği, sporcular ile doktrinin bir kısmı tarafından eleştirilmiştir.

Bir yandan sporculara haber verilmeden yapılan, müsabaka dışı doping kontrollerinin dopingle etkin mücadele edebilmek için getirilen en etkili yol olduğu savunulmuşsa da, günün herhangi bir saatinde önceden haber verilmeksizin sporculardan doping kontrolü amacıyla idrar örneği vermesinin istenmesinin kişi haklarını - özel hayatı ihlal edici nitelikte olduğu ifade edilmiştir¹⁴⁸.

Sporcuların sürekli olarak buldukları yer bilgisini paylaşmak durumunda olması, dünyada hukuk sistemlerinde ceza - infaz kanunlarında düzenlenen, ülkemizde de 5402 sayılı Denetimli Serbestlik Hizmetleri Kanunuyla¹⁴⁹ düzenlenmiş olan, daha önce çocuk istismarı veya benzeri suçları işlemiş olan kişilerin infazının tamamlanmasının ardından buldukları

¹⁴⁷WADA Code, Article 10.3.2.

¹⁴⁸ SCHNEIDER, A., BUTCHER, R., "An ethical analysis of drug testing", WILSON / DERSE (eds.) *Doping in elite sport: the politics of drugs in the Olympic Movement*, Champaign: Human Kinetics, 2001, s. 129-152.

¹⁴⁹ 03/07/2005 Tarihli: 5402 sayılı, Denetimli Serbestlik Hizmetleri Kanunu R.G 20/07/2005.

yer, yaptıkları iş gibi bilgileri devlet kurumlarıyla paylaşmak zorunda olması durumuna benzetilmiştir. Bu kişiler daha önce suç işlemiş olmaları itibariyle şüphe altında olan kişilerdir, buna karşın sporcular daha önce bir doping ihlali gerçekleştirmiş olmamalarına rağmen, yalnızca sporcu olmaları sebebiyle bu bilgileri bağlı oldukları federasyonlarla paylaşmak durumunda olmaları doktrinde eleştirilmiştir¹⁵⁰.

Bu konuda sporcuların tutum ve görüşlerinin araştırıldığı çalışmalar yapılmıştır. Doping mücadelede öncü olarak görülen ülkelerden Norveç'te, sporcuların doping mücadeleye dair düzenlemeleri gerekli görmesine karşın, buldukları yer bilgilerini sürekli olarak paylaşmak durumunda olmaları sporcular tarafından eleştirilmiştir. Özellikle bu kuralın her ülkede aynı özen ile uygulanmıyor olmasını adaletsiz olarak nitelendirmiş ve sürekli olarak bulunduğu yer bilgisinin paylaşılması zorunluluğunu özel hayata müdahale olarak gördüklerini ve bunun elit sporcu olmanın cazibesini azalttığını belirtmişlerdir¹⁵¹. Aynı konuda İngiltere'de yapılan bir araştırmada da haftanın 7 günü buldukları yer bilgisini paylaşma zorunluluğu sporcuların yalnızca %12'si tarafından destek gören bir uygulama olduğu sonucuna ulaşılmış, ayrıca sporcuların %66'sının bulunduğu yer bilgisini paylaşmanın doping mücadelede etkili bir yol olarak görmediği sonucuna ulaşılmıştır¹⁵².

Dünyanın en iyi tenis sporcuları arasında yer alan Rafael Nadal da bulunduğu yer bilgisini sürekli olarak paylaşmak durumunda olmasını medya önünde eleştirmiş ve bu uygulamayı "sporcuların özel hayatını ihlal etmesinin yanı sıra, sadece sporcu olması sebebiyle bir suçlu gibi muamele edilmek" olarak nitelemiş, ayrıca kimi zaman ailesi ve antrenörünün dahi nerede olduğunu bilmediği zamanlarda bu bilgileri WADA ile paylaşmak zorunda olmasını açıkça eleştirmiştir¹⁵³. Bir başka tenis sporcusu Andy Murray de WADA'nın bu düzenlemeleri yüzünden profesyonel bir sporcunun normal bir hayat sürmesinin imkânsız hale geldiği yorumunu yapmıştır¹⁵⁴.

Bu eleştirilerin neticesinde sporcuların buldukları yer bilgisini sürekli olarak paylaşması zorunluluğu sporcular tarafından Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin önüne kadar

¹⁵⁰ WADDINGTON, Ivan, "Surveillance and Control in Sport: a Sociologist Looks at the WADA Whereabouts System", *International Journal of Sport Policy and Politics*, 2010, 2:3, s. 255-274.

¹⁵¹ HANSTAD, D.V., LOLAND, S., "Elite Athletes' Duty To Provide Information On Their Whereabouts: Justifiable Anti-Doping Work Or An Indefensible Surveillance System?", *European Journal Of Sport Science*, 2009, 9 (1), s. 3-10.

¹⁵² WADDINGTON, 255-274.

¹⁵³ <http://www.nytimes.com/2009/01/29/sports/tennis/29nadal.html> (Erişim tarihi 17.12.2017).

¹⁵⁴ <https://www.theguardian.com/sport/2009/feb/06/tennis-andy-murray-anti-doping> (Erişim tarihi 17.12.2017).

götürülmüştür. Başvurucular Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 8. maddesindeki özel ve aile hayatına saygı haklarının ihlal edildiğini iddia etmişlerdir. AİHM yaptığı inceleme sonucunda, her ne kadar sporculara getirilen bu yükümlülüğün özel hayatlarına etki ettiğini tespit etmiş olsa da, dopingle mücadelenin zorluğunu, dopingin arz ettiği tehlikeleri, sporcu ve toplum sağlığına olan zararlarını göz önüne alarak sporculara getirilen bu yükümlülüğün ölçülü olduğuna kanaat getirmiş ve sporcuların özel hayatlarının gizliliğinin ihlal edilmediği yönünde karar vermiştir¹⁵⁵.

2.5 Doping Kontrolünün Herhangi Bir Aşamasında Hile Yapmak veya Hile Yapmaya Teşebbüs Etmek

2.5.1 Doping Kontrol Görevlileri

Sporculardan numune alımını dopingle mücadele kuruluşları bünyesinde bulunan doping kontrol görevlileri görev yapmaktadır. Doping kontrol görevlileri dopingle mücadele kuruluşları tarafından doping alımı konusunda eğitim görürler ve numunenin alınması esnasında dopingle mücadele kuruluşunun temsilcisi konumundadırlar.

Numunelerin analizi esnasında dopingle mücadele kuruluşları numune alım işlemlerini gözden geçirmek durumunda kalabilir, bu sebeple numune alım sürecinin tüm aşamalarının hatasız ve eksiksiz şekilde gerçekleşmesini sağlamak doping kontrol görevlisinin sorumluluğundadır. Eğer numune alımı sırasında usule aykırılıklar ve/veya numunenin analizini etkileyebilecek durumlar yaşanırsa doping kontrol görevlileri ilgili durumları kayda geçirirler¹⁵⁶.

2.5.2 Numune Alım Prosedürü

Numunesi alınacak sporcu belirlendikten sonra sporcu uygun şekilde durumdan haberdar edilir. Numune alımı sporcu ve doping kontrol görevlisine numune alım işlemi için tahsis edilmiş özel bir alanda yapılır. Sporcuya yapılan işlemin niteliği ve numune vermemesinin sonuçları açıklanır. Doping kontrol görevlisi, sporcudan numunenin saklanacağı birkaç tüp içerisinden seçim yapmasını ister ve sporcuya seçeceği kaptaki numunenin analizini

¹⁵⁵ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi başvuru no. 48151/11 ve 77769 / 13

¹⁵⁶ WADA, International Standard for Testing and Investigations 5.4.

etkileyebilecek herhangi bir bozulma olmaması için uyarır. Eğer sporcu kapta numunenin analizini olumsuz etkileyebilecek bir durum tespit ederse kabın değiştirilmesini isteyebilir, doping kontrol görevlisi de onay verdiği takdirde kap değiştirilir. Eğer numunenin alınması için uygun bir kap bulunamazsa durum doping kontrol görevlisi tarafından kayıt altına alınır ve numune alım işlemi iptal edilir. Numune verme işlemi tamamlandıktan tüp mühürlenene kadar tüpün kontrolü sporcunun kontrolü altında kalır. Numune alım işleminin yapılabilmesi için sporcu ile doping kontrol görevlisi aynı cinsiyetten olmalıdır. Doping kontrol görevlisi gerekli görürse numune verme esnasında sporcunun ellerini yıkamasını ve işlem sırasında eldiven takmasını isteyebilir.

Doping kontrol görevlisi numune verme işlemine doğrudan tanık olmalı, numunenin sporcunun vücudundan çıkmasından tüpün mühürlenerek kapatılmasına kadar geçen süreyi bizzat görmelidir. Bu sebeple numunenin verilmesi esnasında sporcu, karın bölgesinden dizlerine kadar olan kıyafetlerinin tamamını çıkarmalıdır. Ayrıca doping kontrol görevlisi gerekli görürse numune alım esnasında görüş açısını kapatan diğer kıyafetlerin de çıkarılmasını isteyebilir.

Numune alımıyla beraber sporcu tarafından numune alım formu doldurulur. Doping kontrol görevlisi formun uygun şekilde doldurulduğunu kontrol eder¹⁵⁷.

Numune alımı, sporcunun doping kontrol görevlisinin veya refakatçisinin gözetiminden ayrılmamak koşuluyla şu durumlar için bekletilebilir;

- Sporcunun müsabakadan sonra dinlenmesi için,
- Sporcunun müsabaka sonrası katılması gereken basın toplantısı, ödül töreni veya benzeri seremonilere katılması için,
- Tedavi görmesi için,
- Çevirmen ve temsilcinin gelmesi için,
- Resimli kimliğin getirilmesi için veya;
- Doping kontrol görevlisinin izin verdiği diğer makul sebepler için¹⁵⁸.

¹⁵⁷ WADA International Standard for Testing and Investigations D.4.

¹⁵⁸ WADA International Standard for Testing and Investigations 5.4.4.

2.5.3 Hile Sayılan Eylemler

WADA'nın düzenlemeleri çerçevesinde yasaklı yöntem olarak sayılmayan bir yöntem ile doping kontrolünün herhangi bir aşamasında doping kontrolünün sağlıklı bir şekilde işlemlerini engelleyici bir eylemde bulunmak veya buna teşebbüs etmek bir doping ihlali sonucunu doğurmaktadır. Doping kontrol görevlisinin görevini yapmasını engellemek, dopinge mücadele kuruluşunu yanıltmak veya herhangi bir tanık üzerinde baskı kurmak ya da bu fiillere teşebbüs etmek doping ihlalidir. Ne var ki yalnızca sayılan bu fiillerle sınırlı olmayan başkaca bir hile yapma ya da hile yapmaya teşebbüs eylemi de doping ihlali sayılmaktadır¹⁵⁹.

WADA'nın bu konuya ilişkin verdiği örnekte, doping kontrol formu üzerindeki bilgilerde yanıltıcı açıklamalara yer verilmesi veya tahrifat yapılması, B numunesinin kırılması veya başka maddeler eklenmesi yoluyla bozulması tipik bir ihlal olarak tanımlanmıştır.

Doğrudan doping kontrolünü bozmayacak şekilde doping kontrol görevlisine saldırılması ise doping kontrolünü yapmakla yetkili olan kuruluşların inisiyatifine bırakılmıştır¹⁶⁰.

Ülkemizde Futbol Federasyonu Doping Mücadele Talimatında ve Basketbol Federasyonu Doping Mücadele Yönergesinde, uluslararası alanda ise FIFA ve FIBA doping mücadelesinde doping kontrol görevlisine saldırı konusunda ayrıca bir düzenleme yapılmamıştır. Bu durumda doping kontrol görevlisine yapılan saldırı ancak federasyonlardaki diğer disiplin talimatlarındaki hükümlerde düzenlenen "saldırı" kapsamında bir ihlal oluşturmaktadır¹⁶¹.

Teşebbüs de bu madde kapsamında tek başına ihlalin oluşması için yeterlidir. Dolayısıyla ihlali yapan kişinin amacına ulaşmamış olmasının ihlalin gerçekleşmesine bir etkisi yoktur.

2.5.4 Fail ve Cezalar

Bu madde kapsamındaki bir doping ihlalini bir sporcu gerçekleştirebileceği gibi bir diğer kişi tarafından da bu ihlal gerçekleştirilebilir. WADA Kodunda bu madde kapsamındaki bir ihlalin kusur, ihmâl veya hata ile gerçekleşebileceğine dair herhangi bir düzenleme

¹⁵⁹ WADA Code, Article 2.5.

¹⁶⁰ WADA Code, Article 2.5 Comment.

¹⁶¹ Bu konuda örnek TFF Disiplin Talimatı madde 44.

yapılmamıştır, dolayısıyla bu madde kapsamında bir ihlal yalnızca kişinin kastı ile gerçekleştirilebilir ve ihlalin cezası 4 yıl spordan men cezası olarak belirlenmiştir¹⁶².

2.6 Yasaklı Bir Maddeyi veya Yasaklı Bir Yöntemi Bulundurmak

Tedavi amaçlı kullanım istisnası kapsamındaki bir maddenin yine bu amaçla kullanılmak üzere bulundurması hali haricinde, yasaklı bir maddenin ya da yöntemin kabul edilebilir bir gerekçe olmaksızın bulundurulması bir diğer doping ihlalidir¹⁶³.

WADA'nın maddeye dair açıklaması uyarınca bulundurulan bu maddenin başka bir kişiye verilme amacı ile taşınması kabul edilebilir bir gerekçe olarak kabul edilir, ancak bu durumda doktor raporu veya benzeri bir somut araçla ispatlanması aranmaktadır. Ayrıca yasaklı maddelerin hayati tehlike oluşturabilecek acil bir durumda kullanılması amacıyla takım doktoru tarafından bulundurulması da haklı bir gerekçe olarak kabul edilmektedir.

Bu madde kapsamındaki bir doping ihlalinin sporcu veya bir diğer kişi de gerçekleştirilebilir. İhlalin kasten gerçekleştirilmesi durumunda verilecek ceza 4 yıl spordan men cezası iken, failin ihmali, hata veya kusuru ile gerçekleştirilmesi durumunda belirlenecek ceza 2 yıl spordan men cezası olacaktır¹⁶⁴.

2.7 Yasaklı Bir Maddenin veya Yasaklı Bir Yöntemin Yasadışı Ticaretini Yapmak veya Yapmaya Teşebbüs Etmek

Türkiye Doping Mücadele Talimatında bu ihlal “*Herhangi Yasaklı bir Maddenin veya Yasaklı bir Yöntemin Yasadışı Ticaretini Yapmak veya Yasadışı Ticaretini Yapmaya Teşebbüs Etmek*” şeklinde tanımlanmıştır. Türkçe’de ticaret yapmak fiili genel olarak “satımcılık, alım satım, tecim – üreticiden tüketiciye değin uzanan üretim, taşıma, depolama ve satım işlemlerini içeren kazanç amacına yönelik alım satım işlemleri”¹⁶⁵ olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla Türkçe’de ticaret yapma eylemi para karşılığı veya en azından bir kazanç sağlama veya çıkar elde etme niyetiyle yapılan bir eylemdir. Buna karşılık Türkiye Doping Mücadele Talimatına kaynaklık eden WADA kodunun ilgili düzenlemesinde¹⁶⁶ “ticaret yapmak” fiiline karşılık

¹⁶² WADA Code, Article 10.3.1.

¹⁶³ WADA Code, Article 2.6.

¹⁶⁴ WADA Code, Article 10.2.

¹⁶⁵ ODYAKMAZ, Nevzat, *Güncel Sözlük*, İstanbul: Babil Yayınları, 1. Basım, 2007, s. 304.

¹⁶⁶ WADA Code, 2.7 maddesi “Trafficking or Attempted Trafficking in any Prohibited Substance or Prohibited Method” şeklindedir.

“*trafficking*” kelimesi kullanılmıştır. “*Trafficking*” kelimesi ise WADA kodunda “fiziken veya elektronik ortamda yasaklı maddeleri satmak, vermek, taşımak, göndermek, teslim almak, veya dağıtımını yapmak”¹⁶⁷ olarak tanımlanmıştır. Dolayısıyla bu madde kapsamındaki ihlali gerçekleştirmek için kişinin eylemi bir para kazanmak veya herhangi bir şekilde maddi, manevi çıkar sağlama amacını taşıyıp taşıyamamasının bir önemi yoktur. Yalnızca doping yapma amacına yönelik olarak bir noktadan başka bir noktaya götürülmesi yeterlidir.

Bu madde kapsamındaki bir doping ihlalini sporcu veya bir diğer kişi de gerçekleştirebilir. Failin alacağı spordan men cezasının alt sınırı 4 yıldan başlar ve ihlalin ciddiyetine bağlı olarak ömür boyu men cezasına kadar arttırılabilir. Ticareti yapılan maddenin tanımlanmış madde kapsamında olmayan bir madde sınıfında olması durumunda sporcu destek personeline verilecek ceza ömür boyu spordan men cezası olacaktır. Söz konusu madde tanımlanmış madde sınıfına giren bir madde olsa dahi performans artırmak amacıyla yasaklı maddelerin sporcu destek personeli tarafından ticaretinin yapılması her zaman ağır ihlal olarak değerlendirilmektedir, zira sporcu destek personellerine her zaman dopinge mücadele konusunda büyük sorumluluk atfedilmektedir¹⁶⁸. Ayrıca reşit olmayan bir sporcunun bu madde kapsamındaki ihlale dâhil edilmesi halinde madde ciddi şekilde ihlal edilmiş sayılır.

Ek olarak, yasaklı bir maddenin ticaretinin yapılması, eylemin gerçekleştiği ülkede bir suç teşkil edebilir, bu yüzden bu ihlalin tespit edildiği durumlarda bulunulan ülkenin yetkili kurumlarına gerekli bildirimler yapılır¹⁶⁹.

2.8 Herhangi Yasaklı Bir Maddeyi veya Yasaklı Yöntemi Müsabaka İçinde Bir Sporcuya Vermek veya Vermeye Teşebbüs Etmek, Müsabaka Dışında Kullanımı Yasak Olan Bir Madde veya Yöntemi Müsabaka Dışında Bir Sporcuya Vermek

Bu madde kapsamındaki bir doping ihlalini sporcu veya bir diğer kişi de gerçekleştirebilir. İhlali gerçekleştiren kişinin alacağı spordan men cezasının alt sınırı 4 yıldan başlar ve ihlalin ciddiyetine bağlı olarak ömür boyu men cezasına kadar arttırılabilir. Ticareti

¹⁶⁷ WADA kodundaki tam ifade “selling, giving, transporting, sending, delivering or distributing” şeklindedir.

¹⁶⁸ CAS 2016/O/4504.

¹⁶⁹ WADA Code, Article 10.3.3.

yapılan maddenin tanımlanmış madde kapsamında olmayan bir madde sınıfında olması durumunda sporcu destek personeline verilecek ceza ömür boyu spordan men cezası olacaktır. Ayrıca reşit olmayan bir sporcunun bu madde kapsamındaki ihlale dâhil edilmesi halinde madde ciddi şekilde ihlal edilmiş sayılmaktadır¹⁷⁰.

Açıklanan bu ihlalin temelde sporcu dışında kalan diğer kişilerin cezalandırabilmesi için getirildiği kanaatindeyiz. Nitekim sporcu dışında kalan diğer kişiler müsabakalara katılmadıkları için söz konusu yasaklı madde ve yöntemleri herhangi bir sebeple özel hayatlarında kullanmaları, bulundurmaları sporun ruhunu ve spor yargı organlarını ilgilendirmemektedir. Ancak diğer kişilerin bu maddeleri bir sporcuya vermeleri ile birlikte sporun idaresine ve spor ruhunun korunmasına ilişkin kuralların ihlal edilmiş olacağı açıktır.

2.9 İhlale İştirak

Bir kişi tarafından gerçekleştirilen bir doping ihlaline veya doping ihlali sebebiyle ceza almış olan bir sporcuya uygulanan yaptırımların tatbikinin engellenmesine iştirak etmek, destek vermek, teşvik etmek, özendirmek, yardım etmek, ihlali örtbas etmek veya herhangi başka bir şekilde bilinçli olarak suça ortak olmak da bir doping ihlali olarak değerlendirilmektedir¹⁷¹.

Bu madde kapsamındaki bir doping ihlalinin sporcu veya bir diğer kişi gerçekleştirebilir. Bu ihlalin cezası 2 ila 4 yıl arasında spordan men cezası olarak belirlenmiştir ve ceza tayinini yapacak olan yetkili kuruluşa failin eyleminin ciddiyetine göre cezanın belirlenmesi konusunda esneklik tanınmıştır.

2.10 Yasak İş Birliği

Bir sporcunun, doping ihlali sebebiyle ceza almış veya bir dopingle mücadele kuruluşunun yetkisinde olmaması sebebiyle ceza almayan, ancak eylemleri dopingle mücadele düzenlemeleri kapsamında ihlal oluşturmuş olan bir sporcu destek personeli ile çalışması yasaktır¹⁷².

WADA'nın açıklamasına göre birlikte çalışma kavramından, bu yasaklı kişi tarafından teknik, taktik, sağlık konularında destek almak; terapi, tedavi veya reçete almak; bu kişiye

¹⁷⁰ WADA Code, Article 10.3.3.

¹⁷¹ WADA Code, Article 2.9.

¹⁷² WADA Code, Article 2.10.

analiz için vücut dokusu vermek veya bu kişi tarafından temsilci veya menajer olarak temsil edilmek anlaşılmaktadır.

Bu madde kapsamındaki ihlali bir sporcu veya diğer kişi de gerçekleştirebilir. Bu madde kapsamında ihlal gerçekleştiren kişinin cezası kusurunun ağırlığına göre 1 ila 2 yıl spordan men cezası olarak belirlenmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YARGILAMA USULLERİ VE YARGILAMAYA HÂKİM OLAN İLKELER

A. Doping Yargılamasının Hukuki Niteliği

Doping ihlallerini belirleyen kurallar, sporun yapıldığı koşulları belirleyen sportif kurallardır. Tüm dünyada uyum içerisinde uygulanmaya çalışılan bu kurallar her ülkenin iç hukukunda değişiklik gösterebilen ceza ve özel hukuk normlarından farklı bir nitelik taşımaktadır, dolayısıyla ülkelerin uygulamakta olduğu ceza ve özel hukuka ilişkin hukuki başkaca düzenlemeler ile sınırlandırılmaz.

Dopinge dair yargılamayı yapmakla yetkili yargı kurulları daima bir vakıayı inceleyip, hukuka uygun veya aykırı olma gibi normları değerlendirirken spor hukukunun ve dopingle mücadeleye ilişkin kendine özgü yapılanmasının niteliklerine riayet etmek zorundadır¹⁷³. Ancak dopinge dair ihlallerin yaptırımları ceza hukuku bakımından bir ceza teşkil etmeyip özel hukuk bakımından bir disiplin yaptırımıdır¹⁷⁴. Çalışmamızın temelini oluşturan sportif anlamda doping hukuku bu çerçevede değerlendirilmelidir.

Ne var ki, dopingin spor hukuku alanının dışına çıkan etkileri de bulunmaktadır. Doping maddelerinin kullanımının bir spor müsabakasındaki adaleti zedelemesi dışındaki etkileri de doktrinde ele alınmıştır. Spor müsabakalarının sonucunda sporculara para ödülleri verilmesi ve müsabakalarda başarılı olan sporcuların sportif puan, prestij ve statü kazanmaları sebebiyle doping ihlali gerçekleştiren sporcunun haksız bir kazanç elde etmesinin ceza kanunu bakımından “dolandırıcılık” suçu teşkil edip etmeyeceği tartışılmış, ancak bir müsabakada doping ihlali gerçekleştiren sporcuların eylemlerinin suçun manevi unsurlarıyla ve eylemlerin tipe uygunluğuyla beraber bir dolandırıcılık suçu teşkil etmesinin yalnızca “*ispatı çok güç şekilde ve belirli ek koşullar altında*” mümkün olabileceği savunulmuştur¹⁷⁵. Bu yüzden sporda doping uygulamaları ceza kanunları bakımından bir dolandırıcılık suçu teşkil etmeye uygun görünmemektedir.

¹⁷³ WADA Code, Introduction.

¹⁷⁴ VIEWEG, s. 217-230.

¹⁷⁵ REHBERG, Jörg. FLACHSMANN, (Stefan. Çev. Yener Ünver) “İsviçre Ceza Hukukuna Göre Dopingin Dolandırıcılık Olarak Cezalandırılabilirliği” *Karşılaştırmalı Ceza Hukuku Serisi*, “*Spor ve Ceza Hukuku*”, Ankara, 2004, s. 39.

Bununla beraber doping maddelerinin insan vücudu üzerindeki etkileri göz önüne alındığında yasaklı madde kullanımının kasten / taksirle yaralama suçunu oluşturabileceği de tartışılmıştır. Bu noktada sağlığı kısa veya uzun vadede olumsuz etkileyebilecek doping kapsamındaki maddelerin, sporcu tarafından bu etkilerin bilincinde olarak kullanılması, kişinin kendini yaralamasının ceza kanunları tarafından yasaklanmamış bir eylem olması sebebiyle herhangi bir cezai sonuç doğurmayacaktır. Ancak başkasının sporcuya doping kapsamına giren sağlığa zararlı maddeleri bu etkileri bilerek veya bilmeyerek vermesi, sporcunun ise bu maddelerin doping kapsamında olduğunu bilmeden kabul etmesi durumunda cezai sorumluluk ihtimali doğacağı savunulmuştur¹⁷⁶.

Buna rağmen, doping ihlallerine karşı yalnızca sportif yaptırım uygulanmasının dopinge etkin mücadelede yetersiz kaldığı ve dopinge etkin mücadele edilebilmesi için ceza yargılamasının alanının doping konusunda güçlendirilmesi ve genişletilmesi, doping yapan sporcuların ve doping maddelerini tedarik eden sporcu destek personelinin ceza kanunlarına getirilecek özel maddelerle ceza yargılamasından geçirilmesi gerektiği de doktrinde savunulmaktadır¹⁷⁷. Ancak şahsi görüşümüz sporun küresel yapısı ve ceza kanunlarının yer bakımından uygulanabilirliği gereği bu durumun tek başına yeterli bir yaptırım olamayacağı yönündedir. Çünkü, her ülkenin dopingi suç olarak ceza kanunlarına sokması ve her eylemi aynı şekilde suç olarak tanımlaması mümkün olmayacaktır, bu yüzden belirli eylemler bazı ülkelerde suç olarak görülürken diğerlerinde görülmeyecek, hatta bazı ülkelerde doping eylemi sebebiyle ceza alan atletler diğer ülkelerde sportif aktivitelerde bulunmaya devam edebileceklerdir. Ayrıca sporcunun kendi ülkesinde suç teşkil etmeyen doping eylemi katıldığı turnuvarın yapıldığı ülkede suç olarak kabul edildiği takdirde, turnuva için gittiği ülkede ceza soruşturmasına maruz kalma ihtimali doğacaktır, ki bu da sporun uluslararası alandaki durumunu ve dopingi suç olarak kabul eden ülkeleri olumsuz yönde etkileme ihtimaline sahiptir. Ceza kanunumuza göre de fiilin bir kısmının veya tamamının Türkiye’de işlenmesi durumunda suç Türkiye’de işlenmiş sayılır¹⁷⁸. Buna göre sadece bir müsabaka için Türkiye’ye gelen bir sporcunun müsabakada doping yaptığının tespit edilmesi halinde ceza yargılamasına uğraması söz konusu olacaktır, ki bu durumun ülkemizin uluslararası spor organizasyonlarına

¹⁷⁶ SCHILD, Wolfgang. (Çev. Ali Kemal Yıldız.) Doping Yapılmasında Müessir Fiil Sebebiyle Cezalandırılabilirlik. *Karşılaştırmalı Ceza Hukuku Serisi*, “Spor ve Ceza Hukuku”, Ankara, 2004 s.101-103.

¹⁷⁷ McKENZIE, Christopher. *Sporla Doping Mücadele İçin Ceza Yargılaması Mekanizmasının Uygulanması* Ankara Barosu “İsmail İnan” Armağanı, Ankara, 2012, s. 242.

¹⁷⁸ TCK m. 8 / 1.

ev sahipliği yapması konusunda büyük bir engel teşkil edeceği görüşündeyiz. Bu yüzden çalışmamızın ilerlerleyen bölümlerinde yer alan şekilde WADA'nın küresel etkiye sahip sportif yaptırımlarının caydırıcılığı ve etkisinin dopingle mücadelede birincil önemde olduğu kanaatindeyiz.

B. Doping Konusunda Sportif Yapılanma

Ulusal ve uluslararası spor federasyonları, IOC ve diğer bölgesel, kıtasal spor organizasyonları, milli olimpiyat komiteleri ve paralimpik komiteleri organizasyonları içinde kalan müsabakalarda dopingle mücadele kuruluğu olarak görev yaparlar¹⁷⁹. Tüm bu spor organizasyonları içindeki sağlık kurullarının altında veya sağlık kurullarıyla beraber dopingle mücadele kurulları yer almaktadır.

1. Türkiye Futbol Federasyonu ve Türkiye Basketbol Federasyonunun Durumu

Türkiye Futbol Federasyonu, Türkiye'deki diğer ulusal spor federasyonlarından farklı ve özerk bir yapıya sahiptir. Bu özerk yapısı 5894 sayılı Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun'a dayanmaktadır. Bu doğrultuda TFF bünyesinde WADA kodunu tamamen içeren bir dopingle mücadele talimatı bulunmaktaydı, ne var ki 01.09.2017 tarihinde yürürlüğüne giren değişikliklerle bu talimatın içerisinde bulunan doping ihlallerin belirlenmesi ve yargılamanın yapılmasına dair düzenlemeler tamamiyle kaldırılmış ve bu hususlarda TMOK'un yayınladığı Türkiye Dopingle Mücadele talimatı kabul edilmiştir. Şu anki haliyle yalnızca futbolda dopingle mücadelenin ve numune alımının nasıl yapılacağına dair bir takım usul düzenlemelerinin yer aldığı kısa bir talimat bulunmaktadır.

Doping konusunda diğer ulusal federasyonlardan ayrılan bir diğer ulusal federasyonunun Türkiye Basketbol Federasyonunu olduğundan bahsetmek mümkündür. Türkiye Basketbol Federasyonu bünyesinde WADA koduyla aynı nitelikte "Dopingle Mücadele Yönergesi" bulunmaktadır. Bu yönerge ile numune alımı konusunda Türkiye Basketbol Federasyonu münhasıran yetkilidir ancak bu yetkiyi Türkiye Dopingle Mücadele Komisyonu ile paylaşabilir.

¹⁷⁹ WADA Code, Introduction.

2. Diğer Ulusal Spor Federasyonları ve Milli Olimpiyat Komitesi

Olimpik Antlaşmaya (*Olympic Charter*) uygun olarak ülkemizde Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi kurulmuş durumdadır. Bu komitenin görevi temel olarak IOC'nin öngördüğü şekilde olimpiyat ruhunu yaymak, sporun gelişmesi ve yaygınlaşması için çalışmalar yapmaktır. Doping konusunda ise IOC'nin zorunlu tuttuğu şekilde WADA'nın düzenlemelerinin Türkiye'deki ulusal spor federasyonlar tarafından uygulanmasını sağlamak için sorumluluğu bulunmaktadır.

Bu doğrultuda Milli Olimpiyat Komitesi 24.05.2011 tarihinde yaptığı protokolle doping konusundaki düzenlemeleri Gençlik Spor Genel Müdürlüğünden devralmıştır¹⁸⁰. Milli Olimpiyat Komitesinin altında Türkiye'de bağımsız ulusal dopingle mücadele kuruluşu olarak görev yapması için Türkiye Dopingle Mücadele Komisyonu kurulmuş ve bu komisyon tarafından WADA koduna uygun olarak Türkiye Dopingle Mücadele Talimatı yayınlanmıştır¹⁸¹.

TFF ve TBF'nin özel düzenlemelerine rağmen ülkemizdeki tüm ulusal spor federasyonları ve tüm profesyonel sporcular Türkiye Dopingle Mücadele Talimatının düzenlemeleriyle bağlıdır ve dopingle ilişkili disiplin işlemleri bu talimat çerçevesinde yürütmektedirler.

3. Uluslararası Spor Federasyonları

Ulusal Spor Federasyonların üzerinde Uluslararası Spor Federasyonları bulunmaktadır. Uluslararası Spor Federasyonları spor dalına dair tüm kuralları belirlediği gibi doping konusundaki belirlemeleri de yapmaktadır ve bu düzenlemelerin ulusal federasyonların düzenlemelerinin üzerinde olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim CAS'ın bu konudaki görüşü de ulusal spor federasyonu ile uluslararası spor federasyonu arasında bir tutarsızlık olduğunda WADA koduna uygun olarak güncellenmiş olan uluslararası spor federasyonunun kurallarının uygulanması gerektiğini yönündedir¹⁸².

¹⁸⁰ ARTAN, Gürsoy, "Türkiye Dopingle Mücadele Talimatı Çerçevesinde Uygulanması Gereken Hak Mahrumiyeti Cezası Süresinin Belirlenmesi ve Diğer Disiplin Cezaları", *Ankara Barosu Ömer Remzi Arıkan Armağan'ı*, Ankara Barosu Yayını, (Ed. TACAR Çağlar), 2013, s. 471

¹⁸¹ TDMT s. 7.

¹⁸² CAS 2016/A/4512.

4. IOC ve WADA

Doping konusundaki sportif yapılanmanın en tepesinde IOC ve WADA'nın bulunduğundan söz edilebilir. Çalışmamızın önceki bölümlerinde de bahsettiğimiz üzere WADA'nın kurulması için çalışmaları başlatan IOC olmuştur. WADA hem yasaklı maddeleri hem de yargılamaya dair usul ve esasları belirlemektedir. IOC, bünyesinde yer alan spor dalları için WADA'nın düzenlemelerinin kabul edilmesini ve uygulanmasını zorunlu tutmaktadır. Ayrıca olimpik olmayan bazı spor dalları da WADA'nın düzenlemelerini kabul etmiş durumdadır. Öyle ki WADA kodunu kabul etmeyen bazı spor dallarının düzenlemeleri de WADA koduna oldukça yakın düzenlemeler yapmış durumdadır.¹⁸³ Öyleyse WADA'nın dünyada doping konusunda spor organizasyonların tepesinde bulunan kuruluş olduğundan bahsetmek yanlış olmaz.

C. Doping İhlallerini Gerçekleştirebilecek Kişiler

Dopingün önemi ve kendine has yapısı gereği dopinge özel düzenlemeler bulunmasına rağmen temel olarak doping ihlalleri spor yargılamaları bakımından birer disiplin ihlalidir ve ulusal ve bu durum uluslararası federasyonlarının disiplin talimatlarında belirlenmiştir¹⁸⁴. Dopinge dair ihlaller bu maddelerin atıflarıyla birer disiplin ihlaline dönüşmektedir. Dolayısıyla doping ihlali sebebiyle sorumlu olacak kişileri belirlemek için disiplin ihlallerinin hangi kişilere uygulandığını belirlemek gerekir. Disiplin ihlallerini belirleyen WADA kodu gibi kapsayıcı, evrensel bir metin bulunmamakla beraber, spor hukukun oluşturduğu içtihatlar ve geçmişten gelen birikimi sayesinde disiplin ihlallerini gerçekleştirebilecek kişilerin tüm spor dallarında büyük oranda benzerlik gösterdiğini söylemek mümkündür. Buna göre başta sporcular, antrenör, teknik direktör, sporcu hekimi gibi sporcu destek personeli, federasyonlara bağlı spor kulüplerinin yetkilileri, spor federasyonlarının sporla ilişkili personeli ve görevlileri olmak üzere spor federasyonlarının içinde yer alıp spor federasyonlarının disiplin cezaları ile bu spor yapılanmasının dışına çıkartılabilecek herkes doping ihlali gerçekleştirebilecek kişi olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla bu kişiler doping ihlali sebebiyle ceza alabilirler.

¹⁸³ Bu konuda örnek; Uluslararası Motor Sporları Federasyonu'nun dopingle mücadeleye dair düzenlemeleri.

¹⁸⁴ Örnek olarak, FIFA Discipline Regulations, Section 7, Türkiye Atletizm Federasyonu Disiplin Talimatı madde 44.

1. Yetki

Alınan numunenin sonuçlarının analizini, duruşmaları ve doping ihlaline dair yargılamayı, sporcudan numune alan dopingle mücadele kuruluşu yapar. Eğer bir numune alınmadan doping ihlaline sebep olunmuşsa yargılama yetkisi sporcunun ihlali gerçekleştirdiğini tespit eden ve sporcuya bildiren dopingle mücadele kuruluşundadır. Yetkili dopingle mücadele kuruluşu WADA kodunun 2.1 maddesindeki bir ihlalin varlığının belirlendiği durumlarda yargılama aşamasına geçilmeden önce numune analizi ile ilgili elde edilen verileri WADA ile paylaşarak sporcunun daha önceden aldığı bir doping cezası olup olmadığını saptar.

Eğer dopingle mücadele kuruluşları arasında yargılama yetkisi konusunda bir uyuşmazlık yaşanır bu durumda kimin yetkili olduğuna dair kararı WADA verecektir, ancak bu karar da CAS nezdinde temyiz edilebilir niteliktedir. WADA'nın kendi yetkisinden kaynaklanan numune alımı ve analizlerinde ayrıca diğer doping ihlallerini kendi inisiyatifiyle saptadığı durumlarda yargılamayı yapacak dopingle mücadele kuruluşunu da WADA belirler.

Numune alımını ve yargılamasını Uluslararası Olimpiyat Komitesi'nin, Uluslararası Paralimpik Komitesi'nin veya bir diğer büyük organizasyonunun yapması durumunda ise o organizasyonun sınırlarını aşan yaptırımlar için sporcunun bağlı olduğu uluslararası spor federasyonuna haber verilir. Bu durumda ilgili spor federasyonu uygun şekilde geriye dönük sonuçları iptal etme, puanları, ödül ve madalyaları geri alma ve ileriye dönük olarak da müsabakalardan men cezalarını uygulamak durumundadır¹⁸⁵.

Bu durumda numune alımının yapıldığı yerin yargılamayı belirleyecek kuruluşun belirlenmesinde bir önemi yoktur. Uluslararası organizasyonlar kapsamında farklı ülkelerde yapılan müsabaka içi numune alımlarının ya da WADA'nın veya uluslararası federasyonların yetkisinden kaynaklanan müsabaka dışı doping kontrolleri sebebiyle söz konusu ülkenin yetkisi doğmamaktadır.

Türkiye'de doping ihlaline ilişkin yargılamaları sporcunun bağlı olduğu spor federasyonunun disiplin kurulu yapmaktadır.

¹⁸⁵ WADA Code, Article 7.1.

2. Bildirimler

İncelenen bir numunede aykırı analitik bulgu ya da başka bir doping ihlali tespit eden yetkili dopingle mücadele kuruluşu, bu durumu hem sporcuya hem de sporcunun bağlı bulunduğu ulusal dopingle mücadele kuruluşu, uluslararası spor federasyonu, WADA ve ilgili diğer kişilere derhal bildirir.

Doping ihlallerinin sonuçlarının sadece ihlalin tespit edildiği spor organizasyonu ile sınırlı kalmaması sebebiyle yapılan bildirim de sadece sporcu ile sınırlı kalmamaktadır. WADA ile diğer ulusal ve uluslararası spor federasyonlara ihlal ile ilgili bildirim yapılmasının temel sebebi budur. Bu durum CAS kararlarında “küresel etki (worldwide effect)” olarak tanımlanmaktadır¹⁸⁶.

Bildirim kapsamında sporcuya veya diğer kişiye;

- Hangi doping mücadele kural ihlalinin gerçekleştiği,
- Aykırı analitik bulgunun tespit edilmiş olması halinde tespit edilen yasaklı maddenin ne olduğu,
- B numunesinin açılması ve analizinin yapılmasını talep etme hakkı olduğu, bu hakkını kullanmaması durumunda haktan vazgeçmiş sayılacağı,
- B numunesinin analizinin yapılmasının talep edildiği takdirde, bu analizin nerede ve ne zaman yapılacağı ile analizin yapılması esnasında kendisinin veya bir yasal temsilcisinin hazır bulunabileceği,
- Yapılan A ve B numune analizlerine dair yapılan raporlamaların ve laboratuvar tarafından çıkartılan dokümanların bir örneğini talep edebileceği, sporcuya açıkça bildirilir¹⁸⁷.

Bildirimin nasıl yapılacağına dair açık bir hukuki düzenleme bulunmamaktadır, ancak yargı kararları ışığında, sporcunun veya diğer kişinin yukarıda sayılan hususlar hakkında bilgilendirildiği uygun herhangi bir yöntemin bildirim yapılması için yeterli olduğundan bahsedilebilir. Bu kapsamda sporcuya telefon ile veya e-mail vb. yazılı araçlarla bildirim yapılabilir. CAS'ın, sporcunun yaşadığı ülke televizyonlarında hakkında doping kontrolüne

¹⁸⁶ 2012/A/2759, CAS 2016/A/4512.

¹⁸⁷ WADA Code, Article 7 – 14.1.2.

çağırıldığına dair haberler yapılmasını bildirim yapılması için uygun araç olarak gördüğü bir kararı da mevcuttur¹⁸⁸.

3. Tedbir Kararları

Bir A numunesinde uluslararası standartlara uygun şekilde yapılmış bir analiz sonucunda tanımlanmış maddeler sınıfında yer almayan bir aykırı analitik bulgu tespit edildiği takdirde, usulüne uygun alınmış bir TAKİ izni de bulunmuyorsa, numunenin sahibi sporcuya yetkili dopingle mücadele kuruluşu tarafından yargılamanın sonuna kadar *zorunlu olarak* tedbir kararı uygulanır. Tespit edilen aykırı analitik bulguya neden olan madde tanımlanmış maddeler sınıfında yer alıyorsa tedbir kararının verilmesi yetkili dopingle mücadele kuruluşunun takdirine bağlıdır. Hakkında tedbir kararı verilen bir sporcu tedbir süresi boyunca müsabakalara katılamamaktadır.

Verilen tedbir kararına karşı yetkili dopingle mücadele kuruluşu nezdinde, numune analizinin usulüne uygun olarak yapılmadığı veya söz konusu maddenin bir kirlenmiş madde sebebiyle sporcunun vücuduna girdiği gerekçeleriyle itiraz edilerek yargılama kurulundan tedbirin kaldırılması talep edilebilir. Ancak tedbirin kaldırılması talebinin reddedilmesine ilişkin kararın temyiz imkanı bulunmamaktadır¹⁸⁹.

4. Savunma Hakkı

Numunenin alımını yapan dopingle mücadele kuruluşu aykırı analitik bulguyu güvenilir şekilde saptar ve numunenin de usulüne uygun bir TAKİ izni kapsamında olmadığına kanaat getirirse ya da herhangi başka bir doping ihlalinin tespit ederse bu durumu derhal sporcuya bildirir. Sporcu veya diğer kişi adil yargılanma hakkı kapsamında aşağıdaki haklara sahiptir.

- Sporcunun makul bir süre içinde yargılanma hakkı vardır. Türkiye’de bir doping ihlali ile ilgili yargılamanın yapılması için makul sürenin ne kadar olduğu Türkiye Doping Mücadele Talimatı ile belirlenmiştir. Buna göre doping ihlalinin ulusal federasyona bildirilmesinin ardından 14 gün içinde yargılama süreci başlar, bunun üzerine 20 gün içerisinde yargılama tamamlanır ve gerekçeli karar 10 gün içinde ilgili taraflara bildirilir¹⁹⁰.

¹⁸⁸ CAS, 2004 / A / 718.

¹⁸⁹ WADA Code, Article 7.9.

¹⁹⁰ TDMT madde 8.3.

- Sporcunun B numunesinin de incelenmesini talep etme hakkı vardır. Yaygın kanının¹⁹¹ aksine sporcunun, kendisine numune analizinin sonucunda aykırı analitik bulgunun tespit edildiğinin bildirilmesinden sonra ihlali kabul etmesi doğrudan bir ceza indirimini sağlamamaktadır.
- Sporcu B numunesinin incelenmesini talep ederse, kendisinin veya bir temsilcisinin B numunesinin analizi esnasında uluslararası standartlara uyulup uyulmadığının denetlenmesi için hazır bulunma hakkı vardır¹⁹². İhlali gerçekleştirdiği iddiasıyla yargılanan kişinin, masrafları kendi üzerinde olmak üzere yargı kurulu önünde bir vekille kendisini temsil ettirme hakkı vardır.
- Kişinin, hakkındaki iddialara cevap verme hakkı vardır. Bu kapsamda kişi iddiaları reddedebileceği gibi, iddiaların bir kısmını veya tamamını da kabul edebilir. Aynı zamanda neden ceza indirim sebebi uygulanması gerektiğini de açıklayabilir.
- Kişi lehine delil sunabilir, bu kapsamda yazılı delil veya tanık gibi delillerini bildirebilir¹⁹³.
- Kişinin hakkında hüküm verildikten sonra kararı temyiz etme imkanı vardır. Temyiz mercii ve yöntemi kararda belirtilir¹⁹⁴.

5. Duruşmalar

Bir doping yargılaması çerçevesinde taraflar adil bir duruşmada dinlenebilir, ancak sporcunun duruşmadan açıkça feragat ettiği veya dopinge mücadele kuruluşunun kendisine isnat ettiği ihlale süresi içinde cevap vermediği durumlarda duruşma yapılmadan karar verilmektedir. Eğer isnat edilen doping ihlali yakın zamandaki bir müsabaka ile ilgili ise veya sporcu hakkında verilmiş bir tedbir kararı varsa bu durumda duruşmalar acele usule göre yapılır¹⁹⁵.

¹⁹¹ ERKİNER, Kısmet, “Diana Taurasi Olayından Ders Çıkarmak” <http://www.sporhukuku.org/dosyalar/Diana-Taurasi.pdf> (Erişim tarihi 16.05.2017). Yazara göre ülkemizde sporcular, sporcuların velileri, kulüp yöneticileri hatta federasyon yöneticileri dâhil birçok kişi “B” numunesinin açılmasını talep etmemenin cezada indirim uygulanması için bir neden olduğu konusunda bir yanlış algı içerisindedir.

¹⁹² WADA Code, Article 7.3.

¹⁹³ TDMT 8.2.

¹⁹⁴ WADA Code, Article 13.5.

¹⁹⁵ WADA Code, Article 7.9.

Duruşmalar adil ve tarafsız olmak zorundadır. Duruşmada verilen veya duruşma yapılmadan verilen kararlar ile gerekçeleri ve temyiz hakkı sporcuya bildirilir, ardından duruşmaların sonuçları kamuya açıklanır¹⁹⁶. Adil yargılanmanın kapsamı tarafların sadece duruşmada dinlenilmesiyle sınırlı değildir, bu kapsamda taraflar yargılamada karşı tarafın sunduğu delilleri usul kurallarına riayet etmek suretiyle çürütme imkanına sahiptirler.

Kimi durumlarda yerel organlarda yargılama yapılması ve sonrasında bunun CAS nezdinde temyiz edilmesi çok önemli görülebilir. Ancak bazı durumlarda ise sporcunun, yargılamaya yetkili dopingle mücadele kuruluşunun ve WADA'nın onay vermesi durumunda yapılacak birden fazla yargılamanın masraflarından kurtulmak adına CAS nezdinde yalnızca tek bir duruşma yapılarak duruşma aşaması neticelendirilebilir. Bunun için tüm tarafların onayı ve tarafların CAS önünde yapılacak duruşmada hazır bulunması için gerekli şartların sağlanması gerekmektedir¹⁹⁷.

6. İhlalin ve Kastın Belirlenmesinde İspat Yükü

Bir doping ihlalinin gerçekleştiği konusunda ispat yükü ilgili dopingle mücadele kuruluşundadır. Bir doping ihlalinin varlığından söz edebilmek için dopingle mücadele kuruluşu, yargılamayı yapan kurulu ihlalin ağırlığı da göz önünde bulundurularak “rahatlıkla ikna etmelidir”¹⁹⁸. Bu durumda ispatın kalitesi “bir olasılık dengesinden daha önemli, ancak makul şüphenin ötesindeki bir kanıttan daha önemsizdir”¹⁹⁹. CAS'ın kökleşmiş yorumuna göre bir doping ihlalinin bahsedilebilmesi için gereken ispat seviyesi; “yüksektir”. Bu standart “ceza hukuku standartlarının altında” ancak “medeni hukuk standartlarının üzerinde” olmalıdır²⁰⁰.

Ceza hukukunda bir suç işlediği iddiasıyla yargılanan kişi hakkında ceza verilebilmesi için, kişinin suçu işlediğine dair %100 kanaat oluşması gerekir. Eğer ki bu koşul yerine gelmiyorsa, yani hâkim kişi hakkındaki mevcut bir şüpheyi yenemiyorsa bu durumda sanığın beraat etmesi gerekir²⁰¹. Bu bağlamda, dopinge ilişkin bir yargılamada sporcunun veya diğer bir kişinin ihlali gerçekleştirdiğine dair %100 kanaat oluşmasa dahi kişi hakkında ihlali gerçekleştirdiği

¹⁹⁶ WADA Code, Article 8.

¹⁹⁷ WADA Code, Article 8.5.

¹⁹⁸ WADA Code, Article 3.1.

¹⁹⁹ TDMT Madde 3.1.

²⁰⁰ CAS 98/208.

²⁰¹ ÜNVER, Yener, HAKERİ, Hakan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara: Adalet Yayınevi, 9. Basım, 2014, s. 62.

konusunda “güçlü kanının” varlığı ceza tayini için yeterlidir. Bir diğer deyişle, kişinin ihlale neden olduğu kesin olarak ispatlanamasa dahi yüksek oranda şüphenin bulunması kişiye uygun görülen cezanın tatbiki için yeterlidir. Dolayısıyla ceza hukukunun en temel ilkelerinden biri olan “şüpheden sanık yararlanır” ilkesinin doping yargılamasında uygulanan bir hukuk ilkesi olduğunu söylemek mümkün değildir²⁰².

Dopingle mücadele kuruluşunun bir ihlalin varlığını ispatlaması halinde bu durumun aksini kanıtlama veya gerçekleşen ihlalde neden ceza indirimini uygulanması gerektiğini ortaya koyma yükü ise ihlali gerçekleştirmiş olan sporcu veya diğer kişidedir. Bu durumda sporcunun ispat yükü dopingle mücadele kuruluşunun ispat yüküne göre daha hafiftir, ancak yine de kişinin makul oranda iddiasını ispatlaması aranmaktadır²⁰³.

7. İspat Yöntemi Ve Karineler

WADA tarafından akreditasyon verilmiş olan laboratuvarlarda incelenen numune analizi sonuçlarının bu konudaki uluslararası standartlara uygun yapıldığı varsayılır. Bu yüzden böyle bir analizin varlığı halinde uluslararası standartlara uyulmadığı ve bu analizin yargılamaya delil olamayacağını ispat etme yükü, ihlal tespit edilen numunenin sahibi sporcudur. Ne var ki numune analizinde uluslararası standartlara uyulmamasının da analizin sonucunu etkileyebilecek derecede önemli olduğunun da ispatlanmış olması gerekir. Bir diğer deyişle, standartlardan küçük sapmalar tek başına analizin hatalı olduğuna delalet etmez. Sporcu veya diğer kişi bu sapmanın önemli olduğunu ispat edebildiği takdirde, söz konusu sapmanın analiz sonuçlarında bir hataya sebep olmadığını ispat yükü ise dopingle mücadele kuruluşuna geçmektedir²⁰⁴.

Bu doğrultuda CAS verdiği bir kararda; bir numunenin yazın oda sıcaklığında, uygun dondurulma koşulları sağlanmadan, yani numunenin uluslararası standartlardan açıkça saparak bekletilmesi durumunda dahi numunede tespit edilen steroid maddesinin eksojen olarak alınmadan numune analizinde saptanan seviyede yüksek çıkmasının mümkün olmayacağı tespit

²⁰² CAS 2001/A/317.

²⁰³WADA Code, Article 3.1 – 10.

²⁰⁴WADA Code, Article 3.2.

edilerek analiz sonuçlarının sporcunun doping ihlali gerçekleştirdiğine yeterli delil olacağına hükmetmiştir²⁰⁵.

Görüldüğü üzere, numune analizinin pozitif çıktığı durumlarda karine olarak sporcunun yasaklı maddeyi kullandığı ve bu maddenin sporcunun metabolizmasına girmesinde kusurlu olduğu kabul edilir. Bu husus yargı kararlarında “*prima facie*” “*ilk görünüş*” ilkesi olarak adlandırılmıştır²⁰⁶. Bununla birlikte, *prima facie* delili sadece bir karinedir. Sporcu kendini savunabilir ve bu karineyi söz konusu maddenin uygulanmasının ya da kullanılmasının başkaca bir sebepten kaynaklandığını ispatlayarak çürütebilir. Sporcu bu maddenin vücuduna bir besin maddesinden bulaştığını ya da et gibi mikrop taşıyabilen bir yemekten geçtiğini ileri sürebilir. Ancak *prima facie* karinesini çürütmedeki kurallar oldukça katıdır. Madde bulgusunun başka bir sebepten dolayı var olabileceği iddiası veya savı tek başına yeterli değildir²⁰⁷, ortaya konan deliller söz konusu iddiayı destekler nitelikte olmalıdır²⁰⁸.

Doping ihlalinin gerçekleşmesi esnasında ihlale konu olan yasaklı madde tanımlanmış maddeler sınıfına girmiyorsa kişinin ihlalin gerçekleşmesinde kasıtlı olduğu varsayılır. Bir diğer deyişle, ihlale konu olan madde tanımlanmış maddeler sınıfına girmeyen bir madde ise karine olarak kişinin ihlali kasıtlı olarak gerçekleştirdiği kabul edilir²⁰⁹.

Yalnızca müsabaka esnasında kullanımı yasak olan bir madde sporcunun numunesinde tespit edilerek doping ihlali oluşmuşsa; söz konusu madde tanımlanmış madde sınıfında ise ve sporcunun bu maddeyi müsabaka dışında aldığı kanıtlanırsa sporcu kasıtlı davranmamış sayılır.

Yalnızca müsabaka esnasında kullanımı yasak olan bir madde sporcunun numunesinde tespit edilerek doping ihlali oluşmuşsa ve söz konusu madde de tanımlanmış madde sınıfına girmiyorsa, sporcunun ancak maddeyi sportif performans dışındaki bir amaçla kullandığını ispat etmesi halinde kasıtlı davranmadığı kabul edilir²¹⁰.

²⁰⁵ CAS 2001/A/337.

²⁰⁶ CAS 2003/A/455.

²⁰⁷ VIEWEG, s.226-227.

²⁰⁸ Bu konuda örnek: CAS 2009/A/1926, Sporcu sakatlığı sebebiyle çekildiği bir turnuvanın ardından doping kontrolüne girmiştir ve numunesinde çok az miktarda kokain maddesi bulunmuştur. Sporcu açıklamasında turnuvadan çekilme kararının ardından gece eğlenmek için dışarı çıktığını ve gittiği mekanda tanıştığı bir kadınla öpüştüğünü, kokain maddesinin vücuduna bu şekilde girmiş olabileceğini iddia etmiştir. CAS kararında sporcunun sunduğu delillerin iddiaları destekler nitelikte olduğuna kanaat getirmiş ve olayın sporcunun iddia ettiği şekilde gerçekleşmiş olma ihtimalinin diğer ihtimallerden daha yüksek olduğuna kanaat getirmiş ve cezayı kaldırmıştır.

²⁰⁹WADA Code, Article 10.2.1.

²¹⁰WADA Code, Article 10.2.3.

Bir numune analizinin var olmadığı durumlarda ise ispat güvenilir herhangi bir yöntemle yapılabilir. Buna sporcunun ikrarı, tanık veya benzeri ispat yöntemleri dahildir²¹¹. Özellikle doping kontrol görevlilerinin raporları ve tanıklıkları doping yargılamasında çok önemli bir yere sahiptir. Görevlilerin numune alımı esnasında tuttıkları raporlar, yaşanan aykırılıkları rapor ettikleri, e-mail, mesaj, telefon görüşmeleri yargı kurulları için birinci dereceden delil olarak yerini almaktadır. Eğer doping kontrol görevlisinin raporları hatalı, yanıltıcı olarak beyan ettiğine dair delil veya bu konuda bir şüphe yoksa söz konusu raporlar doğru kabul edilmekte ve aksinin ispatlanması sporcudan beklenmektedir. Öyle ki doping kontrol görevlilerinin anlatımları hatta yaşananlara dair sübjektif yorumları da verilen kararlara esas teşkil edebilmektedir. Kimi zaman yargı kurulları doping kontrol görevlilerine yazılı ve sözlü şekilde detaylı sorular yönelterek yaşanan olayları, sporcunun ihlal oluşturduğu iddia edilen eylemlerini, sergilediği şüpheli davranışları açıklamalarını talep etmektedir²¹².

CAS, önüne gelen bir dosyada doping kontrol görevlisinin, sporcunun numune vermekten kaçındığını rapor etmesi, buna karşılık sporcunun aslında doping kontrol görevlisinin gördüğü kişinin kendisi değil, kayınbiraderi olduğunu iddia etmesi karşısında, *“bu iki kişinin yan yana durduklarında aradaki fiziksel farkın birinin diğeri ile karıştırılmasına müsaade etmeyecek kadar büyük”* olmasını, ayrıca *“eğer sporcu doğru söylüyorsa o zaman kayınbiraderi gelip yüzünü göstererek iddiasını çok daha kolay şekilde ispatlayabilirdi”* şeklindeki mantıksal çıkarımları da ispat aracı olarak kabul etmiştir²¹³.

²¹¹WADA Code, Article 3.2.

²¹² CAS 2016/O/4702, Kararın büyük bir kısmını doping kontrol görevlisinin raporları ve yöneltilen sorulara verdiği yanıtlar oluşturmaktadır.

²¹³ CAS 2015/A/4163, Olayda doping kontrol görevlileri müsabaka dışı numune alımı için sporcunun evine gitmişlerdir. Kapıyı sporcunun eşi açmıştır. Görevliler kendilerini tanıtarak sporcudan müsabaka dışı numune almak istedikleri belirtmişlerdir. Doping kontrol görevlisinin raporuna göre, sporcu önce kapıya gelmiş ve “bir dakika lütfen” demiş ancak aradan saatler geçmesine ve çeşitli defalar uyarılmasına rağmen sporcu tekrar görünmemiştir. Doping kontrol görevlilerinin ısrarı karşısında sporcunun eşinin görevlileri polis çağırmakla tehdit etmesi üzerine görevliler olay yerinden ayrılmış ve sporcunun numune vermekten kaçındığını rapor etmişlerdir. Sporcu ise olay esnasında evde bulunmadığını, dolayısıyla görevlilerin kendisini hiç görmediğini, evde gördükleri kişinin kendisi değil kayınbiraderi olduğunu iddia etmiştir. Numune vermeyi reddettiği iddia edilen kişi bir sualtı polo sporcusudur ve yaptığı sporun niteliği gereği fiziksel olarak oldukça iri yapılıdır. CAS söz konusu kişilerin arasındaki fiziksel yapı farkının karanlıkta dahi karıştırılmayacak kadar büyük olduğunu, eğer sporcunun iddiaları doğruysa o anda orada bulunan kayınbiraderin görevlilere bir kez daha görünüp durumu açıklayabilecekken bunu yapmamış olmasının sporcunun doğru söylemediğine delalet ettiğini tespit ederek doping kontrol görevlisinin raporuna riayet etmiştir.

Özellikle dopingden ceza alan sporcuların kendilerini yasaklı madde kullanmaya zorlayan antrenör ve diğer sporcu destek personelinin eylemlerine dair tanıklıkları da doping yargılamasında sıklıkla kullanılan bir ispat yöntemi olmuştur²¹⁴.

Dopinge dair numune analizleri aynı zamanda ciddi bir tıbbi analiz ve bilgi gerektirmektedir. Bu yüzden yargı kurulları ihlalin gerçekleştiğine ilişkin ispat standardının yerine getirebilmesi amacıyla dopinge mücadele kuruluşlarından veya dışarıdan uzman bir kişiyi analiz sonuçlarını açıklamak üzere görevlendirebilir²¹⁵.

8. Kastın ve Kusurun Tanımı

Bir doping ihlalinde “kasıt” hile yapan sporcu veya diğer kişileri ifade eder. Bu durumda kişinin bir doping ihlali gerçekleşeceğini bilerek hareket etmesi veya bir ihlale neden olacağı konusunda güçlü bir ihtimal olduğunu bilmesine rağmen ihmalin gerçekleşmemesini sağlamak için gerekli tedbiri almamış olması gerekir²¹⁶.

Bu hususta dikkat edilmesi ve belirlenmesi gereken en önemli husus kastın yöneldiği amaç değil, eylemdir. Yani, sporcunun yasaklı maddeyi kullanırken söz konusu maddenin yasaklı bir madde olduğunu biliyor olması sporcunun kasıtlı davranışını tespit etmek için yeterlidir. Bu durumda sporcunun gerçekten haksız bir şekilde sportif performansını artırma amacı gütmeyeceğini ispatlaması dahi kasıtlı davranmadığı anlamına gelmez. CAS’ın WADA kodunun 2015 versiyonunun uygulamasının ve doping ihlallerinde kastın anlaşılması için çok açıklayıcı bulduğumuz kararı özetle aşağıdaki gibidir²¹⁷.

“Sporcu, TFF TAKİ Kuruluna yasaklılar listesindeki bir madde için bir TAKİ başvurusu yapmıştır. TAKİ Komisyonu sporcunun başvurusunu reddetmiş ve sporcuya bu maddenin numunesinde saptanması halinde doping ihlali gerçekleştirmiş olması sebebiyle disiplin soruşturmasına maruz kalabileceğini bildirmiştir. Sonrasında sporcudan müsabaka içi numune alınmış ve numunesinin analizinde söz konusu yasaklı madde saptanmıştır. Bu sebeple sporcuya TFF Disiplin Kurulu tarafından 6 ay spordan men cezası verilmiştir. Sporcu karara Tahkim Kurulu önünde itiraz etmiş, tahkim kurulu kararı onamıştır. Ancak karar WADA tarafından CAS önüne götürülmüştür. CAS’ın yorumuna göre somut olayda sporcunun,

²¹⁴ CAS 2016/O/4504.

²¹⁵ CAS 2013/A/3080.

²¹⁶ WADA Code, Article 10.2.3.

²¹⁷ CAS 2016/A/4512.

metabolizmasına aldığı maddenin yasaklı madde sınıfına giren bir madde olduğunu bildiği şüphesizdir. Öyleyse sporcunun maddeyi gerçekten tedavi amaçla kullanmasının bir önemi yoktur. Bu sebeple sporcuya verilecek ceza, ihlalinin kasıtlı gerçekleştirilmiş olmasına dayanılarak 4 yıl spordan men cezası olmalıdır.”

Ceza hukukunun genel ilkelerine göre kastın varlığından bahsedebilmek için kişinin “fiili gerçekleştirmeye yönelen iradesinde sonucu: 1. düşünmesi ve öngörmesi, 2. İstemesi” gereklidir²¹⁸. Doping yargılamasında ise, ceza hukuku genel ilkelerinden farklı olarak doping ihlaline ilişkin kastın belirlenmesinde sporcunun sonuca değil, eyleme dair bilgisi ve isteği göz önüne alınmaktadır.

Buna karşılık bu durumun hukukun genel ilkeleriyle uyumlu olmadığı, kişilerin aslen performans artırma amacı taşımadığını ispat etmesine rağmen eylemlerinin “kasten doping yapma” olarak tanımlanmasının tutarlı olmadığı ve doping eylemini cezalandırmadığı da savunulmuştur²¹⁹.

Doping ihlalleri bakımından kusur için ayrıca bir tanım yapılmamıştır. Kanaatimizce kasıtlı gerçekleştirilmediğine kanaat getirilen ihlallerde sporcu veya diğer kişilerin kusurlu davranışlarıyla ihlali gerçekleştirmiş oldukları sonucuna ulaşılması gerektiğini söylemek yanlış olmaz.

WADA'nın kastın belirlenmesi konusundaki yorumu ve düzenlemeleri yıllar içinde değişikliğe uğramıştır. 2003 yılında yayınlanan ilk WADA kodunda sporcunun kastı veya kusurlu hareketi ile ihlali gerçekleştirmesi arasında bir fark gözetilmezken, sporcunun gerçekleştirdiği ihlal sayısına göre artan bir ceza sistemi ön görülmüştür. 2009 yılında yenilenen kodda da benzer bir sistem öngörülmüş, ancak ihlallerin her biri içinde cezalar belirlendikten sonra bu temel cezada ihlali gerçekleştiren kişinin kusurunun ağırlığı veya kişinin eylemlerinin kasta yöneldiği gözetilerek yargı kurullarına cezada artırım yapma imkânı tanınmıştır. Bu durumun bir sonucu olarak 2009 yılından, kodun tekrar düzenlendiği 2015 yılına kadar olan süreçteki kararlarda, ihlali gerçekleştiren kişinin kusurunun ağırlığı saptanarak takdir hakkı

²¹⁸ MAHMUTOĞLU, Fatih Selami, KARADENİZ, Serra, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler Şerhi*, İstanbul: Beta Basım, 2017, s. 272 -273.

²¹⁹ AMOS, Anne. “İstemsiz Doping Kullanımı Ve Wada Kuralları: Artık Grip Olan Bir Sporcu Rahat Nefes Alabilecek Mi?” Çev: ÖZGÜNDÜZ Doruk. Ankara Barosu Yayınları Av. İsmail İnan Armağanı. 2013 s. 671-704

çerçevesinde cezada artırım yapmanın gerekli olup olmadığı tartışmaları sıkça yapılmak zorunda kalınmıştır²²⁰.

2015 yılına gelindiğinde ise WADA kodunun 2.4, 2.7 ve 2.8 maddelerinde belirtilen ihlaller hariç diğer ihlallerde kasıtlı gerçekleştirilen ihlaller ile kusurlu gerçekleştirilen ihlaller birbirinden ayrılmıştır. Yani ceza yargılamasında olduğu gibi veya kodun 2009 versiyonunda olduğu gibi bir temel ceza belirlenmesi ve sonrasında bu ceza üzerinden kişinin kusur oranına göre cezada artırım yapılması yöntemi terk edilmiş, temel cezanın 2 yıl veya 4 yıl spordan men cezası olacağı kesin olarak belirlenmiştir. Böylece yargı kurullarına ihlali gerçekleştiren kişinin kusur oranının belirlenmesi ve buna göre cezanın artırılması yönünde takdir hakkı da bırakılmamıştır.

9. Cezada İndirim Sebepleri

Cezaların tayini için uygulanan yöntemler ile cezada indirim sebeplerinin uygulanması yıllar içinde değişiklikler göstermiştir. Kodun ilk versiyonu olan 2003 yılındaki düzenlemeye göre sporcunun numunesinde yasaklı bir madde, metaboliti veya belirtisinin bulunması durumunda ceza 2 yıl spordan men cezası olarak belirlenmiş ise de, sporcunun performans artırma amacının bulunmadığının tespit edilmesi ve ihlale tanımlanmış bir maddenin neden olmuş olması durumunda, ilk ihlal için sporcunun ihlalinin ağırlığına göre en fazla 1 yıl spordan men cezası öngörülmekteydi²²¹.

Kodun 2009 yılında yayınlanan versiyonda ise yasaklı madde kullanımına ilişkin ceza 2 yıl spordan men cezası olarak öngörülmüş, ancak sporcunun yasaklı maddeyi metabolizmasına nasıl aldığını açıklaması durumunda sporcunun kusurunun ağırlığı belirlenerek temel cezada indirim uygulanması yöntemi tercih edilmiştir²²². Buna göre sporcunun; bariz kusurunun bulunduğu durumlarda ceza 16 - 24 ay, normal kusurunun bulunduğu durumlarda 8 - 16 ay, hafif kusurunun bulunduğu durumlarda ise 0 - 8 ay spordan men cezası alması gerektiğine ilişkin kabul CAS kararlarında istikrarlı şekilde uygulanmıştır. Kusurun ağırlığı belirlenirken sporcunun yaşı ve deneyimi, sporcuya etki eden çevresel ve dile bağlı koşullar, sporcunun doping konusundaki bilgisi ve deneyimi, ihlale neden olan maddenin daha önce sorunsuz şekilde kullanılmış olması, söz konusu maddenin içeriğinin sporcu

²²⁰ Bu konuda örnek, CAS 2013/A/3080 - CAS 2012/A/2773.

²²¹ WADA Code, 2003 Versiyonu, Article 10.

²²² WADA Code, 2009 Versiyonu, Article 10.4.

tarafından kontrol edilmiş olması, sporcunun psikolojik durumu, sporcunun kabul edilebilir hataları gibi sebepler göz önüne alınmaktaydı²²³. Sonrasında ise diğer sebepler gözetilerek belirlenen temel cezadan indirim yapılması mümkün görülmekteydi.

Kodun güncel olarak uygulanmakta olan 2015 versiyonunda ise kodun önceki versiyonlarında uygulanan temel cezadan daha az cezanın belirlenmesine sebep olan unsurları teşkil eden sporcudan ve çevresel koşullardan kaynaklanan sebeplerin uygulanması yönteminden vazgeçilerek, sporcunun yalnızca ihlali gerçekleştirilmesinde kasıtlı veya kusurlu davranışının tespit edilmesi ve buna bağlı olarak temel cezanın belirlenmesi uygulamasına geçilmiştir. Sonrasında ise aşağıda açıklanan ihtimallerin bulunması durumunda cezada indirim uygulanmaktadır.

9.1 İhmal veya Kusurun Bulunmaması

Sporcunun veya diğer kişinin bir doping ihlalinin gerçekleşmesinde hiçbir şekilde ihmal veya kusurunun dahi bulunmadığını ispatlaması durumunda sporcuya ileriye dönük olarak bir yaptırım uygulanmaz²²⁴.

Ne var ki, bu ihtimalin uygulanması çok istisnai durumlarda mümkündür. Sporcunun gerçekten üzerine düşen bütün sorumlulukları yerine getirdiği, ancak buna rağmen yasaklı bir maddenin vücuduna girmesi durumunda bu indirim sebebi uygulanabilmektedir.

Sporcunun yanlış etiketlenmiş bir ürünü veya yasaklı madde bulaşmış²²⁵ (*kontamine ürün, contaminated product*) bir besin takviyesini alması bu koşulun uygulanması için yeterli değildir, çünkü sporcular vücutlarına giren tüm maddelerden sorumludurlar. Ayrıca böylesi bir yorum suistimale açık olacağını söylemek mümkündür. Sporcuların bir doktor tarafından önerilen bir ürünü kullanmış olmaları da bu madde kapsamında ceza indirimi uygulanması için yeterli değildir. Sporcular tavsiye alacakları uzman doktoru seçmek konusunda da sorumludurlar²²⁶. CAS'ın da görüşü bu yöndedir, zira sporcunun doping konusunda üzerine düşen görevi yerine getirmekten imtina ederek bu sorumluluğu başkasına vermesi de sporcu

²²³ Bu konuda örnek CAS 2013/A/3327.

²²⁴ WADA Code, Article 10.4.

²²⁵ WADA kodunda ‘contaminated product’ olarak geçen bu ibare TDMT’de ‘bulaşık ürün’ olarak kullanılmıştır. Başka kaynaklarda ‘kirlenmiş ürün’ olarak da kullanılmıştır. Türkçede hali hazırda kontaminasyon ve kontamine atık kelimeleri kullanılmaktadır. WADA kodu açıklamasına göre bu kelime; prospektüsünden veya ürünle ilgili yeterli bir internet araması yapıldığı takdirde yasaklı madde içerdiği anlaşılabilen bir ürünü ifade etmektedir.

²²⁶ CAS 2002/A/385.

için başka bir sorumluluk yaratmaktadır. Bir başka deyişle, sporcunun doping konusunda başka bir 3. kişiye güvenmiş olması ihtimali kapsamında ihlal gerçekleştiği takdirde sorumluluk 3. kişiye değil sporcuya aittir²²⁷. Öyle ki sporcunun ailesi, antrenörü veya yakın çevresi tarafından sabote edilmiş olması dahi sporcunun hata veya kusurunun bulunmadığı anlamına gelmemektedir, çünkü sporcuların yiyecek ve içeceklerine müdahale edebilecek kişileri de doğru seçme yükümlülüğü vardır. Ancak bu sabotajın sporcunun rekabet içerisinde olduğu başka bir sporcu tarafından gerçekleştirilmesi gibi durumlarda bahsi geçen cezada indirim sebebi uygulanabilir²²⁸.

9.2 Bariz İhmal veya Bariz Kusurun Olmaması

Doping ihlaline neden olan kişinin gerçekleşen ihlalde bariz ihmal veya kusurunun bulunmadığını ispatlaması halinde verilecek ceza kişinin hata veya kusur derecesine göre yarı oranına kadar indirilebilir. Bu durumda ömür boyu spordan men cezası öngörülen ihlaller için ise ceza 8 yıla kadar indirilebilmektedir²²⁹.

Bir önceki madde başlığında açıklanmış olduğu üzere, sporcunun kullanmış olduğu yasaklı madde içeren bir ürünü kendisine bir doktor veya herhangi bir sporcu destek personelinin önermiş olması, kendi ekibinde bulunan bir doktor veya sporcu destek personelinin kendisini sabote etmek amacıyla bu maddeyi sporcuya vermesi durumunda, sporcunun da ihmal derecesi gözetilerek sporcunun bariz ihmalinin veya bariz kusurunun olmadığına karar verilerek cezada indirim uygulanabilir.

CAS'ın kararlarındaki istikrarlı yorumuna göre bariz ihmal veya bariz kusurun bulunmaması sebebiyle cezada indirim uygulanması gereken durumlarda ihlali gerçekleştiren kişinin bir miktar kusuru vardır. Dolayısıyla kişinin üzerine düşen azami dikkati göstermemiş olması bu indirim sebebinin uygulanmaması gerektiği anlamına gelmez. Bu konuda dikkat seviyesinin belirlenmesi için koyulan parametre çok yüksek olmamalıdır, yani kişi her risk ihtimalini ve tehlikeyi araştırmamış olsa bile bariz hata veya bariz kusurun olmaması sebebiyle cezada indirim uygulanabilir. Aksi bir yorumun kabul edilmesi söz konusu cezada indirim sebebinin uygulanmasını imkânsız kılacaktır. Özellikle üst düzey müsabakalarda yarışan sporcuların sürekli antrenman yapmak ve uluslararası birçok müsabaka ile aktiviteye katılmakla

²²⁷ CAS 2016/A/4643.

²²⁸ WADA Code, Article 10.4 Comment.

²²⁹ WADA Code, Article 10.5.2.

yükümlü olan kişiler olduğu açıktır. Bu yüzden bulunduğu yer bilgisi verilerini güncelleme, yasaklı maddeler listesindeki değişiklikleri takip etme, besin takviyesi ve ilaçların kullanımı gibi konularda 3. kişilerden destek almaları kabul edilebilir bir durumdur. Ancak seçilen kişilerin konusunda uzman kişiler olup olmaması ve bu kişilere sporcu tarafından özenli şekilde talimat verilmemesi gibi durumlar sporcunun kusur oranını arttırmakta, dolayısıyla uygulanacak ceza indiriminin azalmasına sebep olmaktadır²³⁰.

Kodun 2015'ten önceki versiyonları için sporcuların yasaklı maddeleri uzman doktorların tavsiyesi doğrultusunda kullanmış olması ciddi bir ceza indirimi olarak görülmekteyken, 2015'te getirilen yeni düzenlemeler doktor tavsiyesi ışığında alınan maddelerde dahi yapılan ceza indirimlerini kısıtlı tutmaktadır. Bunun yanında CAS'ın sporcuların yasaklı maddeleri tedavi amacıyla kullanmalarının ek besin takviyesi amacıyla kullanmalarına göre daha kabul edilebilir bir gerekçe olarak gördüğü söylenebilir²³¹.

a) Bulaşık Ürünün Saptanması Halinde Uygulanacak Ceza İndirimi

Yaşanan doping ihlaline bir bulaşık ürünün neden olması halinde kişiye verilecek ceza en fazla 2 yıl spordan men cezası olabilir. İhlali gerçekleştiren kişinin kusur derecesine göre ceza iki yıldan daha az olabileceği gibi, kişiye hiç ceza da verilmeyebilir²³².

b) İhlale Tanımlanmış Maddenin Neden Olması Halinde Uygulanacak Ceza İndirimi

Gerçekleşen doping ihlaline tanımlanmış bir maddenin neden olması halinde kişiye verilecek ceza en fazla 2 yıl spordan men cezası olabilir. İhlali gerçekleştiren kişinin kusur derecesine göre ceza iki yıldan daha az olabileceği gibi, kişiye hiç ceza verilmemesi de mümkündür²³³.

²³⁰ CAS 2016/A/4643.

²³¹ AMOS, s. 685

²³² WADA Code, Article 10.5.1.2.

²³³ WADA Code, Article 10.5.1.1.

9.3. Yaşanmış Olan Doping İhlallerinin Ortaya Çıkartılmasına Yardımcı Olmak.

9.3.1. Yargılama Sonuçlanmadan Önce

Doping ihlali sebebiyle ceza alan bir sporcu veya diğer kişi, temyiz aşaması tamamlanmadan veya temyize başvurma süresi sona ermeden önce başka bir kişi tarafından işlenmiş bir doping ihlalinin ortaya çıkması için somut destek sağlarsa, sağlanan desteğin ciddiyetine göre belirlenen cezanın $\frac{3}{4}$ oranına kadar olan kısım askıya alınabilir. Eğer kişinin alacağı ceza ömür boyu spordan men cezası ise ceza 8 yıla kadar indirilebilir. Ancak kişinin cezasının askıya aldığı süre boyunca ilgili dopingle mücadele kuruluşları ile işbirliği yapması gerekmektedir, aksi takdirde sporcunun askıya alınan cezası yeniden infaz edilebilecektir²³⁴.

9.3.2. Yargılama Sonuçlandıktan Sonra Cezada İndirim Uygulanması

Sporcu veya diğer kişinin doping ihlali sebebiyle aldığı cezanın kesinleşmesinden sonra sporcu veya diğer kişinin başvurusu üzerine WADA, kişilerin başka doping ihlallerinin ortaya çıkartılması için destek vermesi halinde, cezalarının bir kısmının veya tamamının askıya alınmasını, hatta sporculara verilen para ödüllерinin geri alınmamasını dahi kabul edebilir. WADA'nın vereceği bu yöndeki kararlara başka dopingle mücadele kuruluşları tarafından itiraz edilemez²³⁵.

WADA, doping ihlallerinin ortaya çıkarılması için ihlale karışan kişilerin işbirliği yapmasını ve somut destek vermesini temiz sporun sağlanabilmesi bakımından önemli görmektedir. Bu nedenle işbirliği yapan sporcu, sporcu destek personeli ve diğer kişilerin verdiği somut destek, uygulanan yaptırımların hafifletilmesi yoluyla ödüllendirilmektedir²³⁶.

9.4. Sporcunun İtirafı Nedeniyle Cezada İndirim Yapılması

Bir sporcunun WADA Kodu madde 2.1 kapsamında giren bir ihlal için doping testinin yapılmasından önce, diğer ihlaller bakımından ise sporcu veya diğer kişiye yaptığı ihlal konusunda bildirim yapılmasından önce, kişinin eylemini itiraf etmesi durumunda ve itirafın

²³⁴ WADA Code, Article 10.6.1.1.

²³⁵ WADA Code, Article 10.6.1.2.

²³⁶ WADA Code, Article 10.6.1 comment.

yapıldığı anda güvenilir tek delilin bu itiraf olması halinde kişinin alacağı ceza yarı oranına kadar indirilir²³⁷.

Bir sporcunun numune vermeyi reddetmesi ve sporcu veya diğer kişinin doping kontrol işlemlerinin herhangi bir aşamasında hile yapması şeklinde gerçekleşen ihlallere dair öngörülen 4 yıllık spordan men cezasında, ihlalin kişiye bildirilmesinden hemen sonra kişinin eylemini kabul etmesi durumunda verilecek cezada, kişinin kusurunun ağırlığına göre 2 yıla kadar indirim yapılması mümkündür.

9.5. Cezada İndirim Öngören Yeni Hukuki Düzenlemeler Yapılması

“Failin lehine olan kanun geriye yürür” şeklinde bilinen, ceza kanunumuzda, bir suçun işlendiği tarihten sonra o suç hakkında cezada indirim yapılması halinde failin bu durumdan yararlanacağı²³⁸ ilkesinin bir benzeri, CAS tarafından eskiden beri uygulanmaktadır²³⁹. WADA kodu da bu ilke kapsamında cezada indirim uygulanabileceğini belirlemiştir²⁴⁰.

Buna göre bir sporcu veya diğer kişinin yargılanmakta olduğu esnada ilgili doping ihlali maddesi için belirlenen ceza yaptırımının azaltılmasını öngören yeni bir hukuki düzenleme önceki düzenlemenin yerini alırsa, bu durum sporcu veya diğer kişinin lehine olacağı için kişinin yargılamasına getirilen bu yeni hukuki düzenleme çerçevesinde devam edilecektir. Eğer ihlal maddesi tamamen kaldırılırsa o zaman kişinin eylemi bir ihlal olarak sayılmayacak ve ceza almayacaktır.

Aynı şekilde kişinin cezasının kesinleşmesinden sonra ve cezasının infazı esnasında ihlal için verilen cezaya karşılık takdir edilen cezanın azaltılması durumunda, sporcu tekrar yargılanmayı talep edebilecek ve cezasının yeni hukuki düzenlemelere göre uyarlanması isteyebilecektir.

²³⁷WADA Code, Article 10.6.2.

²³⁸ TCK M. 7 / 2.

²³⁹ CAS 2003/A/507.

²⁴⁰WADA Code, Article 25.2 - 25.3.

10. Doping İhlalinin Sonuçları

Çalışmamızın 2. bölümünde her bir ihlal için tek tek açıkladığımız ileriye dönük olarak belirlenen spordan men cezalarının dışında ihlalin gerçekleştiği veya ihlalden etkilenen müsabakalar için şu sonuçlar doğar:

10.1 Bireyler Üzerindeki Sonuçlar

Bir spor müsabakasında, müsabaka içinde gerçekleştirilen doping ihlali, sporcu hiçbir kusuru olmadığını ispatlasa dahi, doğrudan o müsabakada elde edilen sonucun iptal edilmesi, verilen para ödülünün, madalya ve sportif puanların geri alınması sonucunu doğurur²⁴¹. Bu durum doping yargılaması ve doping ihlallerine dair hukuk ilkeleri uyarınca ihlali gerçekleştiren kişinin kusursuz sorumluluğunun var olduğu kabulünden ileri gelmektedir. Doping yargılamasında “kusursuz sorumluluk”, eğer bir doping ihlali ortaya çıkarsa, kusurluluğu hesaba katmaksızın yaptırımın kaçınılmaz sonuç olduğu anlamına gelir²⁴². CAS’ın da içtihat yaratan eski bir kararındaki yorumu aynı yönde olmuştur. Buna göre, “Bir dopingle mücadele kuruluşunun sporcunun katıldığı bir müsabakada yasaklı bir maddenin etkisi altında olduğunu ispat ettiği durumlarda sporcunun kusuruna bakılmaksızın elde ettiği derece ve ödüllerin doğrudan iptal edilmesi kuralı sporun adaleti ve ilkelerinin bir sonucudur.” Bu kusursuz sorumluluk kuralı müsabakaya katılan tüm sporculara adil bir biçimde yarışma hakkının sağlanması için gerekli olan son derece temel bir ilkedir²⁴³. Buna rağmen doping hukukunda kusursuz sorumluluk ilkesinin uygulama alanı doktrinde kimi zaman eleştirilmiştir. İstisnai durumlar için getirilen kusursuz sorumluluk ilkelerinin cezaları azaltmak yerine artırması ve sporcuların kusurları bulunmamasına rağmen geçim kaynaklarının ellerinden alınmasının adil olmadığı belirtilmiştir²⁴⁴.

Müsabakanın kapsamı içinde kaldığı turnuva bakımından ise sporcunun elde ettiği diğer sonuçlar ile turnuvadan diskalifiye edilmesine ilişkin kararı turnuvanın yetkili kurulu verir. Sporcunun gerçekleşen doping ihlalinde hiçbir hatası veya kusuru bulunmadığını ispat etmesi durumunda, sporcunun turnuva kapsamında katıldığı diğer müsabakalar gerçekleşmiş olan söz konusu doping ihlalden etkilenmemişse bu sonuçlar iptal edilmez ve sporcu

²⁴¹WADA Code, Article 9.

²⁴²VIEWEG, s. 221-226.

²⁴³CAS 2001/A/317.

²⁴⁴AMOS, s. 695

turnuvanın tamamından diskalifiye edilmez. Örneğin *bir yüzme sporcusu 100 metre sırt üstü müsabakasındaki doping ihlalinde kusuru olmadığını ispatlarsa aynı turnuva kapsamındaki diğer dallarda, örneğin “100 metre kurbağalama” müsabakasında elde ettiği sonuçlar iptal edilmeyecektir. Sporcu doping ihlalinde hiçbir hatası veya kusuru bulunmadığını ihlalin derecesi ve turnuva içindeki diğer müsabakalarda verdiği doping numunelerinin negatif çıkması gibi unsurlar ile ispatlayabilecektir*²⁴⁵.

Numunesi müsabaka içinde alınan sporcunun söz konusu müsabakada aldığı sonuçlar ve ödüllerin yanı sıra, hakkında tedbir kararı verilmesinden veya hakkında ihlale dayalı ceza hükmü kesinleşmesinden önce katıldığı başka müsabakalar varsa, adalet ilkeleri aksini öngörmüyorsa, bu müsabakalarda alınan sonuçlar, madalya, para ödülü ve sportif puanlar da doğrudan iptal edilir²⁴⁶.

Ancak yasaklı madde kullanımında sporcunun kasıtlı davranmadığı, yani ihlalin kusur veya ihmale dayalı olarak gerçekleştiği ve maddenin etkisinin kısa süreli ve geçici olup tedbir kararı veya ceza tayinine dair karar verilen süredeki diğer müsabakalara etki etmediği durumlarda aradan geçen sürede elde edilen sonuçların iptal edilmemesi gerektiği hususu da CAS kararlarında yer almıştır²⁴⁷.

Kural olarak müsabaka dışında numune alımının gerçekleştiği durumlarda gerçekleşen doping ihlallerinde uygulanan cezalar ileriye dönük olarak sonuç doğurur. Ne var ki adalet ilkeleri göz önüne alındığında numune alımından önceki müsabakalardan da sonucu iptal edilmesi gerekenler olduğuna kanaat getirilirse, bu müsabakaların da sonuçları iptal edilebilecektir. Nitekim CAS konuya ilişkin bir kararında; müsabaka dışında numune vermesi için kendisine bildirim yapılan sporcunun numune vermeyi reddetmek suretiyle gerçekleştirdiği ihlalde, sporcudan bir “hedef doping testi” kapsamında söz konusu numunenin istendiği ve spesifik olarak bir müsabakada doping kullanıp kullanılmadığının öğrenilmesinin amaçlandığı ve bunun doğrudan müsabaka ile ilişkili olduğu kanaatine varılarak, ihlalin gerçekleşmesinden önceki bir müsabakanın sonucunu da iptal etmiştir²⁴⁸.

²⁴⁵ WADA Code, Article 10.1.

²⁴⁶ WADA Code, Article 10.8.

²⁴⁷ CAS 2013/A/3327.

²⁴⁸ CAS 2004/A/718. Olayda sporcu 2004 Atina Olimpiyatlarında atletizm çekiç atmada altın madalya kazanmıştır, müsabakasının ardından sporcudan numune alınmış ve testler negatif çıkmıştır, ancak test analizlerinde elde edilen bulgular uyarınca sporcunun vermiş olduğu numunenin sahte (başka kişilere ait) olduğuna dair ciddi şüphelerin bulunduğu belirtilerek sporcudan tekrar numune vermesi istenmiştir. Sporcunun kendisine yapılan hiçbir

Sporcuya verilen para ödülllerinin geri alınmasının yanı sıra, gerek ilk yargılamada ortaya çıkan gerekse CAS önünde yapılan yargılamalara ilişkin masraflar ihlali gerçekleştiren kişiye yüklenir²⁴⁹. Masrafların dışında dopingle mücadele kuruluşları tarafından ihlal gerçekleştiren kişilere yönelik para cezaları da öngörülebilir²⁵⁰.

Türkiye'deki bir dopingle mücadele kuruluşu tarafından yürütülen bir yargılamada, ihlali gerçekleştiren kişiye ortaya çıkan yargılama giderlerinin 5-10 katına kadar ve/veya 20.000 TL'ye kadar para cezası verilebilir²⁵¹. Para cezasından ayrı olarak, kişinin hata veya kusurunun bulunmaması ve bariz hata veya bariz kusurun bulunmaması sebebiyle ceza indirimi yapılmadan verilen doping ihlali cezalarının infazı sırasında ceza alan kişiye devlet tarafından yapılan mali yardımlar varsa bu mali yardımlar da durdurulur²⁵².

10.2 TAKIM SPORLARINA DÖNÜK YAPTIRIMLAR

Kural olarak takım sporlarında, doping testine giren sporculardan yalnızca birinin müsabaka içi yapılan bir doping kontrolünde doping ihlali gerçekleştirmesi tek başına takıma yaptırım uygulanması için yeterli değildir. Bir turnuva kapsamında takım üyelerinin birden fazlasının doping ihlali yaptığının tespit edilmesi durumunda ise yetkili dopingle mücadele kuruluşu tarafından takıma yönelik olarak hedefe yönelen doping kontrolleri uygulanır. Bu hedefe yönelen testlerin neticesinde takımın ikiden fazla sporcusunun doping ihlali gerçekleştirdiğinin tespit edilmesi durumunda sporculara bireysel olarak uygulanan yaptırımların yanı sıra takımlara yönelik olarak da verilen para ödülünün geri alınması, madalya ve sportif puanların geri alınması şeklindeki yaptırımlar uygulanır. Ayrıca takımın katıldığı turnuvayı düzenleyen kuruluş takımlara uygulanacak yaptırımlardaki kriterlerde daha katılaştırıcı / ağırlaştırıcı düzenlemeler getirebilir²⁵³.

IOC, olimpiyatlarda takım sporu olmamasına rağmen takım halinde yarışılan sporlarda (yüzmede ve atletizmdeki bayrak yarışları gibi) bir sporcunun dahi doping ihlali

çağrıya yanıt vermemesi ve belirlenen zaman ve yere gelerek numune vermemesi üzerine sporcuya doping ihlali sebebiyle ceza verilmiş ve olimpiyatlarda kazandığı madalya ve diğer ödüllerin tamamı geri alınmıştır.

²⁴⁹ WADA Code, Article 10.9.

²⁵⁰ WADA Code, Article 10.10.

²⁵¹ TDMT 10.10.

²⁵² TDMT 10.12.4.

²⁵³ WADA Code, Article 11.

gerçekleştirmesi durumunda para ödülünün, madalya ve puanların geri alınması yönündeki yaptırımın yarışan tüm takım üyelerine uygulanacağını düzenlemiştir²⁵⁴.

11. İctima Hükümleri ve Mükerrer İhlaller

Bir sporcu veya diğer kişinin ikinci kez bir doping ihlali gerçekleştirdiğinden bahsedebilmek için öncelikle kişiye gerçekleştirdiği ilk ihlale ilişkin uygun şekilde bildirim yapılmış olması veya bu bildirim yapılması için gerekli çabanın gösterilmiş olması gerekir. Bu bildirim yapılmasından veya bildirim amacıyla gerekli çabanın gösterilmesinden önce kişi tarafından gerçekleştirilen bütün doping ihlalleri tek fiil ve tek ihlal olarak ele alınır ve değerlendirme daha ağır yaptırımı olan ihlal üzerinden yapılır²⁵⁵. Bu durumda örneğin bir antrenörün doping ihlali gerçekleştirmek için yasaklı bir maddeyi satın alması, sonra da söz konusu maddeleri kullanması için sporcuya vermesi WADA kodunda düzenlenen 2.7 ve 2.8 maddelerince iki farklı ihlal oluşturacaktır, ancak bildirim yapılana kadar gerçekleşen eylemlerin tamamı tek bir eylem gibi değerlendirilecektir. Bir sporcunun da yasaklı maddeyi kabul etmesi, buldurması, kullanması ve sonunda numunesinde söz konusu yasaklı maddenin tespit edilmesi de sporcuya bildirim yapılana kadar tek eylem olarak değerlendirilmektedir. CAS da bu kuralı tutarlı şekilde uygulamakta ve eylemler süreklilik gösteren uzun bir süreci kapsasa dahi kişiye bildirim yapılana kadar olan eylemleri tek ihlal olarak görerek cezayı, yaptırımı daha ağır olan eylem üzerinden belirlemektedir²⁵⁶.

Ancak birden fazla ihlalin bulunmasına rağmen bunlardan yalnızca birinin tespit edilerek yargılamanın yapılması ve cezanın verilmesinden sonra söz konusu ihlalden önce gerçekleşmiş olan başka bir ihlal tespit edilirse, bu iki ihlalin beraber ele alınması durumunda uygulanacak yaptırım gözetilerek verilmiş bulunan cezada artırım yapılabilir. Bu durumda daha önce gerçekleştiği tespit edilen ihlalden sonraki müsabakalarda elde edilen sonuçlar da otomatik olarak iptal edilir²⁵⁷.

İkinci kez bir doping ihlali gerçekleştiren kişiye altı aydan az olmamak üzere,

- ilk ihlal için aldığı cezanın indirim yapılmamış halinin yarısı, veya

²⁵⁴ IOC Anti-Doping Rules Applicable to the Olympic Games in Rio 2016, Article 11.3.

²⁵⁵ WADA Code, Article 10.7.4.1.

²⁵⁶ Bu konuda örnek CAS 2016/O/4504.

²⁵⁷ WADA Code, Article 10.7.4.2.

- ikinci ihlal ilk ihlalmiş gibi değerlendirilerek cezada indirim yapılmasını gerektiren sebepler uygulanmadan verilecek cezanın iki katı

olarak belirlenen yaptırımlardan daha ağır olanı uygulanır.

Bu temel yaptırımın belirlenmesinden sonra kişi hakkında cezada indirim yapılmasını gerektiren bir durum varsa bu indirim sebebi uygulanarak sporcunun nihai cezası belirlenir²⁵⁸.

İkinci ihlale ilişkin olarak belirlenen bu yaptırımların uygulanabilmesi için ilk ihlal ile ikinci ihlal arasında en fazla 10 yıllık sürenin bulunması gerekir. Bir başka deyişle, ilk ihlalden sonraki 10 yıl içinde kişi bir doping ihlali gerçekleştirmezse, ancak bu 10 yıllık süreden sonra bir ihlal gerçekleştirirse ihlali mükerrer ihlal olarak kabul edilmeyecek ve ikinci ihlal için belirlenen ceza artırımı uygulanmayacaktır²⁵⁹.

Üçüncü kez gerçekleştirilen ihlalde hata veya kusurun bulunmaması ve bariz hata veya kusurun bulunmaması sebebiyle cezasında indirim sebeplerinin bulunması dışında kalan hallerde sporcu veya diğer kişi spordan ömür boyu men edilir. Ancak bu indirim sebeplerinin varlığı halinde ömür boyu spordan men cezası, 8 yıl spordan men cezasına kadar indirilebilir²⁶⁰. Sporcu veya diğer kişinin hata veya kusurunun bulunmadığını ispat ettiği ihlaller ise önceki ihlal olarak hesaba katılmaz²⁶¹.

12. Hayvanlara Doping Uygulanması

Hayvanların müsabakaların içinde bulunduğu sporlarda (binicilik, sleddog gibi) da doping kontrolleri yapılmaktadır. Bu spor federasyonlarından da dopinge dair hukuki düzenlemeleri yapmaları beklenmektedir. Buna göre spora dahil olan hayvanlara doping testleri uygulanmaktadır.

Örneğin uluslararası binicilik federasyonunun dopinge mücadele talimatı WADA koduna uygun şekilde düzenlenmiş durumdadır. Buna göre, düzenlemeler çerçevesinde kodda insanlar için düzenlenmiş tüm kurallar ve yasaklar, sporun doğası gereği performansı veren atlar olduğu için atlara göre uyarlanmış durumdadır. Bir atın numunesinde yasaklı madde tespit

²⁵⁸ WADA Code, Article 10.7.1.

²⁵⁹ WADA Code, Article 10.7.5.

²⁶⁰ WADA Code, Article 10.7.2.

²⁶¹ WADA Code, Article 10.7.3 .

edilmesi durumunda atın yarışmalara katılması yasaklandığı gibi atın sahibi ileriye dönük ceza almaktadır.

13. Zamanaşımı

Doping ihlallerine dair yargılamalarda zamanaşımı 10 yıldır. Doping ihlalinin gerçekleştiği iddia edilen tarihten itibaren 10 yıl içinde, sporcu veya diğer kişiye ihlalde bulunduğu dair bir bildirim veya uygun bir şekilde bildirim girişimi yapılmadıkça, sporcu veya diğer kişi aleyhinde dopinge mücadele kural ihlaline dair herhangi bir kovuşturma başlatılamaz²⁶².

14. Temyiz

Doping yargılamalarında ilk derece yargılama kurulunun verdiği kararları temyiz etmek mümkündür.

14.1 Temyiz Edilebilen Kararlar

İlk derece yargılama makamının;

- Bir doping ihlalinin gerçekleştiğine dair kararları,
- Yargılama esnasında yeterli araştırma ve soruşturmanın yapılmadığına dair kararları,
- Doping ihlalinin var olduğu kararı neticesinde hükmedilen yaptırımların uygulanabilir olup olmadığına dair kararları,
- Doping ihlalinin gerçekleşmediğine dair kararları,
- Sonuçları değerlendirme yetkisinin belirlenmesi ile ilgili WADA'nın kararları,
- Tespit edilen aykırı analitik bulgu ve atipik bulgunun doping ihlali oluşturmadığı yönündeki kararları,
- Çalışmamızın önceki bölümlerinde açıklandığı üzere verilen tedbir kararlarına ve TAKİ başvurularına dair kararları,
- Verilmiş bir spordan men cezasının askıya alınması veya alınmaması, ertelenmiş bir kararın tekrar yürürlüğe konmasına dair kararları,
- İnfaz edilmekte olan bir cezaya riayet edilmediğine dair kararları,

²⁶²WADA Code, Article 17.

- Başka bir dopingle mücadele kuruluşun verdiği kararların tanınmamasına ilişkin kararları, temyiz edilebilir²⁶³.

Ayrıca WADA'nın daha önce akreditasyon verdiği bir laboratuvarın akreditasyonunu iptal etme veya iptal edilen akreditasyonu geri vermesine dair kararları ile bir dopingle mücadele kuruluşunun veya ülkenin kod uyarınca üzerine düşen sorumlulukları yerine getirmediğine dair verdiği kararları da CAS önünde temyiz edilebilir²⁶⁴.

14.2 Temyiz Usulü

Temyiz usulü için dikkat edilmesi gereken husus, ilk derece yargılamasında, yargılama yetkisi belirlenirken numune alımını yapan dopingle mücadele kuruluşunun kim olduğu gözetilirken, temyiz aşamasına gelindiğinde temyiz talebini inceleyecek kurumun belirlenmesindeki kriter sporcunun ulusal ya da uluslararası seviyede olmasıdır. Dolayısıyla uluslararası seviyedeki bir sporcunun ulusal bir organizasyon içinde belirlenen doping ihlali sebebiyle yargılanmasının ardından temyiz yolu Türkiye içindeki tahkim kurulları değil, CAS'tır.

14.3 Ulusal Seviyedeki Sporcuların Temyiz Usulü

WADA ulusal seviyedeki sporcunun tanımını; "istikrarlı şekilde ulusal seviyedeki müsabakalara katılan sporcular" olarak tanımlamış ve ulusal dopingle mücadele kuruluşlarına ulusal seviyedeki sporcular için başka kriterler getirilmesi konusunda esneklik sağlamıştır²⁶⁵. Türkiye Dopingle Mücadele Talimatı'na göre ise ulusal sporcu, Türkiye'deki bir ulusal federasyonun üyesi veya lisans sahibi olan bütün sporcular ile bir ulusal federasyon veya ulusal turnuva düzenleyicisi veya ulusal federasyonun üyesi olmayan diğer herhangi bir kuruluş tarafından düzenlenen, gerçekleştirilen, toplanılması celp edilen veya yetki verilen herhangi bir etkinliğe yahut müsabakaya, herhangi bir sıfatla katılan bütün sporcular olarak tanımlanmıştır²⁶⁶.

WADA tarafından ulusal spor federasyonu tarafından verilen kararlara yönelik ülke içindeki başka bağımsız bir kurul önünde temyiz edebilme olanağı sağlanması zorunluluğu

²⁶³ WADA Code, Article 10.3.2.

²⁶⁴ WADA Code, Article 13.7.

²⁶⁵ WADA Code, Definitions.

²⁶⁶ TDMT 1.4.

getirilmiştir²⁶⁷. Ülkemizdeki spor yapılanmasının gereği olarak Türkiye Futbol Federasyonuna bağlı bir sporcunun ulusal federasyondan aldığı cezayı temyiz edeceği kurul Türkiye Futbol Federasyonu Tahkim Kurulu'dur²⁶⁸, futbol dışında kalan sporlar için ise bu kurul ortak olup, Gençlik Spor Genel Müdürlüğü nezdinde bulunan Spor Genel Müdürlüğü Tahkim Kurulu'dur²⁶⁹.

Tahkim Kurulları yargılamalarında şu ilkelere riayet etmelidir:

- Yargılama makul sürede gerçekleştirilmelidir. Bu makul süre belirli bir turnuva ile ilişkili olmadığı takdirde 3 ay olarak belirlenmiştir, ancak bir turnuva ile ilişkili durumlarda acele edilmesi gereken hallerde bu süre kısaltılır.
- Kurul üyeleri görevlerinde tam anlamıyla bağımsız ve tarafsız olmalıdır. Üyelerin bağımsızlığını ve tarafsızlığını etkileyecek bir durum varsa ilgili husus kurul başkanına bildirecek ve gerekli önlemler alınacaktır.
- Yargılamaya ilişkin ön inceleme raporu hazırlanmalıdır. Bu raporu mutlaka bu konuda uzman bir kişi hazırlamalıdır.
- Kurul gerekli gördüğü takdirde kurula yardım etmesi için uzman kişiler görevlendirebilir.
- Türkiye Doping Mücadele Komisyonu taraf olarak, ilgili uluslararası spor federasyonu ve WADA ise gözlemci olarak yargılamaya ve duruşmalara katılabilir²⁷⁰.

Ulusal spor federasyonunun verdiği kararı tahkim kurulu önüne götürme hakkına sahip olan kişiler;

- Yargılamanın tarafı olan ve gerçekleşen ihlal ile ilgili olan sporcu veya diğer kişi,
- Yargılamanın karşı tarafında bulunan ulusal doping mücadele kuruluşu,
- İlgili uluslararası spor federasyonu,
- Türkiye Doping Mücadele Komisyonu ve eğer kişinin ikamet yeri Türkiye değilse o ülkenin doping mücadele kuruluşu,

²⁶⁷ WADA Code, Article 13.2.2.

²⁶⁸ TFF Tahkim Kurulu Talimatı md 2, aynı yönde TFF Disiplin Kurulu Talimatı md. 88/1.

²⁶⁹ Spor Genel Müdürlüğü Tahkim Kurulu Yönetmeliği m. 1 – m. 5 RG. 28187 28.01.2012.

²⁷⁰ TDMT 13.2.2.1.

- Kararın olimpiyat oyunlarına veya paralimpik oyunlarına etki etmesi halinde Uluslararası Olimpiyat Komitesi veya Uluslararası Paralimpik Komitesi,
- WADA'dır.

Ayrıca, ilgili uluslararası spor federasyonu, kendisiyle ilişki bulunması halinde ise Uluslararası Olimpiyat Komitesi, Uluslararası Paralimpik komitesi ve WADA'nın, tahkim kurulu kararlarını CAS önünde de temyiz etme hakkı vardır. CAS önünde böyle bir temyiz bulunması halinde, dosyayı CAS önünde temyiz eden kişi ve CAS, gerçekleşmiş olan yargılamada kullanılan tüm bilgi ve belgelerin kendisine verilmesini talep edebilir, bu talepler ilgililerce karşılanmak zorundadır²⁷¹. Uluslararası spor federasyonları ve WADA'ya kararı CAS'a götürme yetkisi tanınması, dopingin küresel etkisinden kaynaklanmaktadır.

Ulusal seviyedeki temyiz usulüne tabi olan kişiler tarafından, ülkemizdeki SGM tahkim kurulunun bağımsız bir yapıya sahip olmadığı, sayılan bu nitelikleri yerine getirmediği, dolayısıyla da SGM tahkim kurulunun verdiği kararların WADA koduna uygun olmadığı yönündeki talepler ile CAS'a yapılmış başvurular mevcuttur. Ancak bu talepler ulusal dopingle mücadele düzenlemelerinin CAS'ı bir tahkim yolu olarak göstermediği gerekçesiyle CAS tarafından yargılama konusu yapılmamış, dosyada esasa girilmeden usulden ret kararı verilmiştir. CAS'ın bu dosyalardaki yorumuna göre WADA Kodu ve buna uygun olarak hazırlanan TDMT'de de belirtildiği üzere söz konusu iddiaları ileri sürerek dosyayı CAS önünde temyiz etme yetkisi yalnızca ilgili uluslararası spor federasyonu ile konuyla bağlantılı oldukları takdirde Uluslararası Olimpiyat Komitesi, Uluslararası Paralimpik Komitesi veya WADA'dır. CAS'ın veya başka bağımsız bir tahkim mahkemesinin yetkisinin yerel federasyonların talimatlarında tanınmadığı durumlarda CAS'ın yetkisi kendiliğinden doğmamaktadır²⁷².

14.4 Uluslararası Seviyedeki Sporcuların Temyiz Usulü

Uluslararası seviyede sporcuların tanımı ise "uluslararası federasyonlar tarafından uluslararası düzeyde sporcu olarak da tanımlanan sporcular" olarak yapılmıştır²⁷³. Her ne kadar antrenörlerin durumu ile ilgili bir açıklama bulunmasa da uluslararası seviyedeki müsabakalarda yer alan sporculara antrenörlük yapan kişilerin de bir doping ihlali sebebiyle

²⁷¹ WADA Code, Article 13.2.3, TDMT 13.2.

²⁷² CAS 2015/A/4024, 2015/A/3971, CAS 2015/A/3970.

²⁷³ WADA Code, Definitions.

ceza almaları durumunda, uluslararası seviyedeki sporculara uygulanan temyiz usulleri çerçevesinde temyiz yoluna başvuracakları yargı kararlarıyla kabul edilmiştir²⁷⁴.

Uluslararası spor federasyonları tarafından verilen kararlara ve uluslararası seviyedeki sporcuları ilişkilendiren kararlara yalnızca CAS nezdinde itiraz edilebilir. CAS'ın kararları nihaidir, başka bir kuruluş önünde temyiz edilemez ve taraf ülkelerde kesin olarak sonuç doğurur²⁷⁵. CAS'ın yargılama usulleri CAS kodunda detaylı şekilde açıklanmış durumdadır.

Temyize yetkili olan kişiler;

- Yargılamanın tarafı olan ve gerçekleşen ihlal ile ilgili olan sporcu veya diğer kişi,
- Yargılamanın karşı tarafında bulunan ulusal dopingle mücadele kuruluşu,
- İlgili uluslararası spor federasyonu,
- Kişinin bağlı olduğu ulusal spor federasyonu,
- Kararın olimpiyat oyunlarına veya paralimpik oyunlarına etki etmesi halinde Uluslararası Olimpiyat Komitesi veya Uluslararası Paralimpik Komitesi,
- WADA'dır.

14.5 Tahkim Kurulları'nın ve CAS'ın Yargılamasındaki İlkeler

Temyiz yargılamaları, ilk derece yargılamasının kapsamıyla ve değerlendirmesiyle sınırlı kalmamaktadır. Tahkim kurulu ve CAS yargılamaya konu olan bütün fiiller ve delilleri tekrar incelemeye gerekli görürse dosyanın kapsamını genişletmeye, yeni tanık dinlemeye veya gelen yeni ve başkaca delilleri incelemeye yetkilidir, ayrıca ilk derece yargılamasında getirilen yorumlara ve takdir haklarına riayet etmekle yükümlü değildir. Nitekim sporda temyiz yargılamaları ilke olarak yeniden başlayan yargılamalardır ve hüküm tekrar başlayan yargılamada baştan kurulabilir. "De novo" ilkesi olarak bilinen bu ilke CAS'ın kökleşmiş kararlarında da vurgulanmıştır. Bu ilke gereği sporcu sağlıklı şekilde ilk derece yargı kurullarında dinlenilmediği gibi usul kurallarına uyulmaması sebebiyle ilk derece yargı kurulunun kararının bozulmasını talep edemez, bunun yerine yeniden başlayan yargılamada iddialarına konu olan bu usul veya esas eksiklikleri giderme fırsatı bulmaktadır.²⁷⁶

²⁷⁴ Bu konuda örnek CAS 2016/O/4504.

²⁷⁵ WADA Code, Article 13.2.1.

²⁷⁶ CAS 94/129, CAS 2004/A/718, CAS 2008/A/1585.

Yargılamanın taraflarının, ilk derece yargı kurulunun kararını süresi içinde temyiz etmediği durumlarda, WADA'nın iç hukuk yollarını kullanmadan dosyayı doğrudan CAS'a götürme yetkisi vardır.²⁷⁷

CAS ve Tahkim Kurulu Önündeki Yargılamada Taraflar;

- Temyiz sebeplerini, gerekçelerini ilk derece yargı kurul kararındaki noksanlıkları dilekçeleri ile belirtebilir,
- Bizzat duruşmalarda bulunabilir veya masrafları kendisi karşılamak koşulu ile vekil aracılığıyla temsil edilebilir,
- Tercüman bulundurabilir,
- Yeni delil sunabilir ve yeni tanık dinletebilir.²⁷⁸

Belirtmek gerekir ki, CAS önüne giden bir yargılamada kararı ihlal gerçekleştirdiği yönünde karar verilen sporcu veya diğer kişi temyiz ettiği takdirde; sporcu veya diğer kişi bir tarafta, kararı veren dopingle mücadele kuruluşu ise diğer tarafta yer alacak şekilde yargılamaya taraf olurlar.

Kararın uluslararası spor federasyonu, Uluslararası Olimpiyat Komitesi / Uluslararası Paralimpik Komitesi veya WADA tarafından temyiz edildiği durumlarda ise, temyiz eden bu kuruluş bir tarafta, kararı veren ilk derece yargılamayı yapan dopingle mücadele kuruluşu ve sporcu veya diğer kişi birlikte diğer tarafta olacak şekilde yargılamaya taraf olurlar. Ancak aynı tarafta bulunan sporcu veya diğer kişi ile ilk derece dopingle mücadele kuruluşunun talepleri her zaman aynı olmak zorunda değildir.

CAS yargılamanın sonunda kararı onayabilir veya bozabilir. Bozma kararı verdiği takdirde -ve ilk yargılamada katılmayan görüşleri de belirterek- kendi gerekçelerini açıklayarak yeniden hüküm kurar.

WADA'nın, tahkim kurulları ve CAS'ın temyiz incelemesi sonucunda, ilk derece yargılamayı yapan dopingle mücadele kuruluşlarının sporculara haksız şekilde ceza tayin ettiğini tespit ettiği durumlarda sporcuların bu durum sebebiyle oluşan zararlarının tazmin

²⁷⁷ WADA Code, Article 13.1.

²⁷⁸ TDMT 13.2.2.2, aynı yönde CAS Code R44 vd.

etmesine yönelik bir hüküm kurmasını sağlayacak bir düzenleme yapmamış olması doktrinde eleştirilen bir husus olmuştur²⁷⁹.

14.6 Temyize Başvuru Süresi

Türkiye’de, Türkiye Dopingle Mücadele Talimatı altında yer alan spor federasyonları için temyiz süresi, kararın tebliğinden itibaren 10 gündür.²⁸⁰ Türkiye Basketbol Federasyonu da Dopingle Mücadele Yönergesinde temyiz için başvuru süresini 10 gün olarak belirlemiştir.²⁸¹ Türkiye Futbol Federasyonu Disiplin Kurulu’nun vermiş olduğu kararlarda ise kararın taraflara tebliğinden itibaren 7 gün olarak belirlenmiştir.²⁸²

CAS’a yapılacak başvurularda ise temyiz süresi kararın taraflara tebliğ edilmesinden itibaren 21 gün olarak belirlenmiştir. Ancak temyiz talebinde bulunacak taraf karardan sonraki 15 gün içinde öncelikle dosyanın bir örneğinin kendisine tebliğ edilmesini talep edebilir. Böylesi bir talebin bulunması durumunda 21 günlük süre dosyanın kendisine tebliğ edilmesinden itibaren başlar.²⁸³

Doping yargılamasının makul sürede yapılmaması ihtimaline karşılık hukuki düzenlemeler de yapılmıştır Buna göre; bir doping ihlaline dair yargılama yapan ilk derece yargı kurulu kararını WADA’nın talep edeceği uygun bir süre içinde vermezse, sanki kurul tarafından doping ihlali gerçekleşmediği yönünde karar verilmiş gibi, dosya WADA tarafından CAS önünde temyiz edilebilir. Bu durumda CAS yapacağı yargılama sonucunda doping ihlalinin gerçekleşmiş olduğuna kanaat getirirse sporcuya uygulanacak yaptırımların yanı sıra, yargılama masrafları, vekalet ücretleri ve sair giderler WADA tarafından yargılamayı geciktiren dopingle mücadele kuruluşuna yüklenir.²⁸⁴ Henüz WADA kodu yürürlüğe girmeden önce de CAS’ın bir çok benzer bir kararı bulunmaktadır buna göre yargılamanın geciktirilmesi ulusal spor federasyonlarının doping yapan sporcuları korumasına ve özellikle de tedbir kararının bulunmadığı durumlarda sporcular için haksız bir kazanç sağlamasına sebep

²⁷⁹ HOULIHAN, Barrie. “Civil Rights, Doping Control and the World Anti-doping Code” *Sport in Society*. 2004 s. 430

²⁸⁰ SGM Tahkim Kurulu Yönetmeliği m. 8/4.

²⁸¹ Türkiye Basketbol Federasyonu Dopingle Mücadele Yönergesi 39.6.2.

²⁸² TFF Tahkim Kurulu Talimatı md. 7.

²⁸³ WADA Code, Article 13.2.3, TDMT 13.7.1.

²⁸⁴ WADA Code, Article 13.3.

olmaktadır bu yüzden orantısız ve haklı bir gerekçeye dayanmadan uzayan yargılamalar CAS'ın önüne götürülebilmektedir²⁸⁵.

15. İNFAZ

15.1. İNFAZ'ın Başlangıcı

WADA'nın kurulmasından ve dopinge ilişkin düzenlemeleri belirleyen kuralları hayata geçirmesinden önce doping ihlalleriyle ilgili cezaları veren kuruluşlar doping ihlalinin tespit edilmesinden önceki dönemlere dair sonuçların da iptal edilmesine dair kararları bulunmaktadır.²⁸⁶ Ancak günümüzde bu uygulama doping ihlalinden önceki zaman dilimine ilişkin ihlalin rahatlıkla ispat edilmesi koşulunun sağlanamadığı gerekçesiyle terk edilmiştir.

Doping ihlaline ilişkin cezaların infazı dopinge mücadele kuruluşları tarafından verilen karardan itibaren başlar. İhlalin kabul edilerek yargılamadan feragat edildiği durumlarda feragat tarihinde başlanır. İnfaz süresinden, varsa sporcunun tedbirli olarak geçirdiği ve bu sebeple yarışmalara katılmadığı dönemin süresi düşülür. Ancak tedbir kararı verilmeden önce sporcunun başka bir sebeple müsabakalara katılmama kararı almış olması halinde bu süre tedbir kararı içinde değerlendirilmeyecek ve infazın süresinden düşülmeyecektir. Ayrıca sporcunun kendisine bildirim yapılmasından sonra derhal, yani herhangi başka bir müsabakaya katılmasından önce, ihlali itiraf etmesi durumunda cezanın infazına numune alım tarihinden itibaren başlanmasına karar verilebilir. Ancak bu madde sporcunun itirafı nedeniyle cezadan indirim yapılması başlığında incelediğimiz, doping testinde hile yapma, ve numune vermekten kaçınmaya dair ihlallerde uygulanmaz. Bunlarla beraber yargılama esnasında sporcudan kaynaklanmayan büyük gecikmelerin yaşanması durumunda ceza infazına numune alım tarihi veya ihlalin son gerçekleştirildiği tarihten başlanmasına karar verilebilir²⁸⁷.

Bir doping ihlali kapsamında birden çok doping ihlalinin gerçekleşmesi durumunda ihlalin tamamlanma tarihi gerçekleşen son ihlalin tarihidir. Ceza tayin edilirken infazın başlama tarihi son ihlalin gerçekleştiği tarihtir²⁸⁸.

²⁸⁵ 2003/A/452.

²⁸⁶ CAS 2003/A/507.

²⁸⁷ WADA Code, Article 10.11.

²⁸⁸ 2001/A/318.

15.2. İnfazın Kapsamı

İstisnai haller dışında spor disiplin yargulamalarında cezalar ihlalin gerçekleştiği spor organizasyonlarında sonuç doğurmaktadır. Örneğin bir futbolcunun yerel ligde gördüğü kırmızı kart cezası bir disiplin ihlalidir ve sporcunun alacağı ceza müsabakanın gerçekleştiği spor federasyonunun organizasyonlarında infaz edilmektedir. Doping ihlalleri ise küresel etkiye sahiptir, çalışmamızın başından bu yana doping ihlallerinin cezaları konusunda “spordan men cezası” terimi kullanmamızın sebebi de budur. Gerçekleşen doping ihlaline dair uygulanan yaptırımlar yalnızca doping ihlalinin gerçekleştiği spor organizasyonunda veya organizasyonun bağlı olduğu spor federasyonunda değil tüm dünyada sonuç doğurur.

Buna göre WADA'nın yetkisini kabul eden ülkelerden herhangi birinin üyesi olan bir federasyon tarafından veya WADA'nın yetkisini kabul eden bir uluslararası federasyon tarafından verilen doping ihlaline ilişkin kararlar WADA'nın yetkisini kabul etmiş olan bütün taraflarca tanınır. Böylece bu kuruluşlardan herhangi biri tarafından bir doping ihlaline dayalı olarak spordan men cezası alan kişi WADA'nın yetkisini tanımış bir kuruluşun düzenlediği bir müsabakaya, turnuvaya veya lige katılamaz, bu kuruluşların altında yer alan bir spor kulübüne veya etkinliğe sporcu sıfatının yanı sıra, memur, yönetici, çalışan, gönüllü sıfatıyla dahi katılamaz. Bu kapsamda kişinin men cezasının kapsamı yalnızca ceza aldığı spor dalında değil WADA'nın yetkisini tanımış tüm spor dallarında da geçerli olur. Sporcu cezalı olduğu süre boyunca doping kontrol havuzuna dahil olmaya ve doping kontrollerine katılmaya devam eder²⁸⁹. Sporcu ceza süresinin ceza sürelerinin dolmasına 2 ay kala veya aldığı cezanın ¾ 'lük kısmını tamamladıktan sonra, takım sporlarında bir takım ile bireysel sporlarda da antrenman tesisine ihtiyaç olan durumlarda kulübün tesislerini kullanarak antrenmanlara dönüş yapabilir²⁹⁰.

Birçok spor dalında sporun niteliği gereği sporu icra eden kişiler üst düzey fiziksel becerilere ve güçlü bir fiziki yapıya sahiptir. Bu fiziksel avantajları sayesinde sporcular bazen birden fazla spor dalında profesyonel düzeyde mücadele edebilecek yetkinliktedir. Bu konuda birkaç örnek olarak Hırvat milli takımında da pek çok kez forma giymiş profesyonel futbolcu Ivan Perisic'in plaj voleybolunda da resmi maçlara çıkmış olması,²⁹¹ İtalyan eski milli futbolcu

²⁸⁹ WADA Code, Article 10.12.

²⁹⁰ WADA Code, Article 10.12.2.

²⁹¹ <http://www.espnfc.com/blog/the-toe-poke/65/post/3150917/inter-milans-ivan-perisic-makes-international-beach-volleyball-debut> (Erişim tarihi 26.05.2017).

Paolo Maldini'nin profesyonel tenis maçına çıkması,²⁹² Türkiye'de eski bir spor efsanesi olan Can Bartu'nun hem basketbolda hem de futbolda milli takımlar seviyesine kadar yükselmiş bir sporcu olması gösterilebilir²⁹³. Bu nedendir ki bir sporcuyu tek bir spor dalından men etmek buna karşılık başka spor dallarında yarışmasını engellemek dopingle mücadele konusunda verilen cezaların etkisiz kalmasına neden olabilir.

15.3. İnfaz Süresinde Yasağın İhlali

Sporcu veya diğer kişinin bir doping ihlali sebebiyle aldığı men cezası süresince herhangi bir müsabakada yer alması durumunda, bu kişinin aldığı sonuçlar direkt olarak iptal edilecek ve önceden almış olduğu ceza süresi kadar ceza kişinin ceza süresinin sonuna eklenecektir. Eklenen bu sürede kişinin kusur oranına göre değişiklik yapılabilir. Bu ihtimalin gerçekleştiği durumlarda yargılama yetkisi kişiye ilk cezayı veren dopingle mücadele kuruluşundadır.

Özellikle bu ihtimalde ceza infazı süresinin içinde olan sporcu destek personelinin ilişki içinde bulunduğu sporcular çalışmamızın ikinci bölümünün 2.9 başlığında incelediğimiz yasak işbirliği içinde bulunmuş olurlar²⁹⁴.

Doping ihlali sebebiyle ceza alan kişi sportif haklarını kaybettiği için bu kişi cezasının infazı süresinde kendisine uygulanan yasağı ihlal eder ve bir spor müsabakasına katılırsa, ülkemizde yürürlükte olan 6222 sayılı Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine dair Kanunun hükümlerine göre²⁹⁵ spor müsabakaları esnasında yetkisiz şekilde müsabaka alanına girilmesi sebebiyle de cezalandırılma ihtimali doğmaktadır.

16. Dopingle Mücadele Kuruluşları ve Devletlere Yönelik Yaptırımlar

WADA, yetkisini tanıyan bütün taraflara kodun uygulanması için yükümlülükler getirmektedir. Bu yükümlülükler temel olarak, başta WADA koduna uygun olarak hukuki düzenlemeleri iç mevzuatlarına koymak olmak üzere, bu kuralları etkin bir biçimde uygulamak, doping konusunda yaşanan ihlal veya benzeri gelişmeleri ilgili diğer dopingle mücadele

²⁹² <http://www.bbc.com/sport/football/40424320> (Erişim tarihi 26.05.2017).

²⁹³ <http://fourfourtwo.com.tr/2016/01/24/baron-can-bartu/> (Erişim tarihi 26.05.2017).

²⁹⁴ WADA Code, Article 10.12.3.

²⁹⁵ 31/03/2011 tarih 6222 sayılı Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanun. R.G. 14/04/2011 m. 16.

kuruluşları ve WADA ile paylaşmak, dopingle mücadele konusunda eğitim çalışmalarını yapmak olarak tanımlanabilir²⁹⁶.

Hiçbir koşul veya sebep WADA'nın taraflara getirmiş olduğu yükümlüklerin WADA'nın yetkisini taraflarca uygulanmasını engellemez²⁹⁷. Yani WADA'nın düzenlemelerini kabul etmiş olan bütün taraflar kati suretle WADA tarafından getirilen yükümlülükleri uygulamalıdır. Böylesi bir zorunluluğun getirilmesinin sebebi ise spor federasyonların veya devletlerin kendi sporcularının doping yaparak elde edeceği haksız menfaatleri görmezden gelmesini önlemektir. Bu sayede yetkisini kabul etmiş olmasına rağmen getirdiği düzenlemeleri uygulamayan kurumlara karşı da yaptırım uygulanabilmesinin önü açılmıştır. WADA, yetkisini tanıyan tüm tarafları ve ülkeleri izlemekte ve denetlemektedir. Bu kapsamda yükümlülüklerini yerine getirmediğini tespit ettiği tarafları izleme programına alabilir²⁹⁸.

Bu durumda üzerine düşen yükümlülükleri uymayan bir ulusal spor federasyonu, olimpiyat oyunlarına, dünya şampiyonalarına ve diğer bölgesel kıtasal turnuvalara katılamama durumuyla karşılaşacaktır²⁹⁹.

Üzerine düşen yükümlülükleri yerine getirmeyen bir uluslararası spor federasyonu da IOC tarafından uyarı, kınama cezası alabileceği gibi olimpiyatlardan ve diğer kıtasal ve bölgesel oyunlardan men edilebilir³⁰⁰.

Devletlerin de dopingle mücadele konusunda yükümlülükleri bulunmaktadır. Bu yükümlülükler temel olarak, ülkesinde bulunan dopingle mücadele kuruluşlarına WADA koduna uygun şekilde hukuki düzenlemeleri iç düzenlemelerine koymasını sağlamak, buna uygun bağımsız yargı yollarının getirilmesine izin vermek ve dopingle mücadele konusunda ülkedeki dopingle mücadele kuruluşları ile çalışmalar yapmak olarak tanımlanabilir. Devletler doğrudan WADA kodunun bir tarafı değildirler bu yüzden yükümlülüklerine uymayan devletlere yaptırım uygulanması 2003 yılında yayınlanan Kopenhag Deklarasyonu'na ve 19 Ekim 2005 tarihli UNESCO Paris Dopingle Mücadele Uluslararası Konvansiyonu'nda kabul ettikleri uluslararası sözleşmelere dayanmaktadır. Bu kapsamda yükümlülükleri yerine

²⁹⁶ WADA Code Part 3.

²⁹⁷ WADA Code, Article 12.

²⁹⁸ WADA Code, Article 23.5.

²⁹⁹ WADA Code, Article 20.3.11.

³⁰⁰ WADA Code, Article 20.1.8 – 20.6.6, aynı yönde Olympic Charter Article 59.1.

getirmeyen ülkelerin milli takımlarının veya sporcularının dünya şampiyonlarına, bölgesel ve kıtasal şampiyonalara, olimpiyat oyunlarına katılmaları yasaklanabilir³⁰¹.

Bu kapsamda Rusya 16 Kasım 2015'ten 18 Kasım 2017 yılına kadar izleme programında kalmış, 18 Kasım 2017'de yükümlülüklerini yerine getirdiği açıklanarak izleme programından çıkartılmıştır³⁰². Daha önce de izleme programına alınan taraflar olmuş ancak sonrasında eksiklikler giderildiğinde izleme programından çıkarılmışlardır³⁰³. İzleme programı süresinde Brezilya'da düzenlenen 2016 Rio Olimpiyatlarından önce Rus sporcuların durumu dikkatle takip edilmiş ve Rusya Olimpiyat kafilesinde yer alan 389 sporcunun yalnızca 271'inin olimpiyatlarda yarışma yeterliliğine sahip olduğuna karar verilmiştir.

Dopingle mücadele kuruluşları ve ülkelere ayrıca uluslararası turnuvaları düzenlemek için aday olma yasağı, ev sahipliği yapılacak uluslararası turnuvaların iptali, elde edilen sonuçların iptali ve IOC'nin öngördüğü diğer sembolik yaptırımlar da uygulanabilir.

Türkiye'de ise Türkiye Dopingle Mücadele Talimatında, Türkiye'de yer alan spor federasyonlarına ve diğer spor kuruluşlarına yaptırım uygulanabileceğini belirlenmiştir. Bu kapsamda Dopingle Mücadele Komisyonu, Türkiye Dopingle Mücadele Talimatına uymayan ulusal federasyon ve diğer spor kuruluşlarına verilen maddi desteğin kesilmesini ilgili idari makamlardan isteyebilir. Hakkında doping ihlali gerçekleştirdiğine dair karar kesinleşen kişinin bağlı olduğu spor federasyonu yargılama sebebiyle ortaya çıkan bütün masrafları Dopingle Mücadele Komisyonuna ödemekle veya ihlali gerçekleştiren kişi tarafından ödenmesini sağlamakla yükümlüdür.

Dahası Dopingle Mücadele komisyonu aşağıda belirttiğimiz şu ihtimallerde ulusal spor federasyonunun veya diğer spor kuruluşlarının tescilinin silinmesi de dâhil ek yaptırımların uygulanmasını ilgili idari makamlardan isteyebilir;

- Bir Ulusal Federasyona ya da diğer spor kuruluşlarına bağlı olan Sporcular ya da diğer Kişiler tarafından 12 aylık süre içinde Türkiye Dopingle Mücadele Talimatı'na dört ya da daha fazla kez aykırı davranılması,

³⁰¹ WADA Code, Article 22.8.

³⁰² <https://www.wada-ama.org/en/media/news/2017-12/wada-statement-regarding-the-iocs-decision-concerning-russia> (Erişim Tarihi 24.09.2018).

³⁰³ <https://www.wada-ama.org/en/code-compliance> (Erişim Tarihi 25.06.2017).

- Bir ulusal federasyona ya da diğer spor kuruluşlarına bağlı birden fazla sporcunun ya da kişinin, dopingle m¼cadele kurallarından herhangi birini, bir uluslararası m¼sabaka sırasında ihlal etmesi,
- Dopingle M¼cadele Komisyonu'nun bir ulusal federasyondan, bir sporcunun bulunduğu yer hakkında bilgi talep etmesinin ardından, ulusal federasyonun ya da diğer spor kuruluşlarının Dopingle M¼cadele Komisyonu'nu bilgilendirme s¼recini ihmal etmesi,
- Dopingle M¼cadele Komisyonu'nun bir ulusal federasyondan, bir sporcunun yargılama s¼reci hakkında bilgi talep etmesinin ardından, ulusal federasyonun Dopingle M¼cadele Komisyonu'nu bilgilendirme s¼recinde ihmalinin bulunmasıdır³⁰⁴.

³⁰⁴ TDMT Madde 12

SONUÇ

Sporda doping uygulamaları neredeyse sporun tarihi ile yaşıttır ve sporcular tarafından başarılı olmak, tarihe geçerek şöhret kazanmak, maddi kazanç elde etmek gibi amaçlara ulaşmak için çeşitli yöntemler uygulanmıştır. Tıbbın ve teknolojinin gelişmesi ile sporcuların kullandıkları performans artırıcı doping maddeleri ve bu maddelerin bünyeye uygulama yöntemleri de çeşitlenmiştir. Zaman içinde dopingin sporun doğasına, yarışmanın eşit koşullarda yapılması hususlarına aykırılık teşkil ettiği fikri güçlenmiş bu durumun bir sonucu olarak dopingle mücadele edilmeye başlanmıştır. Bu mücadelenin hukuki bir zemine oturtulması için dopingi yasaklayan belirli kurallar ve yasaklar getirilmiş ve doping maddeleri ve yöntemleri genişleyip çoğaldıkça dopingle mücadele konusunda kurallar da değişikliğe uğramak durumunda kalmıştır.

Dopingle mücadele konusundaki kuralların ortaya ilk çıktığı zamanlardaki dağınık yapının dopingle mücadeleyi hem fiziken hem de hukuken zorlaştırdığı ayrıca dünya üzerinde farklı spor dallarında boy gösteren ancak olimpik hareket altında birlikte yer alan sporcular arasında eşitsizlik yarattığı bir gerçektir. Bu yüzden dopingle mücadele alanındaki çalışmaların bütünlüğünü sağlamak amacıyla tek organizasyonun tüm dünyada etkili ve geçerli olacak şekilde çalışması son derece mantıklı bir yapılanma olarak görülmelidir. Çünkü günümüzde spor organizasyonları ve sporun bizatihi kendisi sınır tanımayan anlayışa sahiptir. Örneğin nasıl ki futbol oyununun kuralları tüm dünyada aynıysa bu sporu icra eden tüm sporculara uygulanacak doping kurallarının da tüm dünyada aynı olması bu yapının bir gereğidir.

WADA'nın kurulmasından sonra doping ihlallerine ilişkin kuralların ve doping kontrolüne dair sporculara getirilen yükümlülüklerin zaman içinde giderek katılaştığı açıkça görülmektedir. WADA'nın ilk düzenlemelerinde sporcuların ihmali davranışları için daha esnek kurallar koyulmuşken bu düzenlemeler zamanla daha katılaşmış ve öngörülen cezalar gözle görülür şekilde artırılmıştır. Artık günümüzde sporcuların doping konusundaki objektif sorumluluk kuralı son derece katı bir şekilde uygulanmakta ve sporcunun iradesini zayıflatan dış etkenler olmadan sporcunun sorumluluğunun azaltılması ve buna bağlı olarak alacağı cezada indirim ihtimali son derece kısıtlı tutulmaktadır. Sporcunun sorumluluğunun tamamen ortadan kaldırılması ise gerçekten istisnai haller için mümkündür.

Objektif sorumluluk kuralları dopingle etkin mücadele edilebilmesi için bir zorunluluk olarak görülmektedir. Geçmişte bu denli katı uygulanmayan dopinge dair sorumluluk kuralları

mücadeleyi yetersiz kılmıştır. Tabiidir ki kişiler kendi vücutlarına giren maddeleri başkalarından çok daha iyi bilmektedir bu yüzden objektif sorumluluk kuralının bu denli katı uygulanması anlaşılmasız gerekçelere dayanmamaktadır.

Profesyonel sporcu olmak dünyaca tanınmak, dünyada izlenen spor organizasyonlarında yarışmak birçok çocuk ve gencin hayalidir ancak bu hayalleri gerçekleştirebilmek çok az insanın ulaşabildiği bir başarıdır. Profesyonel sporcu olma başarısını gösteren kişiler nasıl ki sağlıklarına dikkat ediyor, fiziksel ve mental durumlarını üst seviyede tutmak için çaba sarf ediyorsa yasaklı maddelerin vücutlarına girmesini engellemek için üstlerine düşen tüm çabayı göstererek bu yasaklı maddelerin vücutlarına girmesi engellemek durumundadır. Bu sorumluluk günümüzde sporcu olmanın doğal bir yükü olarak görülmelidir.

Aksi takdirde dopingle mücadelede başarı oranı düşer ve hem sporcuların icra ettikleri mesleklerine olan bağlılığı ve müsabakanın adalete inancı azalacağı gibi hem de spora destek veren ve spor endüstrisinin büyümesini sağlayan izleyici ve taraftarların spora olan ilgisinin azalacağı muhakkaktır.

Gerek IOC gerekse uluslararası spor federasyonları İsviçre Medeni Kanunu'na göre kurulmuş birer dernek statüsündedir³⁰⁵. Türkiye'de ise Türkiye Futbol Federasyonu kanun ile kurulmuş olmasına karşın TFF'nin hukuki statüsüne ilişkin genel kanı TFF'nin bir özel hukuk tüzel kişisi olduğu yönündedir. Futbol dışında kalan diğer spor federasyonları ise 3289 sayılı Spor Genel Müdürlüğünün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ile Spor Genel Müdürlüğü altında yer alan bağlı kuruluşlardır.

İşte tüm bu ulusal ve uluslararası spor federasyonlarının uyguladıkları disiplin işlemleri ile doping ihlali yapan sporcuya ceza vererek mesleğini icra etme hakkını elinden alması da bir hukuki tartışma konusudur. Çünkü sporcular geçimlerini profesyonelleştikleri spor dalından kazandıkları para ile sağlamaktadırlar. Hal böyleyken sporculara verilen spordan men cezalarının anayasal bir hak olan çalışma hürriyetine olan etkisi bir hukuki sorun olduğu kanaatindeyiz.

Ne var ki dernekler ve özel hukuk tüzel kişileri faaliyetlerine uygun olmayan kişileri bünyelerine almamakta özgürdürler. Doping ihlali gerçekleştiren kişilerin de sporun içindeki adalet ve eşit yarışma duygusuna verdikleri zararlar göz önünde bulundurulduğunda bu kişilerin

³⁰⁵ KÜÇÜKGÜNGÖR, Erkan, "Sporun Uluslararası Yapılanması", *Ankara Barosu Dergisi Atilla Elmas Armağanı*, Ankara: Koza Matbaacılık, 2012, s. 585.

eylemlerinin etkin bir yaptırımla karşılaşması doğal bir sonuç olarak görülmesi gerektiği ve uygulanan geçici veya ömür boyu spordan men cezalarının gerçekleşen ihlaller ile orantılı kabul edilmesi gerektiği görüşündeyiz.

Günümüzdeki doping uygulamasının sporcu ayırt etmeksizin aynı kurallara tabi olmasının haklı ve gerekli bir uygulama olduğunu belirtmemize karşın farklı spor dallarında yer alan sporcuların aynı yaptırımla karşı karşıya kalmasının başka bir adaletsiz yaratmakta olduğu kanaatindeyiz. Açıklamak gerekirse; her sporun kendine özgü yapısı gereği sporcuların kendi spor dallarındaki mesleki hayatları aynı süre devam etmemektedir. Kimi sporlar üst düzey fiziksel güç ve dayanıklılık gerektirdiği için sporcuların gerçek anlamda sporlarını icra ettikleri yaş aralığı 19-33 olarak görülürken, fizik güçten ziyade teknik beceriye dayanan sporlarda bu yaş aralığı çok daha uzun süreli olabilmekte ve sporcuların 40'lı yaşların ortalarına kadar sporu icra etme imkanları olmaktadır. Örneğin futbol, basketbol, atletizm, yüzme gibi sporlarda boy gösteren sporcuların 30'lu yaşların ortaların itibaren profesyonel sporu bıraktığı görülmekteyken, atıcılık, okçuluk, bilardo gibi sporlarda aktif sporu bırakma yaşı 40'lı yaşların ortalarına tekabül etmektedir. Dolayısıyla aynı doping ihlalini gerçekleştiren iki farklı spor dalında yer alan kişinin alacağı aynı miktar ceza sporcuların spor kariyerleri üzerinde aynı etkiyi yaratmayacaktır. Bu sebeple WADA'nın gelecekte yapacağı muhtemel düzenlemelerde bu sportif farklılıkları göz önüne alması gerektiği kanaatindeyiz.

REFERANS LİSTESİ

AMOS, Anne. “İstemsiz Doping Kullanımı Ve Wada Kuralları: Artık Grip Olan Bir Sporcu Rahat Nefes Alabilecek Mi?” Çev: ÖZGÜNDÜZ Doruk. Ankara Barosu Yayınları Av. İsmail İnan Armağanı. 2013

ARTAN, Gürsoy, “Türkiye Doping Mücadele Talimatı Çerçevesinde Uygulanması Gereken Hak Mahrumiyeti Cezası Süresinin Belirlenmesi ve Diğer Disiplin Cezaları”, *Ankara Barosu Ömer Remzi Arıkan Armağan'ı*, Ankara Barosu Yayını, (Ed. TACAR Çağlar), 2013

ATASÜ Turgay, YÜCESİR İlker, BAYRAKTAR Bülent (der.), “Doping Tarihçesi”, *Doping Mücadele ve Futbolda Performans Artırma Yöntemleri*, Ankara: Ajansmat, 2011

BAYSALING, Özer, *Sporda Her Yönüyle Doping*, İstanbul: İlpress Basım ve Yayın, 2000

<http://www.bbc.com/sport/football/40424320> (Erişim tarihi 26.05.2017)

British Athletes Commission (BAC), 2007. Anti-Doping And Athlete Whereabouts Questionnaire. Marlow, Buckinghamshire: BAC.

Bundesinstitut für Sportwissenschaft, *Dysfunktionendes Spitzensports: Doping, Match-Fixing und Gesundheitsgefährdungen aus Sicht von Bevölkerung und Athleten* http://www.bisp.de/SharedDocs/Downloads/Publikationen/sonstige_Publikationen_Ratgeber/Breuer_Dysfunktionen.pdf?__blob=publicationFile (Erişim tarihi 20.07.2017)

http://www.coe.int/t/dg4/sport/doping/chronology_en.asp (Erişim Tarihi 05.04.2017)

DAVID, Paul, *A Guide to the World Antidoping Code*, New York: Cambridge Univ. Press, 2. Baskı, 2013

03/07/2005 Tarihli: 5402 sayılı, Denetimli Serbestlik Hizmetleri Kanunu R.G 20/07/2005

DEMİRBAŞ, Timur, *Ceza Hukuku Genel Hükiimler*, Ankara: Seçkin Yayınevi, 7. Baskı, 2011

DEVECİOĞLU, Sabahattin, “Sporun Ekonomik Boyutu”, *Standard Ekonomik ve Teknik Dergi*, T.S.E, Yıl 43, Temmuz 2004, sayı 511

DRINKWATER, Barbara, PFISTER, Gertrud, “Women and the Olympic Games”, *Women in Sport*, Oxford: Blackwell Sciences, 2008

EGESÖY, Halit, GÜMÜŞDAĞ, Hayrettin, KARTAL, Alpaslan, “Gen Dopingi ve Sportif Performans”, *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Haziran 2013

ELBE, Anne-Marie, OVERBYE, Marie, “Urine doping controls: the athletes' perspective”, *International Journal of Sport Policy and Politics*, London: Routledge, 2013

ERDEMLİ, Atilla, *Temel Sorunlarıyla Spor Felsefesi*, İstanbul: E yayınları, 1. Baskı, 2002

ERKİNER, Kısmet, *Hukuk Boyutunda Doping*, Ankara: Nobel Yayınevi, 1. Baskı, 2006

ERKİNER, Kısmet, “Sporda Doping Gerçeği”, <http://sporhukuku.org/makaleler/107-sporda-doping-gercei-av-ksmet-erkner.html> (Erişim Tarihi 11.06.2017)

ERKİNER, Kısmet, “Diana Taurasi Olayından Ders Çıkarmak” <http://www.sporhukuku.org/dosyalar/Diana-Taurasi.pdf> (Erişim tarihi 16.05.2017)

<http://www.espnfc.com/blog/the-toe-poke/65/post/3150917/inter-milans-ivan-perisic-makes-international-beach-volleyball-debut> (Erişim tarihi 26.05.2017)

FIFA Anti-doping Regulations

<http://fourfourtwo.com.tr/2016/01/24/baron-can-bartu/> (Erişim tarihi 26.05.2017)

Hackbart v. Cincinnati Bengals, Inc., 601 F.2d 516 (10th Cir. 1979). <http://law.justia.com/cases/federal/appellate-courts/F2/601/516/377615/>

HANSTAD, D.V., LOLAND, S., “Elite Athletes’ Duty To Provide Information On There Whereabouts: Justifiable Anti-Doping Work Or An İndefensible Surveillance System?”, *European Journal Of Sport Science*, 2009

HOULIHAN, Barrie. “Civil Rights, Doping Control and the World Anti-doping Code” *Sport in Society*. 2004

IAAF Anti-doping Regulations

IAAF Rules Book

International Olympic Committee, *Doping*, 1999

KOCATÜRK, Utkan, *Açıklamalı Tıp Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Nobel Tıp Kitabevi, 2010

KÜÇÜKGÜNGÖR, Erkan, “Sporun Uluslararası Yapılanması”, *Ankara Barosu Dergisi Atilla Elmas Armağanı*, Ankara: Koza Matbaacılık, 2012

MAHMUTOĞLU, Fatih Selami, KARADENİZ, Serra, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler Şerhi*, İstanbul: Beta Basım, 2017

McKENZIE, Christopher. *Sporda Doping Mücadele İçin Ceza Yargılaması Mekanizmasının Uygulanması* Ankara Barosu “İsmail İnan” Armağanı, Ankara, 2012

MORENTE-SÁNCHEZ Jaime, ZABALA Mikel, “Doping in Sport: A Review of Elite Athletes’ Attitudes, Beliefs, and Knowledge”, *Sport Medicine*, June 2013, sayı 43

<http://www.nytimes.com/2009/01/29/sports/tennis/29nadal.html> (Erişim tarihi 17.12.2017)

ODYAKMAZ, Nevzat, *Güncel Sözlük*, İstanbul: Babil Yayınları, 1. Basım, 2007

<https://www.olympic.org/mexico-1968>
<https://www.olympic.org/munich-1972>

<https://www.olympic.org/tokyo-1964>

Olympic Charter, 2015

ORHAN, Ümit, “Türk Hukukunda Doping Kontrol İşlemlerinin Kişilik Hakları Açısından Değerlendirilmesi”, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, Vol 11, No. 2, 2014, s.1374 <https://www.j-humansciences.com/ojs/index.php/IJHS/article/view/3094/1400> (Erişim tarihi 28.05.2017)

ÖNEN, Mert Eray, *Sporda Doping*, İstanbul: Akademi Basın ve Yayıncılık, 2. Baskı, 2014

ÖNGEL, Hasan Bahri, “Sporda Etik Değerler Açısından Doping”, *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi* II, 1997

REHBERG, Jörg. FLACHSMANN, (Stefan. Çev. Yener Ünver) “İsviçre Ceza Hukukuna Göre Dopingın Dolandırıcılık Olarak Cezalandırılabilirliği” *Karşılaştırmalı Ceza Hukuku Serisi, ‘Spor ve Ceza Hukuku’*, Ankara, 2004, s. 39

SAVULESCU, Julian, FODDY, Bennett, CLAYTON, Martin, “Why We Should Allow Performance Enhancing Drugs in Sport”, *British Journal of Sports Medicine*, 38 (2004): 666-670

SCHILD, Wolfgang. (Çev. Ali Kemal Yıldız.) Doping Yapılmasında Müessir Fiil Sebebiyle Cezalandırılabilirlik. *Karşılaştırmalı Ceza Hukuku Serisi, ‘Spor ve Ceza Hukuku’*, Ankara, 2004 s.101-103

SCHNEIDER, A., BUTCHER, R., “An ethical analysis of drug testing”, WILSON / DERSE (eds.) *Doping in elite sport: the politics of drugs in the Olympic Movement*, Champaign: Human Kinetics, 2001

Spor Genel Müdürlüğü Tahkim Kurulu Yönetmeliği m. 1, m. 5, m.8/4, RG. 28187 28.01.2012

Spor Hizmet ve Faaliyetlerinde Üstün Başarı Gösterenlerin Ödüllendirilmesi Hakkında Yönetmelik, Bakanlar Kurulu Karar Tarihi 13.09.2010, Karar No: 2010/956 R.G. 3.11.2010

TARAKÇIOĞLU, Sait, DOĞAN, Birol, “Spor Etiği Bağlamında Gen Dopingi”, *Hacettepe Spor Bilimleri Dergisi*, 2013

<https://www.theguardian.com/sport/2013/jan/18/lance-armstrong-admits-doping-oprah-winfrey> (erişim tarihi 12.04.2017)

<https://www.theguardian.com/sport/2005/nov/01/athletics.gdnsport3> (Erişim tarihi 06.04.2017)

<https://www.theguardian.com/sport/2009/feb/06/tennis-andy-murray-anti-doping> (Erişim tarihi 17.12.2017)

26.09.2004 tarih, 5237 sayılı, Türk Ceza Kanunu R.G 12.10.2004

22/11/2001 tarih 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu R.G. 08.12.2011

Türkiye Basketbol Federasyonu Dopingle Mücadele Yönergesi

Türkiye Dopingle Mücadele Talimatı

Türkiye Futbol Federasyonu Dopingle Mücadele Talimatı

ÜNAL Mehmet, ÖZER ÜNAL Durişehvar, *Sporda Doping Kullanımının Tarihçesi*, İstanbul Tıp Fakültesi Mecmuası 66:4, 2003

ÜNVER, Yener, HAKERİ, Hakan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara: Adalet Yayınevi, 9. Basım, 2014

VIEWEG, Klaus (çeviri: DİLBER Alev), “Doping Tanımı Ve Anti-Doping Kuralı İhlalinin İspatının Alman Hukuku Bakış Açısına Göre İncelenmesi”, *Ankara Barosu Spor Hukuku Kurulu “Av. İsmail İnan” Armağanı*, Ankara: Ankara Barosu Yayını, 2013

WADDINGTON, Ivan, “Surveillance and Control in Sport: a Sociologist Looks at the WADA Whereabouts System”, *International Journal of Sport Policy and Politics*, 2010

World Anti-doping Code 2015

World Anti-doping Code 2009

World Anti-doping Code 2004

WADA Anti-doping Testing & Figures 2015

<https://www.wada-ama.org/en/code-compliance> (Erişim Tarihi 25.06.2017)

<https://www.wada-ama.org/en/what-we-do/the-code> (Erişim Tarihi 03.04 2017)

<https://www.wada-ama.org/en/media/news/2017-12/wada-statement-regarding-the-iocs-decision-concerning-russia> (Erişim Tarihi 24.09.2018)

WADA Code, International Standarts

WADA, International Standarts for Testing and Investigations

WADA, International Standarts for Therapeutic Use Exemptions

WADA Prohibited List

Diğer Kaynaklar :

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, başvuru no. 48151/11 ve 77769 / 13

CAS 1994 / 129, 23.05.1994 <http://jurisprudence.tas-cas.org/Shared%20Documents/129.pdf>
Arbitration, USA Shooting & Q. / Union Internationale de Tir (UIT),

CAS 1995 / 142, 14.02.2016 <http://jurisprudence.tas-cas.org/Shared%20Documents/142.pdf>
Arbitration, L. / Fédération Internationale de Natation Amateur (FINA)

CAS 1997 / 175, 15.04.1998 <http://jurisprudence.tas-cas.org/Shared%20Documents/175.pdf>
Arbitrage , Union Cycliste Internationale (UCI) / A

CAS Ad Hoc 1998 / 002, 12.02.1998 <http://jurisprudence.tas-cas.org/Shared%20Documents/OG%2098-002.pdf>

R. / International Olympic Committee (IOC)

CAS 1998 / 208, 22.12.1998 <http://jurisprudence.tas-cas.org/Shared%20Documents/208.pdf>

J., Y., W. / Fédération Internationale de Natation (FINA)

CAS 2001 / A / 317, 09.07.2018 <http://jurisprudence.tas-cas.org/Shared%20Documents/317.pdf>

A. / Fédération Internationale de Luttés Associées (FILA)

CAS 2001 / A / 318, 23.04.2001 <http://jurisprudence.tas-cas.org/Shared%20Documents/318.pdf>

V. / Fédération Cycliste Suisse (Swiss Cycling)

CAS 2001 / A / 330, 23.11.2001 <http://jurisprudence.tas-cas.org/Shared%20Documents/330.pdf>

R. / Fédération Internationale des Sociétés d’Aviron (FISA)

CAS 2001 / A / 337, 22.03.2002 <http://jurisprudence.tas-cas.org/Shared%20Documents/337.pdf>

B. / Fédération Internationale de Natation (FINA)

CAS 2001 / A / 343, 28.01.2002 <http://jurisprudence.tas-cas.org/Shared%20Documents/343.pdf>

Union Cycliste Internationale (UCI) / H.

CAS 2002 / A / 385, 23.01.2003 <http://jurisprudence.tas-cas.org/Shared%20Documents/385.pdf>

T. /International Gymnastics Federation (FIG)

CAS 2002 / A / 389, 390, 391, 392 & 393, 20.03.2003 <http://jurisprudence.tas-cas.org/Shared%20Documents/389-393.pdf>

A., B., C., D. & E. / International Olympic Committee (IOC),

CAS 2003 / A / 452, 19.11.2003 <http://jurisprudence.tas-cas.org/Shared%20Documents/452.pdf>

International Association of Athletics Federations (IAAF) v/ Fédération Royale Marocaine d'Athlétisme (MAR) and B.

CAS 2003 / A / 455, 21.08.2003 <http://jurisprudence.tas-cas.org/Shared%20Documents/455.pdf>

W. v/ UK Athletics

CAS 2003 / A / 507, 09.02.2004 <http://jurisprudence.tas-cas.org/Shared%20Documents/507.pdf>

Marko Strahija v. Fédération Internationale de Natation (FINA)

CAS 2004 / A / 718, 31.03.2005 <http://jurisprudence.tas-cas.org/Shared%20Documents/718.pdf>

A. v. International Olympic Committee (IOC)

CAS 2008 / A / 1585, 10.11.2008 <http://jurisprudence.tas-cas.org/Shared%20Documents/1585,%201586.pdf>

Yücel Kop v. International Association of Athletics Federations (IAAF) & Turkish Athletics Federation (TAF)

CAS 2009 / A / 1926, 17.11.2009 <http://jurisprudence.tas-cas.org/Shared%20Documents/1926,%201930.pdf>

International Tennis Federation (ITF) v. Richard Gasquet

CAS 2012 / A / 2759, 11.07.2012 <http://jurisprudence.tas-cas.org/Shared%20Documents/2759.pdf>

Oleksandr Rybka v. Union of European Football Association (UEFA)

CAS 2012 / A / 2773, 30.11.2012 <http://jurisprudence.tas-cas.org/Shared%20Documents/2773.pdf>

International Association of Athletics Federations (IAAF) v. Hellenic Amateur Athletic Association (SEGAS) and Irimi Kokkinariou

CAS 2013 / A / 3077, 04.12.2013 <http://jurisprudence.tas-cas.org/Shared%20Documents/3077.pdf>

World Anti-Doping-Agency (WADA) v. Ivan Mauricio Casas Buitrago & Colombian Olympic Committee (COC)

CAS 2013 / A / 3080, 14.03.2013 <http://jurisprudence.tas-cas.org/Shared%20Documents/3080.pdf>

Alemitu Bekele Degfa v. Turkish Athletics Federation (TAF) & International Association of Athletics Federations (IAAF)

CAS 2013 / A / 3327, 11.04.2014 <http://jurisprudence.tas-cas.org/Shared%20Documents/3327,%203335.pdf>

Marin Cilic v. International Tennis Federation (ITF)

CAS 2015 / A / 3970, 17.11.2015 <http://jurisprudence.tas-cas.org/Shared%20Documents/3970.pdf>

K. v. Turkish Athletics Federation (TAF) & World Anti-Doping Agency (WADA)

CAS 2015 / A / 3971, 17.11.2015 <http://jurisprudence.tas-cas.org/Shared%20Documents/3971.pdf>

R. v. Turkish Athletics Federation (TAF) & World Anti-Doping Agency (WADA)

CAS 2015/A/4024, 17.11.2015 <http://jurisprudence.tas-cas.org/Shared%20Documents/4024.pdf>

E. v. Turkish Athletics Federation (TAF) & World Anti-Doping Agency (WADA)

CAS 2015 / A / 4063, 05.11.2015 <http://jurisprudence.tas-cas.org/Shared%20Documents/4063.pdf>

World Anti-Doping Agency (WADA) v. Czech Anti-Doping Committee (CADC) & Remigius Machura Jr.

CAS 2015 / A / 4163, 15.01.2016 <http://jurisprudence.tas-cas.org/Shared%20Documents/4163.pdf>

Niksa Dobud v. Fédération Internationale de Natation (FINA)

CAS 2016 / O / 4504, 23.12.2016 <http://jurisprudence.tas-cas.org/Shared%20Documents/4504.pdf>

International Association of Athletics Federations (IAAF) v. All Russia Athletics Federation (ARAF) & Vladimir Mokhnev

CAS 2016 / A / 4512, 21.11.2016 <http://jurisprudence.tas-cas.org/Shared%20Documents/4512.pdf>

World Anti-Doping Agency (WADA) v. Turkish Football Federation (TFF) & Ahmet Kuru

CAS 2016 / A / 4643, 30.09.2016 <http://jurisprudence.tas-cas.org/Shared%20Documents/4643.pdf>

Maria Sharapova v. International Tennis Federation (ITF)

CAS 2016 / O / 4702 06.01.2017 <http://jurisprudence.tas-cas.org/Shared%20Documents/4702.pdf>

International Association of International Federations (IAAF) v. All Russia Athletic Federation (ARAF) & Maksim Dyldin

